

72 198

BISERICA ORTHODOXĂ ROMÂNĂ

Revistă Periodică Eclesiastică.

A

SĂNTULUI SINOD AL S-TEI BISERICI AUTOCEFALE ORTODOXE
ROMÂNE.

ANUL AL XXII-lea, No. 4.

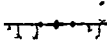
IULIE.

TABELA MATERIILOR

	Pag.
1 Casa Bisericei	361
2 Ulfia Viața și doctrina sa	370
3 Conciliul de la Florența	391
4 Causele urei creștinilor ortodoxi asupra Ar- menilor și a credințelor religioase ale acestora.	398
5 Profețiile tipice și alegorice și figurile lor din V. Testament	407
6 Andrei Șaguna	425
7 Massillon	535
8 Istoria Bisericească a lui Teodoret	444
9 Dare de sémă	457
10 Note relat. la caracter. vieței Pr. C. Catichitis	463
11 Rap. P. C. Prot. al plășei de sus din Capitală căt-re Sf. Mitropolie	464
12 Donațiunî	473

BUCUREȘTI
TIPO-LITOGRAFIA CĂRȚILOR BISERICEȘTI
SECȚIA ISTORIE
1898
ACADEMIEI R. P. R.

CASA BISERICEI.

Localurile școlare au fost tot-d'auna preocuparea de căpetenie asupra căreia au fost îndreptate privirile acelor care au iubit școla, s'au interesat de avântul ei și au voit a face ceva pentru ea. Toți au recunoscut că avântul și prosperitatea învățămîntului stă în cea mai strînsă legătură cu localul în care este instalată școla. Și este netăgăduit că dezvoltarea și avântul ce l'a luat în ultimii ani învățămîntul nostru se datorește în mare parte mărețelor palăte, pentru care s'au cheltuit milioane, spre a se instala în ele școlile noastre. Acestea au contribuit mult, căci au inspirat deopotrivă, pe dascăli și pe elevi, le-a dat impuls și i-a îndemnat, și pe unii și pe alții cu mai multă bunăvoință la muncă. Când s'au vădit în școlă ca într'un adevărat templu al științei, de unde mai înainte erau în casele cele mai de rînd, umede, întunecóse, rău întreținute și nu arare-orî în ruini, s'au inspirat către adevăratul ideal urmărit de știință și cultură.

Este adevărat că pentru a se putea ajunge la dotarea

acestor școli cu localuri reclamate de adevăratele nevoi ale școlii și de cerințele pedagogice ale timpului, Statul a făcut mari sacrificii. El și-a impus sarcinii, s'ar putea dice aprópe mai pre sus de puterile sale. Și dacá aceste sacrificii, cari nu privesc de cât pe dotarea unei părți din totalul școlilor noastre, sunt așa de mari, cât de mari vor fi ele și cât de grea va fi sarcina impusă statului pentru a dota tóte școlile, de la mică până la mare cu ast-fel de locale? Cât se cere și cât ne lipsește încă pentru ca să putem inzestra fie-care școlă, de la cea de cătun, până la universitate și institutele ei, cu localuri proprii, așa precum le pretinde timpul și nevoile școlii?

Pentru ca opera începută să fie dusă la bun sfirșit și pentru a se veni în ajutorul statului, dar mai ales în ajutorul comunelor, care după lege au în sarcina lor localurile de școlă pentru învățămîntul primar urban și rural, iubitorii de cultură a neamului nostru românesc, cugetând, pe de o parte la nevoile crescînde ale școlii, iar pe de alta la mijlócele pentru a face fața acestor nevoi și a le satisface în viitor, așa în cât școlă și învățămîntul să nu sufere în desvoltarea lor, s'au gândit a îl asigura mersul prin înființarea *Casei școlilor, instituțiune neprețuită și cea mai bine-făcătoare pentru școlă. Casa școlilor* fiind persoană morală, cu un fond bănesc puș de Stat și merit a crește prin ofrande benevole ale acelora ce voesc a contribui cu obolul lor la luminarea neamului nostru, prin cultură și știință, s'a constatat că este de mare folos pentru școlă. Ea satisface multe din nevoile ei, promite a fi în viitor sprîjinul și ajutorul real al statului și al comunelor, pentru a le înlesni mijlócele ca să inzestrezze școlă română cu localuri și tot ce-i trebuie spre a fi adevărată școlă, focar de cultură și educațiune.

Resultatele salutare pentru școlă română pe care le-a dat și le dă acéstă frumósă instituțiune, *casa școlilor*,

m'a făcut să cuget și să reflectez serios la *o casă a Bisericeii*. Biserica noastră, întreținută la început prin ofrandele benevole din partea credincioșilor, ca fruct al pietății lor religioase, ajunsese a avea bunuri și averi însemnate. Pretutindenii creștinii pioși, după exemplul domnilor, al boerilor cu dare de mână și al tuturor celor ce dispuneaă, se întreceaă a ridica Bisericii mărețe întru mărirea lui Dumnezeu și iertarea păcatelor lor și le înzestraă cu moșii, proprietăți și avere, pentru a se întreține d'a pururea împreună cu slujitorii lor, cari să se roge pentru iertarea păcatelor celor ce le-aă fondat și a tuturor bine-credincioșilor creștini. Ast-fel vedem pământul scumpei noastre patrii presărat cu biserici și monastiri, unele mai mărețe și mai frumoase de cât altele, tôte atestând credința cea tare în Dumnezeu și marea pietate a Românilor, mai mult de cât a tuturor popórelor creștine. Acéstă credință și pietate îi deosebește chiar și în sinul popórelor creștine ortodoxe, Ruși, Greci, Sârbi, Bulgari etc., căci nici unul din aceste neamuri, nu a avut și nu are atât de multe și mărețe monumente religioase în trecutul lor istoric, câte aă Români.

Până la secularizare mănăstirile și multe biserici își aveau averile lor; dar clerul slujitor al bisericilor. se întreținea din darurile și învoelile benevole cu credincioșii enoriași ai fie-cărei biserici. Cu secularizarea statul a luat asupra și întreținerea mănăstirilor cu tot personalul liturghisitor și obștea ce o avea fie-care din ele, precum și pe acele biserici cari aveau averile lor proprii. Restul a rămas ca și mai 'nainte a se întreține, atât bisericile cât și slujitorii lor din ofrandele și ajutoarele benevole ale credincioșilor. Pe alocurea, pentru întreținerea unor biserici mai contribuăă și primăriile. Într'o stare mult mai rea era întreținerea bisericilor rurale cu personalul lor. Aci ajunsese un adevărat târg nesfirșit de învoeli între preot și credincioși.

Acéstă stare de lucruri mergea, crescând, din ce în ce

mai rău. Bisericile se ruinau, iar slujitorii lor în cea mai desăvârșită mizerie, Toți vedeau și recunoșteau că trebuie a se pune capăt unei atare stări de lucruri, și atât guvernele după timp cât și sfântul Sinod și P. P. S. S. Chiriarchi eparchioți, cu toții erau îngrijiiți, despre mersul și sôrta viitoare a sf. nôstre biserici.

În decursul timpului de la 1878 și până la 1893, s'au făcut o mulțime de încercări pentru a se asigura un rost și o stare mai bună sfintei nôstre biserici și slujitorilor ei; însă toate acele încercări nu s'au putut realiza.

În anul 1893, s'a votat de corpurile legiuitoare și s'a sancționat de M. Sa Regele o lege a clerului, care tindea să asigure sôrta materială a clerului mirean. De la această epocă preoții bisericilor urbane și rurale clasați în parohi și supranumerari, sunt salariați după gradul de cultură, începând acest salariu de la 30 lei lunar, léfa supra-numerarului rural și până la 200, léfa preotului paroh de oraș, licențiat sau doctor în teologie.

Pentru întreținerea materială a bisericilor, legea a prevăzut 10 lei lunar pentru fie-care biserică rurală și 20 pentru cele urbane, lăsând această întreținere în sarcina comunelor. Iar pentru repararea, reconstruirea și întreținerea proprie a bisericilor, legea nu prevede nimic.

Pentru îngrijirea și administrarea avutului bisericilor, s'a instituit în fie-care parohie o epitropie, cu preotul paroh în frunte. Dar aceste epitropii, în majoritatea lor, în loc d'a îngriji ca să înmulțescă avutul material al parohiei prin îndemnuri și apeluri la sentimentele de pietate și religiositate ale creștinilor, ele chiar și acolo unde bisericile au avut sau au o sumă cât de mică, depusă la casa de consemnațiuni, sub diferite pretexte, au întrebuințat și întrebuințază toate mijlocele spre a scóte și cheltui. Cam tot această este și sôrta bisericilor cu averi proprii de întreținere a lor și a personalului deservent.

Ast-fel mergând lucrurile nu suntem departe a vedea în curând bisericile deposedate de tot ce au și reduse iarăși sau la caritatea publică, sau cu totul în sarcina statului și a comunelor și atunci de sigur, rătăcirea din urmă va fi mai rea de cât cea d'întâi.

Afară de acesta, chiar minima întreținere a bisericilor și micile salarii ale slujitorilor ei, fixate de lege, par a fi o sarcină împovăratore pentru stat și în deosebi pentru comune. Cele mai multe refuză a le prevedea în bugetele lor și simt o bucurie când un preot încetază din viață, fie că prin acesta o biserică și o întregă parohie rămâne fără preot iar creștinii unei enorii, a unui cătun sau chiar a unei comune întregi, rămân fără mângâerea sufletescă și păstorul sufletesc.

Alipirea mai multor biserică la o parohie a făcut ca chiar de la însăși punerea în aplicare a legii clerului să se aducă plângerii contra acestei alcătuirii și să se cêră a se înființa alte multe noi parohii, pentru ca credincioșii să aibă preoți la bisericile unde 'și îndeplinesă din pruncie datoriile lor religioase și creștinești. Dar diametral opus cu satisfacerea acestui sentiment nobil de pietate și religiositate, comúnele tóte într'un cor, mai ales cele urbane strig și protesteză că au deja prea multe parohii, prea mulți preoți și că n'au cu ce le plăti. Legea dă drept licențiaților a se hirotonisi, timp de cinci ani de la promulgarea ei, și peste regula stabilită la hirotonie, adică d'a nu se aștepta patru vacanțe. Când însă primăriile primău înștiințare despre hirotonia vre unui licențiat și deci obligațiunea de a fi servi 200 lei lunar, protestul era neîntârziat și nu arare ori multe din ele insistău până în sfârșit în refuzul de a 'i plăti.

Cine nu înțelege cât de deunătoare este și bisericeii și societăței noastre române prelungirea unei ast-fel de situațiuni, când cu toții suntem convinși că luminarea și cultura cle-

rului, dacă astă-dî este atât de necesară în şinul societăţei noastre, în viitorul cel mai apropiat va fi chiar salutară; căci moravurile lăngelesc şi necredinţa însoţită de cea mai uricîosă destrebalare, creşte din dî în dî. Şi nu este vorba numai de licenţiaţi. Chiar hirotonia unui paroh rural, absolut al Seminariului pare a provoca nemulţumiri; căci aduce un adaos simţitor în budgetul parohiei. De la o vacanţă budgetară sau de la 35 lei ce se servesc lunar unui supranumerar, până la 80 lei, plata unui paroh cu diplomă, este o diferenţă simţitoare.

Ast-fel, imputîinarea numărului preoţilor, de şi pare a complace celor ce iubesc iconomiile budgetare, ea loveşte însă d'a dreptul în dorinţa şi simţul de pietate şi religiositate al credincioşilor; şi sub masca iubirei de economii, nu arare ori se ascunde chiar şi dispreţul unora către biserică; iar la adăpostul acestui dispreţ rodeşte şi se întinde necredinţa şi slăbirea bunelor moravuri; căci altmintrelea este inexplicabilă rezistenţa şi opoziţiunea ce se face tinerilor culţi, absolvenţi ai seminariilor şi licenţiaţi, cari voesc a intra în cler. În tot cazul un lucru este cert. Credincioşii împinşi de simţul lor de religiositate şi pietate doresc ca la fie-care biserică să'şi aibă preotul lor, şi biserici să fie cât de multe; iar pentru întreţinerea acestor biserici şi a personalului lor, ei nu vor să ţină nici o sémă şi nu vor să ştie nimic.

Cine trebuie să pörte grija de tôte acestea? Să impace adică dorinţa piösă şi sacră a creştinilor, cu nevoile de care are biserica, unde ei vor să se închine lui Dumnezeu şi să'şi găsiască mângâierea sufletescă? A se läsa această sarcină, ca mai 'nainte în voia şi bunul plac al credincioşilor, cum este încă în unele biserici ortodoxe şi protestante, este imposibil. Acesta ne ar întörce la starea de lucruri din trecut şi ar duce la decadenţa bisericeii.

Legea clerului, precum am vedüt, a impus parte din sar-

cîrile pentru îngrijirea bisericilor și a personalului deservent, primăriilor, parte statului, dar aceste sarcini devin din ți în ți mai grele și are să ajungă timpul când, atât primăriile cât și Statul, dacă nu se vor afla în neputință de a le satisface, cu greu vor putea ține biserica și pe servitorii ei la înălțimea, pe care o reclamă timpul și cerințele sociale, căci nevoile bisericești vor fi mari.

Nu este dar bine, ca din vreme ceî în drept să se gîndescă la viitorul bisericești spre a'î asigura un rost bine determinat, care să o îndrumeze pe o cale de adevărată propășire în viitor?

Nu trebuie să se cugete serios a asigura Bisericești un *sprîjinator*, care să fie în acelaș timp și un ajutător al statului și al comunelor, urmînd ca și acestea să aibă cea mai de aprópe îngrijire pentru bunul mers al bisericești?

Școla 'și a găsit un ast-fel de *sprîjinator și ajutător* în frumoșa instituțiune, *casa școlilor*. Nu ar fi bine óre ca și Biserica să'î afle în o *casă a bisericești*?

Pietatea credincioșilor și a clerului ar face ca în cel mai scurt timp Casa Bisericești să fie, nu numai reazămul și sprîjinul bisericești pentru tóte nevoile de care suferă, dar și tesaurul nesecat din care să se pótă satisface tóte aceste nevoi.

Câți din creștinii pioși pentru mîngăierea sufletescă nu ar da cu încredere și cu cea mai mare mulțumire, Casei Bisericești, adică pentru Biserică, tóte agonisirile osteneților lor din acéști viață vremelnică? Ideea, că Biserica este singura mijlocitoare pentru ertarea păcatelor, singura care face prin rugăciunile ei pre Dumneđeű a se îndura și a erta pe cei ce au greșit și au păcătuit în acéști lume, face chiar și pe cei împetriți la inimă și chiar pe cei necredincioși, să'și afle mîngăierea sufletescă în Biserică și să afierosescă ei tótă munca și tótă osteneța lor. Exemplu ne póte servi trecutul istoric al sfintei nóstre Bisericești, care ajunsese a fi moște-

nitorul sigur și universal al tuturor celor ce voiaŭ a se împăca cu Dumneđeu măcar în ultimele momente ale vieței lor; fie că pe lângă acestia, toți cei ce iubeaŭ podóba casei Domnului, se îngrijaŭ pentru buna ei întreținere și înfrumusețare, asigurându-i mijlócele de întreținere prin consacrarea averilor lor. Dacă astă-đi aŭ lipsit saŭ mai bine đis s'aŭ rărit aceste exemple de pietate religiósă, cauza este pe de o parte, că a lipsit și îndemnul din partea bisericei, saŭ că el este tórtel slab, iar al doilea că nu există *o casă*, în care toți să vadă sprijinul real și protectorul etern al Bisericei, *o Casă a Bisericei*.

Dar în afară de pietatea și buna voință a creștinilor d'a veni în ajutorul Bisericei, câte din averile clericilor, averi considerabile, cari puteaŭ să servescă și să ajute fórtel mult Biserica și așezămintele ei, nu s'aŭ risipit în zadar și fără nici un rost? deși aceste averi aŭ fost făcute în Biserică și din Biserică. Casa Domnului a fost privată de ele, și acésta, avem convingerea, numai din cauză că nu exista *o Casă a Bisericei*, la care să fie pironite tóte privirile, inima și sufletul și al credincióșilor și al Servitorilor altarului.

Dacă o ast-fel de casă ar fi existat, de sigur toți acești clerici ar fi ațerosit, ei cu cea mai mare bucurie și mulțumire sufletescă, tóte ȓonomiile vieței lor făcute în Biserică, căci știaŭ ei că numai ast-fel se va eterniza numele lor.

Cât de înlesnită nu ar fi fost Biserica în multele și de multe feluri nevoi ale sale prin acele ațerosiri, și ce puternic sprijinitor al ei nu ar fi fost Casa Bisericei în timpurile cele grele, prin care a trecut și trece Biserica? Casa Bisericei ar fi dispus de sume enorme, și totul ar fi servit Bisericei, ușurându-se ast-fel fórtel mult sarcina Statului și a Comunelor.

Este timpul și de interes vital pentru Biserică ca cu un ceas mai 'nainte să se înființeze *Casa Bisericei*, care ar

fi singurul *sprijin și ajutor* al ei la toate nevoile. In ea se va concentra pietatea creștinilor și privirile clericilor, și în scurt timp, mai ales cu concursul Statului și al Primăriilor, va ajunge a fi instituțianea cea mai salutară ca prin ea să se ajute Biserica în mod real, spre a fi și ea acel factor puternic moral, care să contribuie la propășirea și prosperitatea noastră, așa după cum pretindem să fie Biserica și după cum o reclamă aceste timpuri de necredință și lăngețire a moravurilor.

În unul din numerile viitoare vom arăta cum trebuie a fi și a se organiza Casa Bisericeii spre a fi cu adevărat de folos Bisericeii.

D.

ULFILA

VIAȚA ȘI DOCTRINA SA.

(Urmare, Vești Biserica Ortodoxă Română No. 3).

1) Nichita Senatorul Roman, ce a suferit în a doua persecuție. Iată ce ne spune despre el Martirologiul latin. S. Nicetae Episcopi, qui feras et barbaras gentes Evangelii praedicatione mites redidit ac mansuetas». Apoi adaugă: Fuit Dacorum Episcopus: Eum diversum arbitratur Baronius, a. s. Niceta martyre, anno salutis 360, inter Gothes Danubii accolas (Dacos videlicet) martyrium passo ¹⁾. Iar în alt loc spune tot acest Martirologiu: «Eodem die s. Nicetae Gothi, qui ab Athanarico ob Catholicam fidem iussus est in igne comburi ²⁾».

În Martirologiul grecesc ni s'a păstrat următoarele date asupra martirului Sf. Nichita: Acesta s'a arătat din neamul cel mai strălucit al Goților, ce se află dincolo de fluviul Dunărei, pe timpul lui Constantin cel mare 330. A

---

¹⁾ Pag. 228. idem pag. 7 opul citat.

²⁾ Pag. 368 opul citat.

învățat legea creștină din copilărie de la Macarie, Arhiepiscopul locului același, și fiind-că el a fost nobil și educat religios pentru aceea a învățat și pe alții de neamul său ca să creadă și aceia și să trăiască religios și virtuos, după cum viețuia și el religios și virtuos, făcându-se predicator și învățător al adevărului la toți. Dar fiind-că necredinciosul Athanarh, Guvernatorul și cel întâi a părții neamului Gotic (căci era divizat acesta în două părți), fiind-că acesta a fost învins prea rușinos de Fritigern guvernatorul celei-1-alte părți a Goților, cu ajutorul și alianța dumnezeieștii cruci, și a armatelor Romanilor; de aceea, după ce cu timpul s'a reabilitat și s'a împuternicit s'a aruncat necredinciosul cu mare furie asupra pioșilor creștini, și i-a schingiuit cu pedepse varvare și nesuferite. Nu numai el însuși a făcut aceasta, dar a poruncit și celor de sub el ca să imiteze mânia și ferocitatea lui asupra creștinilor. Deci fiind-că martirul Nichita a lui Christos, înmulțea tot mereu învățătura Evangheliei și predica credința lui Christos tot mai mult, de aceea este prins fără de veste de Goții de acolo, unde predica și este cu violență răpit de ei. Apoi este silit să abjure numele lui Christos, și pentru că nu s'a supus, de aceea i s'a sfărîmat toate membrele corpului său. Oprit prin această pedepsă, el mai mult predica pe Christos, de aceea a fost aruncat asupra unui foc, și așa adevăratul luptător pentru Christos Nichita s'a luat cununa nevestejită a martirului ¹⁾.

2). Martirul Mercurie. Martirologiul latin ne spune numai locul martirizării lui: «Cesariae in Capadocia passio s. Mercurii militis, qui custodientis se angeli patrocinio et barbaros vincit et Decii saevitiam superavit, multis que actus tormentorum trophaeis, martirio coronatus, migravit ad celum ²⁾. Baronie pune data suferinței lui la 254, iar cel

1) Νικα. Ἀγίοσις τρις V. I. pag. 100 și 101.

2) Pag. 332. Opera citată, idem pag. 290).

grecesc la 255. Părintele său Gordian era un scit romanizat, fiul său Mercurie în puterea drepturilor părintelui său a intrat în una din legiunile Romane, ce erau în Dacia Traiană cu numele Martensilor—Μαρτησιῶν și a ajuns Comandant—Ἀρχισράτης. Cu toate aceste onoruri Mercurie fiind din casa părintescă creștin își profesa credința în ascuns. Când Decie a decretat o persecuție asupra creștinilor, dovedindu-se că comandantul Mercurie este creștin și el întrebat fiind n'a tăgăduit, atunci Impăratul a ordonat a-l supune martirizării. Legat de patru stâlpi este scrijelat cu cuțite pe corp, apoi întins peste un foc l'a stins cu singele scurs din rănilor lui. După aceea transportat în Cesaria Capadociei i se tăie capul pentru că era cetățean roman ¹⁾.

3). S. Sava Stratilatul—Στρατιλάτης—supranumit Gotul, martirizat în Dacia Traiană de către Athanarih, la 370. Viața acestui renumit martir, am descris-o altă-dată în scrierea mea «Mitropolia Moloovei», et. El a suferit martiriul în a doua persecuția a lui Athanarih, a fost prins și dus înaintea Governatorului ca unul ce n'a voit a renunța la creștinism, dar vedându-l simplu, sărac, l'a eliberat în acea oră creștindu-l că nu pôte fi ofensiv. Când însă a voit să se ducă la preotul Sansala să serbeze Paștele, căci el urma cu predica creștinismului, Athanarih l'a prins în acel sat l'a supus la schinguirii, pe care le-a suferit cu bărbăție, a fost în urmă înecat în râul Museu. (Buzeu) Μουσαϊον, legându-i mâinile și picioarele și de gât un lemn greu ²⁾. Mai sunt și alți martiri cunoscuți din Dacia Traiană, dar creștind că cei enumerați ne procură un argument suficient în cestiune, nu-i mai înșirăm alcea, apoi după documentele istoricilor numărul sf. martiri din Dacia în timpul acestor două persecuții decretate de Athanarih îl presupun imens, pe care numai Dumnezeu singur îi știe,

¹⁾ Vezi Ist. Mitrop. Moldovei Introducerea. pag. XV.

²⁾ Vezi Mitrop. Mold. Introducerea pag. XVI.

4). Sfântul Theotim din Tomi. Acta Sanctorum, vol. 11 pag. 753, iată ce ne spune și despre Tomi și despre acest sfânt:

«Tomi urbs antiqua est Mysiae inferioris, in ea Ponti Euxini ora, quae Scythia Pontica fuit appellata, olim Ovidii poetae exilio et carminibus celebrata; at post susceptam Christi fidem sede Metropolitana Scythiae autocephala, et praeclaris aliquod episcopis et Martyribus magis nobilitata. Inter Martyres dedimus die secunda Ianuarii Santi Argeum, Narcissum et Marcellinum, et die tertia hujus mensis Aprilis s. s. Evagrium, Benignum et ex commilitones ibidem nominatos, alios alibi daturi. Inter episcopos celebravimus XXV Ianuarii S. Bretannionem, et hoc die XX Aprilis colimus S. Theothimum, quem tabulae martyrologii Romani referunt his urbis: Thomis in Scythia S. Theotimi Episcopi, quem, ob insignem ejus sanctitate et atque miracula etiam infideles barbari venerati sunt».

Sfântul Theotim a fost Episcop la Tomi—Constanța, pe la începutul secolului al V se intitula Thomensis, adică al Tomei, era foarte învățat, în cât a prins curiozitatea și a barbarilor Huni de pe malurile Dunărei și a convertit pe mulți dintre ei la credința creștină. Pe lângă cunoștințele creștinismului era versat și în filosofia păgână—vir in philosophia enutritus,—apoi îi mai da și epitetul de Dumnezeuul Romanilor—ab Humis Deus Romanorum dictus—Prin predica sa a îmblândit mult moravurile acestui barbar popor, care adese năvăla peste Dunăre între Sciții ori Goții. Sf. Theotim ducea o viață foarte abstinentă, aspră în totul, ca cel mai mare ascet și așa ș'a terminat viața dedat studiilor. Baronie în Analele sale îl pune la 402, și ne spune după sf. Ión Chrisostom, că a luat parte la Sinodul din Constantinopol: Floruit temporibus Arcadii Imperatoris, interfuitque Synodo Constantinopolitanae stétique pro Ioani Chrysostomo, in qua actum de abolendi operibus Origenis

fuitque de ea re ejus sententia, ne Origenis scripta tollerentur quae esse sinceræ fidei probaretur... El a fost alăturea cu Sf. Ión Chrisostom de a nu condamna tóte operele lui Origen, pentru că nu tóte sunt infectate de erori, apoi să nu se arate Sinodul așa, aspru față de un mort ca Origen și care a lucrat atâta pentru Biserică.

Epifanie stăruia cu partida lui să condamne pe Origen cu ori-ce preț, la care acuzare Theotim Episcopul Scitiei îi răspunde ast-fel lui Epifanie: «Ego Epiphani, neque hominem jam olim mortuum contumelia officero volo; neque facinus tam nefandum aggredi audeo, ut eos condemnem libros, quos majores nostri neutiquam condemnarint, praesertim cum multam doctrinam malam in illis comprehensam intelligam. Itaque quodam libro Origenis allato, cum legit, scripturaeque interpretationes fidei Ecclesiae congruentes, quae in eo continebantur ostendit. Deinde adjunxit haec verba: Qui ista contumeliis afficiunt, illi eas res contumeliis imprudentes afficiunt, de quibus libri ipsi conscripti sunt». Numai din aceste cuvinte se pòte constata cât de învêțat era Theotim al Tomei, cunoștea perfect pe Origen și operele lui și nu era pornit la ură și învrăjbiră, ci fòrțe larg în vederi și condescendent față de neajunsurile firei omenești.

5). Sf. Martir Elefterie.

Acesta era din Roma de loc și a fost născuț din părinți bogați și însemnați, părintele său a fost în trei rânduri consul: Τρισύπατον γὰρ αὐτοῦ τὸν πατέρα γενέσθαι φασίν. Convertit la creștinism încă din casa părintescă a fost hirotonit de Papa Anaclet Diacon, preot și apoi Episcop pentru Iliria. Aici printre locuitorii Iliriei a predicat cuvîntul lui Dumnezeu la finele secolului întâi și începutul secolului al II. A fost trimis în contra lui un óre-care Felix spre a-l prinde dar Elefterie cu puterea cuvîntului și cu minuni convertește pe Felix la creștinism; în urmă este prins și dus la Roma

dimpreună cu Felix și este martirizat, unde la sfârșit a fost decapitat, ca unul ce era cetățean Roman ¹⁾.

Acum dau numai în traducere românească și Epistola Bisericii din Goția (Dacia Traiană) către Biserica din Cesaria Capadociei, din care se vede lămurit și suferințele martirului Sava supranumit Gotul și existența unei Biserici organizată pe atunci în România noastră de astăzi. Textul grecesc este luat după Acta Sanctorum luna April vol. II. pag. 2 în anexă.

Epistola Bisericii Gotice trimisă Bisericii din Cesaria Capadociei, despre starea Bisericii din Dacia Traiană și suferințele martirului sf. Sava supranumit Gotul ²⁾.

«Biserica lui Dumnezeu cea petrecătoare în Goția, Bisericii lui Dumnezeu celei petrecătoare în Capadocia a tuturor bisericilor celor aședate pe alocuirea ca sf. Bisericii Universale, mila, pacea și dragostea de Dumnezeu părintele Domnului nostru Iisus Christos să se înmulțescă.

1) Dăcerea fericitului Pavel și acum cu putere se vedește: că în fie-care popor cel ce se teme de Dumnezeu și lucrăză dreptatea, este primit de el. Pentru că s'a încredințat acesta și în faptele bune ale fericitului Sava, care este martir a lui Dumnezeu și mântuitorului nostru Iisus Christos. Căci acesta Got fiind de neam și petrecând în Goția, în mijlocul unui neam viclean și destrămat s'a arătat ca un luminător în lume, imitând pe sfinți și petrecând cu ei în cele după Christos fapte bune. Căci nu altela s'a făcut încă de șapte ani fiind zelos, ci bunei cinstiri cei în mântuitorul și Domnul nostru Iisus Christos, iubind atâta fapta bună desevirșită, ca să ajungă în bărbăția deplină la cunoșterea Fiului lui Dumnezeu. Fiind-că celor ce iubea

¹⁾ Veđi Acta Sanctorum. Vol 11 in Apendice, pag. 10. Viața lui este scrisă în grecește de Simion Metafrast.

²⁾ Acta Sanctorum Vol. XI in apendice. pag. 2. ec, extras din manuscrisul Vatican în 1660.

pe Dumnezeu tóte li se lucréză în bine, a ajuns la rês-plata chemării de sus, ceea ce din inimă, doría, apoi lup-tându-se fățiș contra protivnicului și devenind mai presus de rețele din viață s'a făcut către toți împăciuitoi,

2). Întru amintirea și întărirea credincioșilor, după tre-cerea lui spre Domnul n'a îngăduit nouă să fim în uitare, ci să scriem luptele lui. A fost drept în credință, evlavios, gata spre tótă ascultarea cea întru dreptate, blând, simplu la cuvînt, dar nu la cunoștință, vorbind pentru adevăr, as-tupând gurile idolatrilor și nu mândrindu-se, ci purtându-se cum se cuvine celor umiliți, liniștit și nu prespuitor în cu-vînt. spre tot lucrul bun fôrte serios, *cântând în Bise-rică*, și acésta fôrte plăcut, îngrijindu-se nu de bani, nici de proprietăți, ci numai de cele spre trebuință, nebător de vin, înfrînat în tóte, necunoscînd femeie, abstinîndu-se postia dîlnic, insistând în rugăciunii fără îngâmfare, și su-punînd pe toți la buna dispoziție, făcînd cele ale datoriei lui și nu umbla cu mintea spre cele ce nu-i erau de folos, și în genere avînd o credință nepătată, lucrătoare prin dra-goste, în cât el nici odată nu se îndoia că este față tot-d'auna de Domnul.

3). Nu o dată ci mai adese ori înainte de a-și da sfîr-șitul ș'a arătat în credință fapta cea bună. Căci mai întăi când a început cei mai mari din Goți să se miște asu-pra creștinilor, constringîndu-i pe acela să mănânce cele jertfite idolilor, s'a părut unora din etnicii din acel sat (lo-calitate), unde petrecea Sava, ca berbeci jertfii idolilor, în loc de cărnuri jertfite idolilor să pregătéscă și să mănânce creștinii cele ce li se cuvin lor, în public în fața persecutătorilor, cu scop ca pe unii să-i păzéscă ne'tinați iar pe persecutători să-i înșele. Ceea ce cunoscînd fericitul Sava, nu numai el n'a mîncat din bucatele propuse, dar încă înaintînd în mijlocul lor a protestat la toți dicînd: Dacă cine-va va mînce din cărnurile acele, acela nu pôte

să fie creștin, și a oprit pe toți să nu cadă în cursa diavolului. Deci din cauza acesta cei ce au manevrat astfel de înșelăciune l'au alungat din sat, apoi după câtă-va vreme l-au îngăduit a se reîntorce. După aceea pornindu-se iarăși ispita (persecuția) după obiceiul Goșilor, unii dintre păgâni din satul amintit proaducând sacrificii idolilor, trebuiau să jure persecutătorului că nu este nici un creștin în satul lor. Iar Sava prezentându-se public iarăși și mergând în mijlocul adunării, a zis: Pentru mine nimeni să nu jure, căci eu sunt creștin. Atunci fiind față persecutătorul a jurat, sătenii ascunzându-se pe ai lor, că nu este în satul lor creștin afară de unul. Ascultând Guvernatorul fără de legea, a poruncit să-i aducă de față pe Sava. Când acela s'a prezentat a întrebat pe cei prezenți, dacă ar avea el vre o greutate ori însemnătate la ei, iar ei au răspuns că nu-i nimic mai mult, de cât cestiunea pentru care a fost chemat, desprețuindu-l atunci cel fără-de-lege a zis: că un astfel nu poate nici să folosescă nici să vatăme întru ceva, și zicând acestea a poruncit să-l dea afară.

4). Apoi pornindu-se persecuție mare de către cei ce păcătuiau în Goția asupra Bisericii lui Dumnezeu, când se apropia sfânta zi a Paștelor, a voit să se ducă în alt oraș la Guthican presviterul ca să sevirșască sərbătorea. Pornind el, pe cale a vedut un bărbat ore-care, prea mareș și frumos la față, și l-a zis lui: întorcede-te și te du la Sansala presviterul; iar Sava l-a răspuns zicându-i: Sansala s'a dus de acasă, căci Sansala fugise din cauza persecuției și petrecea în Panonia (Bulgaria cu Rumelia de astă-zi), atunci însă pentru ziua sfintelor Paști a fost venit de curând la casa sa, dar fiind-că Sava nu știa despre reîntorcerea sa, a răspuns acelea, celui ce l'a vedut și se lupta ca să plece la Guthican presviterul, nevoind el a se supune ordinului, de o dată pe când era cale bună în acea vreme a vedut că cade mulțime de zăpadă pe suprafața pământului, în

cât ȋ-a astupat calea, și nu putea să trecă. Atunci a înțeles că este voia lui Dumnezeu această împiedicare, ordonându-i de a nu înainta mai departe, ci să se întorcă către presviterul Sansala. Și bine-cuvîntând pe Domnul s'a reîntors și privind pe Sansala s'a bucurat și a povestit lui și la alți mai mulți vedenia sa pe care a vădut'o în cale. Și au săvîrșit ziua Paștelor împreună. Iar în noaptea de Marți după sêrbătore, ȋată din tagma necredincioșilor, Atharide fiul lui Rothesteu Regișorului cu o mulțime de tâlhari nelegțuiți a năvălit în acel sat, și aflând pe presviteri în casa lui dormind a ordonat să-l lege, de asemenea și pe Sava, gol răpindu-l din așternut l'a înfășurat cu legături. Pe presviter l'a dus în trăsura, iar pe Sava gol cum s'a născut, și l'a dus pre el printre văi păduroșe, pe care de curând le-au fost aprins, alungându'l și lovindu'l cu cîomege și cu fringhii, purtându-se barbar și nemilos asupra slujitorului lui Dumnezeu.

5). Dar sălbăticia vrăjmașilor a înfrânt'o răbdarea și credința celui drept. Căci făcându-se ziua, dicea fălindu-se în Domnul celor ce-l persecutau; nu prin pămînturi arse, prin ascuțisuri de stânci bătându-mă se mă mânați gol și desculț, priviți dacă m'au vătămat, și dacă pe trupul meu am vânățai și rane dintre cele ce mi-ați făcut. Privind că nimic nu se vede pe trupul sêu, din câte le făcuse fără milă, scoțend osia trăsurei și punend'o pe umerii lui, întinseră mânilor lui până la marginile osiei, de asemenea și picioarele întindendu-i-le de cea-l-altă osie le-au legat și arun-cându-l în sfîrșit sub rôte, adică să cađă întins pe pămînt și până la partea cea mai înaintată a noștilor nu s'au sfiit a-l schingțui. Decî obosind gâzilor, apropiindu-se o femeie l'a deslegat, care a veghat totă noaptea, pentru ca să prepare mîncării celor din casă. Iar el deslegat a rēmas pe loc, fără teamă cu femeea, ce'si căuta de trebile sale. Făcându-se ziua, auđind acesta necredinciosul Atharide a poruncit să-l lege mânilor și să-l spânđure de grinda casei.

6). Și nu după mult a venit cei trimiși de Atharide, aducând mâncări jertfite idolilor și aș dis către presviterul Sava: Atharide a poruncit ca să vă aducem acestea ca să le mâncați și să vă scăpați din morțe sufletele vóstre. Atunci Presbiterul a răspuns ȓicând. Acestea noi nu le mâncăm, căci nu ne este învoit, ci rugați pe Atharide ca să ordone ca să ne rěstignescă saú în ori-ce chip altul să neucidă. Iar Sava a ȓis, cine este cel ce a trimis acestea? Iar ei aș ȓis, stăpânul Atharide. Atunci Sava a ȓis: Un singur stăpân este Dumneȓeu în ceruri, iar Atharide este un om nereligios și blestemat, și acestea sunt necurate și spurcate, mâncări de perȓare, duple cum și cel ce le-a trimis Atharide. ȓicând acestea Sava, unul din fiil lui Atharide aprinȓându-se de mânie și luând o măciucă a aruncat'o în pieptul sfintului, aruncând-o cu partea scuȓită ca cei de față să socótă că zdrobit prin lovitura aruncată va muri îndată. Iar el prin dorinȓa religiósă învingȓnd suferinȓa vrăjmașilor a ȓis gádelui: Acum tu socoȓi că m'aș rănit cu măciuca, să știi acésta, că întru atáta nu m'aș lovit, în cât socot că cu un fir de lână de caprá m'aș lovit, și ca dovadá de cele ȓise cu fapta i-a arátat, căci nici n'a strigat, nici a suspinat de durere și nici de cum urmă de rană pe corpul lui nu s'a vȓȓut.

7). Atunci Atharide cunoscȓnd tóte acestea, a ordonat să-l ucidă, Decí slugile celui fără de lege lásând legat pe presviterul Sansala, a apucat pe Sava, și l'aú dus să-l înnece în râul numit Museum (Μουσέον). Iar fericitul amintindu-și porunca Domnului, și iubind pe aprópele ca pe sine însuși, a ȓis: Ce a greșit presbiterul că nu este ucis împreună cu mine? Iar ei l'aú răspuns: că nu este treaba ta să dispuí despre acestea. Acestea ȓicȓnd ei a strigat în veselia sfintului spirit și a ȓis: Bine-cuvintat ești Dómnne, și bine-cuvintat este numele tȓeu Iisuse în veci, amin, pentru că Atharide ș'aú cășunat sieși pȓedere cu morțe vecnică,

Iar pe mine mă trimite ca să fiu tot-d'auna în viață, că ast-fel a bine-voit întru servii săi Domnul Dumneșeul nostru. Și pe totă calea ducându-l mulțumea lui Dumneșeul, socotind nedeajunse suferințele timpului de acum față de mărirea viitoare ce s'a descoperit sfinților. Iar când a ajuns la malul riului, cei ce-l păziau au ținut între dinșii: Veniți să eliberăm pe acest nevinovat, căci de unde va ști acesta Atharide? Iar fericitul Sava a răspuns către ei: ce vorbiți lucruri deșarte și nu vă îndepliniți cea ce vi s'a poruncit? Eu văd, ceea ce voi nu puteți ști, iată în fața mea stau de față întru mărirea cea ce au venit să mă primescă. Atunci îl aruncă pre el în apă, care mulțămia și lauda pre Dumneșeul (căci până la sfârșit l-a slujit lui spiritul), și aruncându-l și legându-l un lemn de grumaz l'a tras la fund și ast-fel sfârșindu-se prin lemn și apă, și-a găsit neîntinat semnul mântuirii, fiind de trei-deci și opt de ani. S'a sfârșit în ziua a cincea a Sămbetei de după Paști, care este înaintea întâei a indictionului Aprilie, pe timpul lui Valentinian și Valente Augustin, pe când erau consuli Modest și Arintheu.

8). Apoi scoțându-l din apă ucigătorii, l'au lăsat neîngropat și s'au dus; dar nici câine nici altă care-va fiară în genere nu l'a atins, ci de mâinile fraților s'a ridicat și s'a îngropat rămășițele, ceea ce Iunius Soranus, prea strălucitul Duce al Scitiiei, cinștind pre Domnul, trimițând ómeni credincioși l-a transportat din pământul barbar în cel al Romanilor și hărăzindu-l patriei lui dar de cinste, și fruct glorios al credinței și l'a trimis în Capadocia la voi cinștorii de Dumneșeul prin voia presbiterului, iconomisind Dumneșeul cele spre bucurie fraților celor ce pățimesc pentru el și se tem de el. Deci s'evtrșind rugăciunii în ziua în care luptătorul ș'a luat cununa în adunare sufletescă, amintiți-vă și de frații din depărtare (din Dacia Traiană), ca în totă Biserica Universală și apostolică să se săvârșescă bucurie

lăudând pe Domnul cel ce face alegere dintre servii săi. Spuneți închinăciuni tuturor sfinților; vouă și celor împreună cu voi închinăciuni. Iar celui ce poate ca să ne introducă pe noi pe toți în harul său și în dar în împărăția cerurilor, mărire, cinste, putere și măreție împreună Fiului său unul născut și sfântului Spirit, în vecii vecilor Amin ¹⁾».

Pentru a se lămuri și mai bine, că Biserica Gotică din Dacia Traiană era cunoscută în lumea totă creștină și se interesa de ea atât autoritatea Bisericească din Roma, sub a căreia jurisdicție cădea până la Sinodul din Halcedon, cât și mai ales Biserica Cezariei Capadociei, ce era pe atunci condusă ori păstorită de către Sf. Marele Vasilie, unul din Corifeii Bisericii Ortodoxe, de aceea am adunat, răsfoind totă opera Bolandiștilor, intitulată Acta Sanctorum, numele tuturor martirilor, de pe malul drept al Dunărei spre a nu mai rămânea nici urmă de îndoială, că creștenismul pe aceste locuri este foarte vechi. Înainte însă de a înșira acest catalog al martirilor dăm publicității și epistolele marelui Vasilie privitoare la martirul St. Sava. De sigur că acest interes îl purta această Biserică față de Biserica din Dacia Traiană pentru cuvântul justificat că mulți dintre creștinii din Dacia erau originari din Asia și în special din Capadocia, aduși în Dacia de către Goți în timpul năvălirii lor în Asia, după cum ne spun Istoricii contemporani Bisericești ²⁾.

Epistolele Sf. Marelui Vasilie Arhiepiscopul Cezariei Capadociei către Ascholiu Episcopul Tesalonciei ³⁾.

I). «De câtă bucurie ne-a umplut scrisorile Sfințeniei tale, noi n'am putea cu ușurătate ca să vă arătăm, pentru că e slab

¹⁾ Această epistolă a mai fost tradusă și publicată în Biserica Ortodoxă de Prea Sf. Timuș, actualmente Episcop de Argeș, în anul 1890 pag. 817—825 cu toate acestea, am socotit s'o public din nou, traducând-o din Acta Sanctorum, pentru ca cititorul să aibă la îndemână toate actele și date referitoare la această epocă grupate.

²⁾ Vezi pericopele din Istoricii Bisericești de la începutul acestui tratat.

³⁾ Migne vol. IV din operele M. Vasilie, pag. 637—638).

cuvîntul față de faptă. Insuți se cuvine să-ți închipuești, încheind din frumuseța celor trimise. Căci ce cuprind scrisorile? Nu iubirea cea către Domnul? Nu minunea privitoare la martiri descriind așa de evident modul luptei, în cât ni-ai pus nouă sub ochi faptele? Nu cinstea și dispunerea către noi înșine? Nu tot ceea ce ar dice cine-va dintre cele mai frumoase? În cât când am luat în mână scrisoarea și am citit-o de mai multe ori și am văzut harul sfîntului ferbînd din ea, ne-ai făcut să ne socotim pe timpurile vechi, când înfloreau Bisericile lui Dumnezeu, sprijinindu-se în credință, unite în dragoste, duple cum într'un corp există o singură armonie a deosebitelor membre. Când sunt arătați pe de o parte persecutorii, iar pe de alta persecutații. Căci răsboite poporele mai mulți s'au făcut, și sângele martirilor, udând Biserica, a hrănit pe mai mulți bine-cinstitori, pentru că cu zelul celor de mai 'nainte se opuneau luptelor cei mai din urmă. Pe atunci noi creștinii eram în pace între noi, acea pace pe care ne o a lăsat Domnul nostru, de care acum nici urmă nu ne-a mai rămas. —după aceea, atât de nemilos am alungat-o dintre noi. Dar cu toate aceste sufletele noastre au revenit la acea veche fericire, fiind-că ne-a sosit scrisori din pămînt depărtat, înflorete cu frumuseța iubirei, și ne-a adus nouă martir dintre barbarii de dincolo de Dunărea, predicându-se prin el curățenia credinței ce se mărturisește acolo. Cine ar putea să povestască veselia sufletelor noastre întru aceste? Cine ar putea afla o putere de cuvînt care să potă să ne vestească lămurit dispoziția noastră cea din ascunsul inimei? Când am privit pe luptător (martirul Sf. Sava) am fericit pe învătătorul său, care de la dreptul judecător va primi și el cununa dreptății, întărind pe mulți în lupta pentru buna-credință.

Fiind că ne-ai amintit nouă și despre acel fericit bărbat Eutihie, laudând patria noastră, că ea ar fi dat semințele

bunei-credințe, ne ai bucurat cu amintirile celor vechi, ne ai întristat însă cu dovada celor vechi. Căci nimene dintre noi nu se asemănă în virtute cu Evthie, cari întru atâta ne abștinem ca să imblândim pe barbari cu puterea Spiritului și cu lucrarea harurilor din partea sa, în cât și pe cei ce sunt imblândiți cu mulțimea păcatelor noastre îi sălbătăcim. Căci să ne atribuim nouă și păcatelor noastre cauza respândirei întru atâta a puterii ereticilor. Căci mai nici o parte a lumii n'a fost scutită de focul ereziei. Iar istorisirele tale, opunerile atletice, corpurile sfășiate pentru buna credință, mânia barbarică disprețuită de cei cu inima neînfrântă, feluritele turmentări ale persecutorilor, improtivrile întru toate ale luptătorilor, la lemn, la apă, sunt instrumentele desăvârșitoare ale martirilor. Dar ale noastre câte? A perit iubirea, se surpă învățătura Părinților, naufragiul dese față de credință. Tac gurile celor bine-credincioși. Glótele din casele de rugăciuni alungați în câmpii, înalță mâinile către Stăpânul din ceruri. Întristările sunt felurite, iar martiriul (mucenicie) nicăiri, pentru că cei ce ne fac nouă rău au aceeași numire ca și noi (adică sunt creștini, dar eretici arieni etc.). Pentru acestea tu rogă-te lui Dumnezeu și primește pe toți luptătorii bavi ai lui Christos la rugăciune pentru Biserică; ca, dacă mai rămân încă ani de la zidirea lumii și nu merg toate pe o cale contrară, reconciliând Dumnezeu Bisericile sale, să le recheme la pacea cea veche».

Altă epistolă tot a Marelui Vasilie către Ascholiuș, Episcopul Tesalonicului, prin care spune că a primit de la Soranus, ruda sa și Guvernatorul Scytiei Mică (Dobrogea) corpul unui nou încoronat martir, adică a Sf Sava Gotul 1).

II). «Dumnezeu cel sfânt a îndeplinit vechea noastră rugăciune, învrednicindu-ne de a avea scrisorile a adevăratei tale:

1) Migne vol. 4 din operele M. Vasilie, pag. 638 etc.

teosevil. Căci ceea ce este foarte mare, și de cea mai însemnată vrednicie ca să te ved și să te privesc și să mă bucur de harurile spiritului din tine. Dar fiind că și depărtarea locului ne-o ridică, și împrejurările ce ne țin pe fie-care din noi; iar adoua vrednică de dorit ca să se nutrească sufletul cu iubirea în Christos prin continué scrisori. Ceea ce ni s'a întâmplat și nouë acum, când am luat în mâni epistola piosității tale. Căci mai mult de cât îndoit am devenit cu primirea celor trimise. Căci era în adevăr, că și sufletul tău să vadă, ca printr'o oglindă manifestarea cuvintelor. Apoi și mai multă bucurie ne-aū produs, nu numai pentru că tu ești ast-fel, precum te represintă mărturia tuturor, dar că și virtuțile tale sînt mândria patriei noastre. Căci precum o ramură ore-care vigurosă eșind din o rădăcină puternică, aī umplut marginile de fructe spirituale. În cât cu drept cuvînt patria noastră se veselește de propriile sale vlăstări. Și când aī parcurs luptele pentru credință, ai mărit pre Dumnezeu, aușind de buna clironomie a părinților păstrată în tine. Câte sînt și virtuțile tale și cele presente? O aī onorat aducēdu-l martir nou ce s'a luptat în megieșitul vostru pămēnt barbar, dupre cum un cultivator recunoscător trimițēnd celor ce-l dau sēmînța, primițiile din fructe: În adevăr, daruri cuviincioase unui atlet al lui Christos; martir al adevărului, care de curānd a primit cununa dreptăței, pe care l'am și primit bucurāndu-ne și am mărit pre Dumnezeu, care va plini în tōte popōrele sale de acum Evangelium Christosului seū. Rōgă apoi ca să'și amintēscă și de noi cei ce te iubesc pre tine în rugăciunile lor, și cu stăruință să se rōge pentru sufletele noastre Domnului; pentru ca să ne învrednicim și noi ca să începem când-va a servi lui Dumnezeu, după calea poruncilor lui, pe care ni le-a dat nouē spre mântuire»

Sfinții martiri existenți în Acta Sanctorum.

Cercetările martirilor din Daciile Traiană și Aureliană, făcută după Martirologiul Roman, din 1661, publicat la Paris de către Augustin Lubin, m'aș m'ânat, vrând nevrând a scruta t'otă opera volumin'osă a Bclanoiștilor, intitulată Acta Sanctorum. In ea am aflat un număr mult mai mare de martiri, din ambele Dacii și împrejurimile lor, de cât în martirologiul Grec a lui Aghioritul și cel Roman amintit mai sus.

Fiind-că cercetările amărunte asupra fie-cărui martir ar fi fost prea estinse și tratatul ce m'iam propus a face asupra lui Ulfila ar fi trecut peste marginele scopului propus, de aceea m'am mulțăm'it a da pentru acum numai un catalog complet a tuturor acestor martiri, indicând volumul și pagina, de unde or' ce iubitor de cercetare a vechimei Creștinismului la Români, p'ote cu ușurință a-și satisface dorința și a constata adev'urul. Mulți din martirii din Acta Sanctorum s'înt citați anterior din Martirologiul Roman a lui Augustin Lubin și din cel Grecesc a lui Nicodim Aghioritul. In Acta Sanctorum însă este seria or' lista completă a tuturor martirilor creștini, a căror nume ni s'a păstrat, și dintre cari marea majoritate p'ortă numiri latine.

Iată și ac'astă listă în grupe, așa cum s'înt înșirați în ac'astă operă:

(Ianuarie).

1) Evantus și Hermentis în Rhaetia, după martirologiul F. Augustin, citat în Act Sanctorum, vol. I, pag. 21.

2) Sfinții martiri din Sirmiu, Maximianus Acutionis, Timotheus, Herissus, Artaxus, Vitus, Acutus, Tobias, Eugenda în martirologiul F. Augustin Acta Sanctorum, pag. 80 vol. I.

3) Sfintul martir Anastasius în Sirmiu, în Panonia. Act. Sanct. pag. 324 în martirologiul F. Ieronim.

4) Nichita Episcopul Dacilor. Despre el vorbește Paulin

de Nolla Epistola 10 ad severum, apoi laudă în poezie faptele lui Nichita martirul, Acta Sanctorum, pag. 365—368, vol. I.

5) Anastasius, Iucundus, Ratitis, Petrus, Florus, Tilus, Florianus, Tatia. F. Ieronim în martirologiu. Acta Sanct. pag. 470.

6) Manuelis, Georgius, Petrus, Leonis Episcopii, Paradus, presbiterul, Ioannis, Leonis tribunii, [Gabrielus, Sionius, și alții 378 martiri sub Crum regele Bulgarilor a suferit, pe la începutul secolului al IX-lea. Act. Sanct. pag. 54, vol. III.

7) Bretannionis Episcopul Tomitan în Scytia. Viața sa în Sozomen I. 6, cap. 20. Act. Sanct. pag. 235, vol. III.

(Februarie),

8) Sironus sive Sinerius pe la 302. Act. Sanct. pag. 369. tom. III.

9) Sinerefis. Antigonus, Rutilus, Libius, Rogat, martiri în Panonia, tot pe la 302. Act. S. pag. 372, v. III.

(Martie).

10) Ephremus, Basileus, Eugenius, Agathadorus, Elpidius Aeterius Capitonis martiri în Hersonezul din Taurida pe la începutul secol. IV. Act. S. pag. 638, vol. I.

11) Dandus, Eunica sive Leunica, aut Leununcula, Secundus, Nestoris, Secundus, Serrus aut Sergio, Occatus sive Optatus și Dauda în Tracia martiri pe la începutul secol. IV. Act. S. pag. 643, vol. I.

12) Irineus Episcop și martir în Sirmiul din Panonia, pe timpul lui Deoclițian. Act. S. pag. 55, tom. III.

13) Montanus Presbiter, Maxima Sotrasi și alții 40 martiri în Sirmiul din Panonia, în martirolog. lui Ieronim, pag. 614, vol. III, Act. Sanct.

14) Martiri de la 370, Batussius et Verca presbyteri cu doi fii și fiice Arpila, Arbela, Constantis, Hagna, Rhya, Egathrace, Hescous, Sylas, Sigetza, Suerila, Suimpla, Ther-

ma, Philga, Anna, Alladus, Baridis, Moicus, Mamyca, Vircus-Animaedis, pag. 617, tom. III, martiri în persecuția Goților.

15) Marcodanis, Philotus, Lydia, Theoprepius, Cronidis-Amphilochius martiri în Illiric sub Adrian, pag. 684, vol. III, Acta S.

16) Martirul Alexandru în Panonia. Sub Maximian a fost decapitat, pag. 687, vol. III.

(Aprilie).

17) Agathemerus martir în Mysia, după Ieronim, pag. 243 vol. I. idem în același timp apostolic, Casineus și Attempsonianus, pag. 244.

18) Martiri în Scythia minor. orî Dobrogea, Evagrius, Bonignus, Christus sive Christo, Arestus, Sinnidia, Rufus, Patricius, Zosimus. Secolul al IV, pag. 244, tom I.

19) Martiri în Sirmiu, Rufina, Moderata, Romana, Secundus și alți șapte, apoi Florentinus, Geminianus și Satorus în Martirologiul lui Ieronim, pag. 534, vol. I.

20) Martirele virgine cinci la număr, a căror nume nu s'a păstrat, în Martirologiul lui Ieronim, pag. 817 v. I.

21) Gaianus martir din Dacia Ripensă, diacon, amintit de Ieronim în Martirologiū, pag. 854, tom. I.

22) Martirul Cirillus din Misia inferiōră, orașul Axiopol, Ieronim în Martirologiū, pag. 419, vol. III.

23) Martiri Maximus, Quintilianus și Dada, au suferit martirul în Dorostol, Misia inferiōră sub Maximian și Deoclitian, ș'aū fost trădați consulilor Tauriciū și Gaiū. Martirologiul Grec numește și localitatea suferinței lor ἐν τῇ χῶρᾳ τῇ Ὀξιείᾳ—în localitatea Oxivia (?) pag. 126, vol. II.

24) S. Theotimus Episcopul Tomei în Scythia, reputat prin viața și învățătura sa, pag. 753, vol. II.

(Maiū).

25) Florianus principi officii, martir împreună cu alții, a suferit sub Dioclitian în Noricul Ripens, pag. 466, v. I.

26) Quirillus, Quindeus saŭ Gindeus și Zenone în Axiopol, Ieronim în martirologiŭ, pag. 361, tom. II.

27) Dionius, Accisi, Crispionius tot în Axiopol, în Misia inferiŕă, la Ieronim în Martirologiŭ, pag. 555, vol. II.

28) Montanus sau Montanianus martir în Sirmiŭ în Panŕonia, Ieronim pag. 623, tom. II.

29) Timotheus și 7 virgine în Sirmiŭ din Panonia, Ieronim, pag. 454, vol. III.

30) Heraclius, Paulus, Minereus, Aquilinus, Victoris Artenius, Calcorus martiri în Noviodun seŭ Nivedum, la gurile Dunărei, în Martirologiul lui Ieronim, în Misia inferiŕă, la Dunărea, pag. 27, vol. IV.

31) Pasicrat, saŭ Policrat, Valention și alți doi saŭ trei în Misia, vol. VI, pag. 22.

32) Martirul Iulius în Dorostor în Misia inferiŕă tot în sec. IV, pag. 654, vol. VI.

33) Helia, Lucianus, Zoticus, Martialis, Victorius, Murina și Servulus, martiri în Tomi. pag. 672, vol. VI.

(Iunie).

34) Martiri din Noviodun, Dinocus, Zoticus, Attalus, Euticus Caniasus, Quirinus, Iulia, Saturnina Galdunus, Ninnita, Fortunionis și alți 25, apoi Cirinus Ebustus, Rusticus. Silvius, Ieronim, pag. 369, vol. I.

35) Marcus și Iulius martiri în Dorostor în Misia inferiŕă, Ieronim, pag. 56, vol. II.

36) Hesychius martir în Dorostor în Misia, pag. 526 vol. III.

37) Taulus, Cyriacus, Paula Feliciana, Thoma, Felicis, Emilius martiri în Scytia la Tomis, pag. 7, vol. V.

(Iulie).

38) Stratoris, Theodatus, Merona, Marina saŭ Marinus, Rodofia, Măgrinus, Secundinus, Thomus saŭ Theonus și Sodera saŭ Sodepha, martiri în Tomis din Scytia, pag. 223, vol II.

39) Epictetus presbyter și Ascionis monahul, martiri în Scitia minor sub Deoclitian, pag. 538, vol. II.

40) Ostratus sau Sostratus, Spiritus, Eraclius, Eperentius și Cecilia martiri în Sirmium, Ieronim, pag. 578, tom. II.

41) Zenonis, Mimia, Vitalis, Rufinus, Evangelius, Vrisius și Agnitus în Ieronim, pag. 689, vol. II.

42) Marcianus, Domnus, Diomedis Ioannis, Sisennus Aurelianus și alți 38 din Ieronim, martiri Tomitani adică din Tomi, pag. 31, vol. III.

43) Acrippinus, Secundus, Maximus, Fortunatus și Martialis Ieronimus, martiri în Sirmiu, pag. 28, vol. VI.

44) Secunda, Donata, Bassus Maximus, Paulus, Marinus Iustus în Mesia la Dorostor, pag. 360, vol. VI.

45) Aemilianus martirul idem, pag. 373, v. VI.

(August).

46) Hirineus, Eraclius și Dassius în Ieronim martiri în Axiopolis, pag. 72, vol. II.

47) Florus, Laurus, Proculus, Maximus și alții în Illiric sub Liciniu martirizați, pag. 520, tom. III.

48) Silvanus Sabinus și Pantherius martiri în Tracia sub Deoclitian, pag. 589, vol. IV.

49) Basilla virgina, martiră în Panonia inferioară în Sirmiu, pag. 515, vol. VI.

(Septembrie).

50) Aethalus și Ammuntis martiri în Tracia, fiind Guvernator Rabnus, vol. I. pag. 358.

51) Martiri, Macrobius, Gordianus, Zoticus, Lucianus Helius, Valerianus, Seleucus și mulți alții la Tomis în Ponto sub Maxim Egeonul, pag. 55, tom. IV.

52) Martira Melitina a suferit în Marcianopol din Mysia sub Antonin Impăratul și Antioh Guvernatorul, vol. V. pag. 29.

53) Theodotus, Asclepiodotis au suferit la Adrianopol în Tracia, pe timpul lui Maximian, pag. 30, vol. V.

54) Martiriî Euticus saü Eutichius, Plantus, Eracliu Placid Ambutus, Tracia, aü suferit în Tracia, din Martirologiul lui Ieronim, pag. 125, vol. VIII.

(Octombrie).

55) Martiriî Priscus, Crescentis, Evagrius, Faustinus, Martialis, Iannuarius, Marcialis, Alexander Eupratus, Eutropius, Pigra, Gothia saü Gotia, Saturnina saü Saturninus, Speis aut Speus, Castus, Primus, Donatus, Passicus vel Pafficus, Propus martirisați în Mesia inferiöră, în Martirologiile Romane și Ieronim, pag. 30, vol. I.

56) Dassius în Misia inferiöră, la Axiopol, lângă Dorostol ori Silistra de ađi a suferit sub Diocletian și Maxim, pag. 411, tom. II.

57) Hermis și Taxius, martiri în Axiopol din Scytia inferiöră, Dobrogea, pag. 345, vol. VIII.

58) Fillip Episcopul Heracliei, Sevevus presbyter și Hermis Diaconul pe timpul lui Deoclitian, în Tracia la Adrianopol, pag. 502, vol. VIII.

(Va urma).

C. E.

CONCILIUL DE LA FLORENȚA

Veți Biserica Ortodoxă Română an. XXII No. 2.

Starea Bisericii occidentale și a celei orientale după unirea de la Florența.

În timpul când o parte din clericii occidentali, și anume cei mai însemnați, discutați la Florența împreună cu reprezentanții Bisericii orientale, cea-l-altă parte se afla adunați la Basel, continuând mai departe cu atitudinea lor ostilă față de Papă. În ședința a 31 a Conciliului de la Basel, 24 Ianuarie 1438, se pronunțase suspendarea contra Papei și prin acesta schisma se declarase în totă puterea în Biserica occidentală. Principii Europei erau despărțiți în două: unii partizanii ai Papei, alții ai conciliului de la Basel; toți însă dorea pacea în Biserică și de aceea stăruia pentru împăcare. Nici o mijlocire nu a fost posibilă și clericii adunați la Basel începură procesul contra Papei. În ședința 34, 25 Iunie 1439, s'a hotărât depunerea lui Eugen din demnitatea ce o ocupa. La această ședință însemnată mulți dintre episcopi nu au avut curajul să ia parte. Așa dintre Ispanioli nu a luat parte nici unul, dintre Italiezi numai unul singur; iar în general au fost de față la vot 20 prelați, din care numai șapte episcopi. Numărul cel mare era format de preoți și doctori din cari au fost de față peste 300. Cardinalul de Arles, unul dintre cei mai aprigi inamici ai Papei, lăsă să fie aduse o mulțime

de reliquit cu care ocupă scaunele cele góle ale episcopilor absenți. Hotărârea conciliului este următórea: «Sfintul Sinod, judecând ca tribunal, declară prin acéstă a sa sentință definitivă, că Gabriel, numit mai înainte Eugen IV, încăpățânat pe față, este neascultător ordinelor Bisericii universale, persistă în rebeliune, desprețuește și insultă sfințele canóne sinodale, țurbură pacea și unitatea Bisericii lui Dumnezeu și o contrariează, e un simonist, sperjur, schismatic, eretic încăpățânat, e nedemn de tóte titlurile, onorurile și funcțiunile, de aceea se pronunță Sfintul Sinod că el e privat *ipso jure* de demnitatea de Papă și de pontificatul roman și îl depune din acestea» ¹⁾.

Sentința acéstă a produs o impresiune profundă în întreaga lume occidentală și contra ei protestară o mare parte dintre principii, atât laici cât și clerici. Acesta a fost și motivul pentru care Papa se grăbía ca să se termine odată cu conciliul de la Florența și să ajungă cât mai curând la rezultatul dorit. El voia să probeze întregii lumi creștine că activitatea sa a fost mai spornică și mai însemnată pentru binele general al creștinismului, de cât a clericilor adunați la Basel. Și de aceea, îndată după ce se efectuea unirea, el trimese copii, după actul de unire, la tóte curțile europene; iar conciliului de la Basel îi respunse prin aceea că pronunță anatema asupra lui. Potentaților Europei pe lângă că le făcu cunoscut unirea cu Biserica Orientală, tot în același timp le arată și situația tristă în care se afla împériul de Orient și ceru ca ei cât mai neîntârziat să trimetă ajutorul necesar.

Pe lângă anatema, pe care o pronunță Papa contra celor adunați la Basel, el îi declară de eretici, compară adunarea lor cu conciliul tâlhăresc de la Efes și anulă tóte hotăririle luate de aceștia. Cu tóte acestea ei nu se mărginiră numai

¹⁾ Hefele. Conciliengeschichte VII, pag. 779.

aici, ci continuară mai departe pe drumul pe care apuca-seră.¹⁾ La ședința 37 din 24 Octombrie 1439 se agită din nou cestiunea alegerii noului Papă și se începură preparativele relativ la acesta. După ce se țină și ședința 38, în 30 Octombrie 1439, persoanele determinate de a alege pe noul papă fură conduse în conclavă¹⁾.

Alegerea cădu asupra ducelui Amadeu de Savoia, care în ziua de 5 Noembrie căpătă 26 de voturi din 32, și prin urmare două treimi după cum se hotărîse. Această alegere fu întărită în ședința 39 din 17 Noembrie 1439, iar în ședința a 40 din 26 Februarie 1440 se aduse la cunoștința tuturor că ducele Amadeu de Savoia a primit demnitatea de papă și va purta numele de Felix V.

În timpul acesta Eugen IV intrase în tratative cu Armenii, și aceștia trimeseseră patru delegați la Florența. Aceștia sosiseră chiar înainte de plecarea Grecilor de aici. Discuțiunile privitoare la unirea lor cu Biserica latină au fost foarte scurte, și la 22 Noembrie 1439 această unire se și efectuează²⁾.

¹⁾ Ca conclavă fusese ales de astă dată un fost local de bal, care era foarte nesănătos și neîncălzit, din care cauză mulți dintre clerici se bolnăviră fie de reumatism fie de guturațiu. Nicăi mâncării aparte nu li se permitea, și când Arhidiaconului de Cracovia i se puse în vedere, că și față de Cardinalul de Arles, președintele conciliului, tot așa se procedeză, acesta răspunse: „El e frances, eu sunt polon; pentru el e postul sănătos, pentru mine e morțe; el nu are nicăi stomac, și aprópe nu e om“. Hefele Conciliengeschichte VII, 785.

²⁾ Condițiunile pe basa cărora s'a efectuat unirea erau următoarele: 1) Ei admit simbolul niceno-constantinopolitan împreună cu adaosul Filioque și se obligă a-l recita ast-fel Duminicile și sărbătorile la liturgie. 2) Ei recunosc și definițiunea dogmatică a conciliului al patrulea ecumenic de la Chalcedon cu privire la cele două naturi în Iisus Christos. 3) Recunosc hotărîrea conciliului al șeselea ecumenic cu privire la cele două voințe în Iisus Christos. 4) Ei se declară dispuși să onoreze pe papa Leon cel mare ca pe adevăratul învățător al credinței ortodoxe, iar conciliul de la Chalcedon să-l recunoscă ca pe al patrulea ecumenic, precum și se respecte ca și ceilalți credincioși toate conciliile ținute sub autoritatea papală. 5) Recunosc învățătura latină despre cele șapte sacramente. 6) Admit simbolul atanasian, precum și 7) obiceiurile

Aceste succese ale sale papa Eugen IV le încoronă în ziua de 18 Decembre 1439 când făcu 17 cardinali între cari erau atât Visarion cât și Isidor.

Conciliul de la Basel pierduse mult din influența ce o avusese în Europa, cu deosebire de la alegerea noului Papă. Acest motiv precum și declarațiunea lor că ori cine e adevărat creștin trebuie să se supue în totul hotărîrilor unui conciliu general, îndepărtase de la dinșii simpatiile celor mai însemnați dintre principii. Așa s'a întâmplat cu Carol VII regele Franciei, Ducele Britaniei, care până acum fusese un puternic protector al conciliului de la Basel, Regele Castiliei și alții. Regele Friedrich III și principii germani căutară să se arate mai diplomați. Ei ținură două congrese la Mainz și Francfurt unde veniră atât delegații Papii cât și ai conciliului. Și unii și cei-l-alții fură ascultați și răspunsul congresului a fost că ei doresc pacea în Biserică și propuseră chemarea unui nou conciliu general; cu toate acestea se vedea că și principii Germani înclinau acum tot mai mult către Eugen IV.

În acest timp Papa se hotărîse să strămute conciliul de la Florența la Roma ¹⁾ și în 26 Aprilie 1441 anunță acesta în o ședință oficială; cu toate acestea conciliul a mai rămas încă în Florența până în Mai 1442. Tot aici în Florența se încheie unirea cu Iacobiții monofisiți din Egipt, Libia și Etiopia. Aceștia provocați de Papă prin un trimis al său,

Latinilor de a celebra anunțarea Mariei la 25 Martie, nascerea lui Ioan Botezătorul la 24 Iunie, nascerea lui Christos la 25 Decembre, tăerea împrejur la 1 Ianuarie, Epifania la 6 Ianuarie și prezentarea în templu la 2 Fevruarie. Hefele VII, 789.

¹⁾ După plecarea Grecilor, Conciliul de la Florența a mai continuat încă a lucra până la 26 Aprilie 1442, deci aproape trei ani. Unii dintre scriitorii occidentali pretind că acest conciliu și după plecarea Grecilor trebuie să fie considerat tot ca conciliu ecumenic și hotărîrile lui luate ca atare, alții însă din contra, între cari se poate enumera și Hefele, dică că ecumenicitatea conciliului a încetat odată cu plecarea Grecilor.

minoritul P. Albert, trimeseră și ei delegații și primiră unirea cu Biserica latină. La 4 Fevruarie 1442 se închie acéști unire în biserica S. Maria Novella din Florența. Aceste succese ale Papei nu aũ fost de lungă durată, căci unirea efectuată atât cu Armenii, cât și cu Iacobiții n'a ținut mult timp și a rămas pentru Latini numai ca o amintire plăcută. Alesul conciliului de la Basel, papa Felix V, nu rămase multă vreme ca să conducă acest conciliu. Om bogat dar foarte avar, vedând că onórea ce i se acordase îi aduce mai multă pagubă de cât câștig se hotărî să se retragă din Basel și își stabili reședința în Lousanne către sfârșitul anului 1442. Conciliul de la Basel ținu ultima ședință generală, saũ a patru-deci și cincea la 16 Mai 1443, când deciseră ca după trei ani de ȝile să se țină un nou conciliu general la Lyon, însă până la deschiderea acestui conciliu să continue a rămâne cel de la Basel. Puțin câte puțin conciliul de la Basel pŕerdea din însemnătatea ce o avea, și aprópe toți principii îl părăsiseră, și mulți din ei rechemară înapoi pe clericii din statele lor. Motivul era, că Eugen IV prin politica sa înțeleptă reușise să recâștige iarăși vaza de odinioară. În timpul acesta el părăsise Florența și se stabilise în Roma, la 28 Septembre 1443, și ca motiv aducea demnitatea și liniștea aceluï loc, abondența de tot ceea ce avea nevoie, însă adevăratele motive erau turburările care începuseră să se ivescă în provinciile papale, tratativele dintre conciliul de la Basel și renumitul condotier Francisc Sforza, care făgăduise că va cucerii statul papal și va lua prizonier pe Papă, precum și pacea pe care o închiaseră florentinii cu ducele Milanului, cel mai aprig dușman al lui Eugen IV, fără ca acesta să fie consultat.

Regele împreună cu principii germani rămaseră multă vreme neutri până în anul 1446, când în urma stăruințelor abilului Ioan Carvajal, regele trecu pe partea lui Eugen IV, iar acesta îi făgădui coróna imperială și alte beneficii bănesci.

Cănciliul de la Florența, transportat acum în Lateran, continua a lucra și de acum înainte. Papa chemase la unire pe toate popoarele schismatice din Orient: Bosniaci, Mesopotanî, Chaldeenî și Maroviți, dar nici această unire nu a fost de lungă durată.

La 23 Fevruarie 1447 încetă din viață papa Eugen IV. Trebuie să-i recunoștem meritul că și a dat toate silințele spre realizarea unirii în Biserică și spre ridicarea autorității papale. A primit multe lovituri puternice mai cu deosebire din partea conciliului de la Basel, la sfârșit însă totuși a rămas triumfător. Aeneas Sylvius dice, că în timpul pontificatului lui Eugen atât fericirea cât și nenorocirea au avut loc într'un grad foarte mare și s'au ținut în echilibru. Fără îndoială că fericirea ar fi întrecut nenorocirea dacă Eugen ar fi știut să ție mai bine măsura în toate. În ce privește caracteristica lui Aeneas Sylvius se exprimă ast-fel: *Alti cordis fuit. Sed nullum in eo magis vitium fuit, nisi quia sine mensura erat, et non quod potuit, sed quod voluit aggressus est* ¹⁾

¹⁾ Epitaful lui Eugen IV în S. Salvatore în Lauro din Roma e următorul:

Urbs Venetum dedit ortum quid Roma Urbis
Et Orbis Iura det optanti caelica regna Deus.
Memoriae
Eugenii IIII
Summi atque optimi Pontificis
Hic in pace gravis in bellis pro Christi
Ecclesia impiger
In injuriis patiens Religiosorum amator ac in
Eruditos viros munificus
Concillii Basileensis insolentiam
Adversus Pontificiam Romanam Potestatem
Concilio Florentiae celebrato refrenavit ac fregit
In quo
Ioannes Palaeologus Graeciae Imperator,
Romanum caput agnoscens
Ei usq̄ pedibus se multasque externas et remotas
Nationes humill substravit.
Gregorovius. Die Grabmäler der römischen
Päpste p. 94. Frommann. Kritische Beiträge, pag. 23.

Conciliul de la Basel ajunsese în timpul din urmă să nu mai aibă nici o autoritate. În 20 Iulie 1447 regele Frideric III ordonă consiliului și primarului din Basel ca să ridice siguranța garantată până acum membrilor conciliului și să-și siléscă a părăsi orașul; cu toate acestea ei rămăseră încă aici până în Iunie 1448, când vădënd că viața lor se află în pericol se hotărî să părăsască orașul. De aici plecară la Lousanne unde se afla și papa al lor Felix V. Puțin timp după acesta Felix V declară că renunță la tiara papală, iar papa Nicolae V prin o bulă dată în 18 Ianuarie 1449 ridică afurisania ce o aruncase asupra lui și asupra celorlalți membri ai conciliului. La 7 Aprilie 1449 iscăli actul de renunțare și primi de la papa Nicolae titlul de episcop cardinal de Sabina.

Ast-fel se sfârșese această schismă însemnată din Biserica occidentală, care sdruncinase din temelii autoritatea papală și era aproape să o îngrope pentru tot-déuna.

În numărul viitor voiți arăta situația Bisericeii orientale după unirea de la Florența și efectele pe care le-a avut unirea.

M. P.

(Va urma).

CAUSELE UREI CREȘTINILOR ORTODOCȘI

ASUPRA

ARMENILOR ȘI A CREDINTELOR RELIGIOASE ALE ACESTORA.

A N E X A , I I .

Povestire despre eresul armenesc.

CAP. 107.

Când a fost Sinodul al șéptelea, Armeniți aũ venit la Sinod. Și așa le-aũ grăit lor Creștiniți: Voi deja sntetiți es-comunicați de la noi. Și ei iarăși așa aũ đis: Ne ducem la Halepa și cerem lege nouă pentru noi. Și Halepa așa le-a đis: Ați venit ca să vă închinați lui Mohamet? Vă dăm pământ mult și apă, unde să vă aședați. Și Armeniți așa aũ grăit întru sine: Iată noi mult ne-am închinat Crucii și Născetőrei de Dumneđeũ; iar acum, Halepa, așteptă-ne trei đile, gândindu-ne vom veni la tine. Și venind iarăși, așa aũ đis: Nu putem a ne depărta de credința părinților noștri. Acela așa le-a đis: Eũ n'am umblat după voi. Fiind că ați venit înșivė ca să luați în rıs pre cine-va, eũ voiđ porunci să vă ucidă. Ați luat în rıs pre marele Mahomet. Iar ei aũ đis: Voia lui Dumneđeũ și a ta. Atunci Halepa.

așa le-a ȃis: Dacă voiți să fiți vii, atunci luați 8 fapte ale mele: Cea întâi faptă este, ca în fie-care cruce să bateți câte un piron, și de câte ori vă veți închina să nu sărutați crucea, ci pironul să sărutați. 2-a faptă să umble popa vostru purtând basma la gât ca și șeicii noștri. 3-a, când voește popa vostru să slujască (liturgie) să nu mănânce în acea ȃi carne de porc. 4-a, când vreți să ucideți un boi sau un miel, ucideți-l în biserică, și luând inima și frângând-o în patru părți, puneți-le în coliva vóstră și dați ómenilor. 5-a, când popa vostru citește Evangelia, să nu o citescă spre răsărit, ci spre méză ȃi. 6-a, când popa vostru va muri, táindu-l împrejur să'l puneți în mormint, dupre legea nóstră să'l puneți în mormint; nu'l puneți așa ca pre cei-l-alți, ci il puneți pe un scaun cu fața spre méză-ȃi, iar evangelia o puneți pe genunchiul lui. 8-a faptă a lor: Nu se închină Sfintei Născétórei de Dumneȃeu, și nu cinstesc nici unul din praznicele ei. Aceste sînt blestematele fapte ale lui Halepa, ce se sėvirșesc la armeni. Căci armenii cu besurmenii (musulmanii) sunt besurmanii, cu Tătarii—Tătarii, cu Creștinii—Creștinii. Iar eresul și nebunia armenilor acésta este: postesc în Duminica Vameșului și a Fariseului. Pentru acésta precum am luat cuvint de la sfinții părinți și din dumneȃeștile cărții, înfruntând eresul și nebunia lor, fiind că numesc ei Duminica Vameșului și Fariseului în limba lor, a lui arți u ții. Decii arți a fost la ei Dascal, și urți—cănele, ucenicul lui, carele se trimitea de dînsul la ucenicii sėi, scriind credința și eresul sėu în epistolie, o lega la gătul ucenicului său cănelui, și acela alerga prin orașe și prin sate ostenindu-se și sėvirșind poruncile dascălului sėu. Dar trecėnd destui ani, și cănele fiind măncat de lup, mare scărbă și supărare avu Dascălul sėu Arți pentru ucenicul sėu cănele Urți, și a propoveduit ucenicilor sėi post, și el însul a postit acea sėptămână, pentru ucenicul sėu cănele Urți. Iar nouė ni s'a predat de sfinții părinți, ca să nu postim sėptămăna lui Urți, ca să nu ne aflăm postind cu ereticii.

Iar al doile eres armenesc este acesta, precum am auȃit de la David armėnul: Că a fost la armenii dascal o femeie, cu numele Sin. Spre amăgirea lor acea femeie atăta s'a înălțat prin fapta cea bună, în cāt a ajuns a fi și patriarh,

pentru marea ei curățenie. Dar nu i s'a permis a fi întru sfințenie până la fine, pentru ca să nu socotescă ómenii că și la eretici se póte face ceva eminent. Ce nu este tare și forte, nu póte dura până la sfârșit, ci se arată a fi putred și spurcat, precum a fost și acest Sin; fiind că ei înșii spun. Fu între dînșii cértă, pe când unii măriași și láudași pre Sin, și unul dintre dînșii de o credință cu ei și rudenie cu ei dîcând: Ce vorbiți voi despre Sin cuvînt mare și de laudă? ea este una din femeele cele simple. Și aceștia mîniîndu-se pe el și amenințându-l cu mórte. Iar el tare denunțând pre Sin și neputința ei cea femeescă, a cerut la dînșii un termen de vreme, ca să demașce pre Sin și neputința ei cea femeescă, depuind și zălog. Și s'a dus omul acela la Dascálul Sin, slujind'o și supuindu-se ei, până ce amăgind'o avu cu ea. Carea zămisliînd de la dînșii și cădênd în neputința născerei, și sosind praznicul învierii, ómenii și triburile adunându-se la dînșii și cerênd de la el blagoslovenie și slujbă. Iar el a refusat (dîcênd) că nu póte din pricina bólei. Iar ei auđind acestea s'au scărbit, și s'au împraștiat fie-carele pe la casele lor. Iar Sin a născut copil. Atunci omul, carele o amăgise a fugit de la dînșii răpînd și copilul. Acéstă faptă nu s'a putut tălnui, ci a fost cunoscută în tótă țara armenescă. Și s'au trimis gonaci, ca să prinđă pre omul cel ce înșelase pre Sin; iar acela a fugit și a scăpat din mânele lor, și ducêndu-se în țara grecescă a șeđut acolo și a scris cărți, vêdînd eresul lor, batjocuri și derideri pentru Sin și faptele ei cele spurcate.

Despre împărtășirea lor așa se vorbește:—Aducerea apei se face după međul nopții, tălnuindu-se de-toți, ca nu cumva să simță cine-va, nici căne să nu latre, nici măța, nici vaca, nici calul să necheze, nici pórta, nici ușa în curte străină să nu scărție, nici șórec, nici vrăbie, nici om, nici căne să nu întănescă, nici să tușescă, nici să nu șuere, nici peștele în apă să nu se încăldescă; atunci să scótă apă, și chîr de ar fi ajuns cu apa la porțile sale, dacă s'ar mișca ceva din cele pomenite și va simți, să verse aceea apă, și iarăși să dibuescă (să caute în ascuns) altă apă până la ivirea luminei, și în multe nopți, ca să dibuescă și să dobăndescă ast-fel de apă. Apoi să nu caute vas cu—

rat, ci ori-care s'ar întâmpla în acela să tórne cea apă, și să amestice în ea făină cu unt, și cocând azima, le dă armenilor. Acésta se chiamă la dânșii împărțășire. Iar când se duc unde-va saũ vin, saũ ară, saũ li se întâmplă să fie unde-va între creștinii pravoslavnicî, ei bléstemă credința lor și se botéză de popii noștri. Iar în altă țară, când îi înfruntéză cine-va, ei iarășî se botéză, și de trei ori, și de patru ori. Credința lor la sobor o blestemă, dar în ascuns se țin de credința lor cea rea.

De se va întâmpla unuí creștin să mérgă pe cale cu un armén, creștinul să nu bea dintr'un pahar cu arménul. Iar dacá a béut arménul apă din paharul creștinului, atunci creștinul să arunce acel pahar, fiind că nu se póte curăți cu rugăciune.

Iar când un creștin trece pe lângă biserica lor (armenilor), și ei vor fi cântând, să'și astupe urechile și să fugă, ca nu cum-va să'î intre în urechi glasul acela. De cum-va va intra glasul acela în urechi, să priméscă epitimie.

Dacá vre-un armén ar intra în biserica noastră, să nu se cânte în prezența lui, până ce el va eși afară.

În prezența arménului nici să mănânce, nici să bea. Să nu'î dică nici bună diminéță, nici nópte bună. Insuși vedător a fost un sfînt bărbat, călugăr anume Sergie prietin al lui Gherman, cum armenii sunt vrăjmași ai lui Dumneđeũ, cum batjocuresc pre creștinii și îi pângăresc, stropesc cu apa ce trece prin ei (urina) legumele și le dau în blid creștinilor ¹⁾.

A N E X A III.

Un episod din istoria religiósă a Armenilor din Moldóva.

Domnul Doctor în medicină N. Calenderu, în anul present 1891, cu ocasiunea visitei ce i-am făcut, m'á încredințat un manuscript în două exemplare, unul în limba arménă, altul în cea francesă, carele coprinde traducerea celui d'întâi; Și m'a pofțit ca să le dau din partea sa Academiei Române, ca documente istorice ale României.

¹⁾ Acest capitol în manuscriptul P. S. Melchisedek este și cu textul Slavón, care nu s'a putut reproduce din cauza lipsei de caractere slavone.

Aceste manuscrise Domnul Dr. Calenderu le-a căpătat de la monastirea armenescă a Mekitariștilor din Veneția, prin un prieten al său D-rul P. Jacques Jssaverden, carele a și făcut traducerea franceză a manuscriptului armenesc.

Reproducem mai întâi scrisoarea D-rului Issaverden către D-rul Calenderu, și apoi manuscriptul în traducerea română după cea francesă a Doctorului Venețian.

1. Scrisoarea D-rului Jssaverden către D. Calenderu:

«Veneția. St. Lazare, 6 Octombrie 1885.

D-le Doctor! Am plăcere a vă adresa prin poștă copia manuscriptului, ce ați dorit să aveți. El coprinde povestirea unei prigoniri religioase, ce au suferit Armenii locuitorii în Valachia de la principile domnitor Ștefan.

Eă nu știu la ce v'ar folosi acesta; cu toate acestea cred că este interesantă pentru cei ce se ocupă cu istoria antică..... «Vă rog să presentați respectele mele, tuturor acelora, cari se află în compania voastră, când ați vizitat S-tul Lazar.....»

De aici se vede, că D. Doctor Calenderu cu ocazia vizitei ce a făcut Monastirei Mekitariștilor, s'a informat de manuscriptul armenesc din biblioteca monastirei, și a poțit pre Doctorul Jssaverden de a-i trimite o copie de pe originalul armenesc și o traducere în limba franceză, ceea ce s'a și realizat.

2. Traducerea în limba română a manuscriptului armenesc după traducerea franceză a Doctorului Issaverden.

Manuscriptul este intitulat:

«*Tânguire despre Armenii din Valachia, compusă (în versuri) de diaconul Minas de Tokate (Asia).*

Tânguirea este adresată:

«Mirenilor și bisericșilor» Armeni:

«Ingenunchiați voi toți, și ascultați această povestire vrednică de tânguit, pre care eă vi-o fac suspinând și plângând:

Duminică, 16 August, în ziua Adormirei, în anul armenesc o mie, o nenorocire a lovit de năprasnă pe pacnicii și cinstiții Armeni din Valachia, pe când ei săvârșeau o liturgie solemnă în pompșsa lor biserică.

Este adevărat, că cei mai varvari regi ai epocii antice n'a s'virșit atâtea r'ut'ăți, pre câte principele domnitor Ștefan, carele era de religione gr'ecă de credință din Chalcedon a făcut națiunii armene din ac'astă țară.

Era, ȃic, ȃiua adormirei, c'ând acest înr'ut'ătit principe al Rom'ânilor (avluchați) a sosit cu suita sa în Orașul Suceva, unde a adunat pre toți Episcopii și preoții națiunii sale, care de mult timp păstra' ură contra religiei grigoriene.

El a'ă ținut un sfat și a'ă hot'ărit a s'virși t'ote actele vr'ajmășești contra religiei ce noi profesăm.

Principele, c'ălare, n'a înt'ârȃiat a face intrarea sa în biserica n'ost'ă; s'a suit pe altar, a luat s-tul potir, l'a aruncat la p'ăm'ent și l'a sf'ăr'ămat sub pic'ioarele sale. El n'a r'ănit ad'anc inima, f'ăc'endu-ne să vedem v'ărs'ându-se și c'ălc'ându-se sf'întul mir de la Ecimiazin.

El în fine a'ă r'ăpit și a'ă depus în vistierie sf'intele c'ărți, crucile, ic'onele cele mari, vestmintele preoțești, precum și t'ote cele-l-alte ob'iecte sf'inte și preț'ioase ale casei lui Dumnezeu, care fu cu totul boștiuretă, și ușile ei închise și pecetluite. C'ât despre Episcopul și preoții, ei a'ă fost întemnițați cu m'ăinile legate.

A doua ȃi, duple un ordin înr'ut'ătit al principelui, biserica fu bombardat'ă și ruinat'ă.

Prin aceste durer'ose evenimente, Armenii a'ă trebuit să-și p'ărăs'escă c'ăminele, fugind unii în codri, alții pe c'âmpii, pe unde ei a'ă r'ăt'ăcit într'o stare vrednică de milă.

Nenorocirea vai! a desp'ărțit pre p'ărinții de fii lor. În ȃiua urm'ătoare principele a poruncit să se sf'ășie și să se ardă înaintea lui c'ărțile n'ost're cele sf'inte, ce erau depuse la vistierie. La ac'esta a'ă asistat mai toți rom'ânii din Suceva, invitați înadins.

Principele Ștefan își b'ătea joc de religia armenilor, și tot-d'auna o critica. El a poruncit a se incendia și a se d'ăr'ta de istov biserica și monastirea Armenilor din Suceva și a ordonat, ca mobilele cele sf'întite din Biserica n'ost'ă să se transporte în Biserica Rom'ânilor, c'ăci, ȃise el, Armenii nu sunt vrednici ca Rom'ânii să-i bucure.

Ștefan a poruncit să se caute și să se aducă înaintea lui nenorociții p'ărinții, mume și copii, cari de gr'oză, se

acióse— prin codri și pe ațurea. După ce le-a legat mâ-nile, și i-aŭ supus la cele mai grozave persecuțiuni, în pre-sența sa, le-a ȃis: Armenilor! Ce religie este aceea ce voi profesati? Voi sunteți afară de tóte cele-l-alte națiuni; pri-miți religiunea Românilor, ca să vă daŭ măriri.

Aceștia aŭ răspuns; Noi suntem bunți creștini botezați.

La acéșta împrotivire ordinului princiar, principele îi a-menință, că pre toți acei ce se vor împrotivi de a primi religiunea grecéscă îi va băga și-i va arde în peștera ce era zidită pe malul pâriului ce trece prin mijlocul orașu-lui Sucéva, și care avea numai o intrare.

De o camdată tóte opintirile acestui blestemat principe al Românilor aŭ rćmas neroditoare, fiind-că și mirenți și bi-sericoși, femei și fete aŭ preferat să fie jertfe, de cât să se vadă convertiți.

Dar Voevodul le-a ȃis: Eŭ sunt domnitor; vă voiŭ schin-guii cumplit, vă voiŭ tăia mâlnele, vă voiŭ scóte ochii, și totuși am să vă botez-

In adevěr, mândrul și crudul principe n'a pierdut un singur minut pentru a pune în lucrare meschinele sale ca-prici: barbele și peri episcopului și ale preoților fură rase și lanțurile puse pe grumazi; bărbații, femeile și copiii fură peste sémă persecutați, în fine i-a desbrăcat pe toți, a po-runcit să-i boteze, și cu sila să priméscă credința romă-néscă.

Tot odată preoții români aŭ intrat prin tóte casele ar-menilor pentru a stropi cu aghiasmă hațnele, mobilele și uneltele de kuhne ale Armenilor.

Cine deci crede să fi vėđut saŭ auđit în lume aceste lucruri vrednice de jelit care s'aŭ întâmplat în acésta țară națiunii armene?

Dumnezeule mare! ai milă de starea nóstră cea desnă-dăjduită! Mântuește-ne din mâlnile acestor prigonitori.

Nemulțumit cu tóte faptele sale cele varvare, voevodul a declarat de asemenea, că el nu voește să mai fie pe te-ritorul lui nici un singur Armén; că bărbați și femei toți să fie botezați și să între în religiunea grecilor, prin ur-mare el a slobođit ordine aspre la orașele principale pre-cum: Iași, Botoșani, Vaslui, Roman, ș. a. ca să se ares-teze căpeteniile (armene) ale acestor comunități, să se în-chidă bisericile și să se sequestreze sfintele mobile.

Înainte de a se pune în lucrare această poruncă, Voevodul fu rugat, ca să revină de la hotărîrea sa; dar în deșert, căci bisericile au fost distruse, sfințitele mobile răpite și cărțile arse.

Încă un act grozav fu săvîrșit asupra preotului bisericii din Sucéva, o persoană cinstită în purtarea sa, pacinic și ospitalier. Principele a propus acestuia să intre în credința grécă, iar în cazul contrar el va fi crud persecutat și oștedit la mörte.

Acest preot cüragios și statornic, numit Haciadur, s'a împotrivit răspundënd: eü nu pot nici de cum să neg religiunea mea grigoriană; eü, dîse el, am părăsit țara mea natală, am emigrat aici nu pentru alt-ceva de cât pentru a conserva religiunea mea.

În urma acestui refuz categoric crudul principe după ce a poruncit a'î lega mânia și piclórele, a'î smulge barba și përul, în fine a'î scóte ochii, i-a repetit: lepădă-te de religia ta, altmînterea te voiü decapita, și copiii tëi vor fi arși. Îndată a dat ördin călailor să se ducă să taie pre copiii preotului, să pună foc la casa preotului și numai de cât să-l boteze.

-Când călăii s'au înfățișat la domiciliul acestui nenorocit, copiii lui cei nevinovați, cu lacrimile în ochi s'au aruncat la piclórele tatălui lor și l'au rugat dîcënd: o tată! fă voia principelui, dacă nu voești ca fiul tui să fie jertfele cruđiđimeii unui mizerabil! Veđi acești călăi! ei nu sunt veniți aici, de cât pentru a face să lucescă săbiele lor cu sângele nostru.

Preotul adânc atins de aceste cuvinte și în sentimentele sale părintești. 'i-a fost milă de săracii sêi copii, și în contra inimii sale s'a lăsat a se boteza, și așa a intra în religia românescă (Olach).

Armenilor! ați putea voi să nu plângeți și să nu suspi-nați înfătoșindu-vë aceste nenorociri ce au încercat coreligionarii voștri în această mică țară valachă?

Tóte dîilele cele mari: Crăciunul, Bobotéza, Duminica stâl-părilor, Paștele, Înălțarea, Schimbarea la față, Dîua regilor, Adormirea, Cinci-đeciméa, toți sfinții, Nașterea s-tei Feclóre, înfătoșarea s-tei Feclóre, ș. a., ș. a., au fost nimicite, căci bisericile nóstre au fost reduse în cenușă, preoții au fost

smulși din funcțiunile lor și poporul s'a împrăștiat prin alte țări, în cât frați și surori, părinți și mame s'a'u pierdut din vedere, vai!

O principe blestemat, frate al satanei! După ce ai săvârșit atâtea răutăți, te mai crești încă fericit în mijlocul măririi tale? Fii încredințat că judecata providenței nu va întârzi îndelung spre a te pedepsi de faptele tale cele rău voitore ¹⁾.

(Urmază sfârșitul).

---

¹⁾ Istor. Rom. Xenopol. t. III. p. 52 m. d. anul 1551—52. cel armenesc—1000, era arménă este mai mică de cât cea creștină cu 551 de ani. Așa anul nostru 1891, la armeni este 1340.

Domnul persecutor este Ștefan al VII-lea feciorul lui Petru Rareș.

Profetiile tipice și alegorice și figurile lor din Y. Testament.

Invățații timpurilor, din cea mai profundă anticitate și pînă în ziua de astăzi, au fost și sunt de perfect acord întru a recunoște că, cea întâi scriere întrebuințată de omnirea, a fost cea ieroglifică, simbolică sau alegorică, iar scrierea alfabetică a fost inventată, după ce a trecut multe secole de la deluvîul universal. Și ca patrie a scripturei ieroglifice și simbolice, cu toții pun Egiptul. Istoricește este de asemenea constatat că, inventându-se scrierea alfabetică, cea ieroglifică și simbolică n'a dispărut. Egiptenii au conservat-o în tot timpul, cât științele și civilizațiunea au fost cultivate de ei.

Usul de a reprezenta obiectele prin simboluri, a dat naștere prin însăși natura lucrurilor stilului figurat, carele de necesitate își are locul, când limbile sunt sărace în cuvinte; căci atunci se simte nevoie ca, printr'un număr foarte mic și restrâns de termeni, să se însemne și determine o mulțime de obiecte și noțiuni; iar metaforele și alegoriile sunt indispensabile, pentru a compensa golul și lipsa de cuvinte și termene. Acest us al vorbirii, precum și obiceiul d'a face, -ca întreaga natură să vorbească, este în deosebi plăcut și fu-

bit de imaginațiunile vii și ardătoare și a fost tot-d'auna, precum ne afirmă istoria, obiectul de predilecțiune mai al tuturor popoarelor orientali. În acelaș timp el este și sufletul poeziei și știut este, că poeții sunt la toate națiunile cei d'întâiu scriitorii, mai ales că însuși cuvîntul poet, după origina sa greacă, înseamnă *făcător*, compozitor.

Nu este deci un lucru de mirare nici surprindător, dacă profeții V. Testament au iubit cu preferință și au întrebuintat în vorbirile și scrierile lor stilul figurat, căci ei voiașu ca cuvintele lor, imaginile, simbolurile și obiectele, la cari se refereau în cuvîntările lor, să atingă și să deștepte imaginațiunea Iudeilor. De alt-fel limba întrebuintată de ei, îi obligau de nevoie, ca să recurgă la tot felul de metafore și simboluri, căci ea nu era nici bogată, nici cultivată, ca limbile grecilor și romanilor și avea în acelaș timp a face cu un popor, pe care trebuia să'l mișce, popor, care era deprins cu întrebuintarea simbolurilor.

La întrebarea dar, care este sensul literar, natural și adevărat al unui simbol sau ieroglif, răspunsul nu poate fi altul, de cât acela, pe care însuși scriitorul sau autorul simbolului și al figurei l-a avut în vedere sau l-a preînchipuit. Când Egiptenii desemnau de exemplu o figură umană, cu un ou în gură, sensul natural s'ar putea dice literal și adevărat al acestui simbol era d'a arăta, că Dumnezeu este creatorul lumii, iar nici de cum de a arăta privitorilor, că un om putea scote din gura și trupul său ouă.

Isaia represintă și preînchipuește ingratitudea și necredința Iudeilor, prin imaginea unei vii cultivate cu îngrijire, dar care n'a produs, de cât struguri sêlbatici. El predice că această vie va fi călcată în picioare de animale și le va servi de așternut. În această profeție el voește a spune Iudeilor, că vor fi apăsați, devastați și împrăștiați în toate părțile prin popore streine. Acesta este sensul literal și adevărat al imaginii sale profetice și el însuși 'l spune; «*Via lui Dum-*

nețeđă al puterilor, ție profetul, este casa lui Ȇs-rail ¹⁾, și chiar de nu ar fi spus'o, lucrările însăși nu puteau avea alt sens și înțeles de cât acesta.

Dumnezeu, ție prin profeții săi, că va întuneca soarele și luna, va face să cadă stelele, va seca marea, va face apele să-și schimbe cursul lor, va strămuta munții, va face pământul să se cutremure etc., etc.; și cu toți suntem de acord a recunoște, că sensul literal și adevărat al tuturor acestor figuri de amenințare este: voiă detrona principi și regi, voiă risipi și nimici avuțiile celor mari, voiă ridica armatele și le voiă pune în gônă, voiă schimba starea și sórta popórelor, voiă răspindi pretutindenă gróza; pentru că în stilul vechiu al Orientalilor soarele și luna sunt regi și regatele; stelele însemneză pe cei mari și pe generali; marea și apele sunt simbolul armatelor și pământul se ia în locul locuitorilor săi.

În cap. 54 al profețiilor lui Isaia, se vorbește despre două soți, din care una și a păstrat soțul, cea-l-altă a rămas văduvă și părăsită. Când profetul predice, că această din urmă va fi mai roditoare și va avea mai mulți copii, de cât cea d'ântăiă, cu toți suntem de acord a recunoște că, după înțelesul real și natural el preînchipuește prin această din urmă biserica creștină, formată din toate neamurile pământului, care va fi mai numerosă de cât sinagoga Iudeilor. Și cuvintele sale nu pot avea alt sens, de cât acesta.

Ast-fel sensul adevărat, natural și real al tuturor acestor profeții, este sensul alegoric sau figurat și nici de cum cel literal sau gramatical, căci este absurd a susține, că un simbol sau figură nu are un sens figurat, sau că o alegorie trebuie luată în însemnarea gramaticală a termenilor ei. Acéta ar fi să se susțină, că o emblemă n'ar fi emblemă și

¹⁾ Veđi Is. c. V v. 7.

că o imagine sau simbol n'ar fi obiectul, pe care l' reprezintă. A nesocoti explicarea alegorică a profețiilor este a nesocoti adevăratul lor înțeles, căci explicarea lor gramaticală și literară ar fi absurdă și neadmisă. Însăși Ebrei le au explicat tot-d'auna și în toate timpurile ast-fel și deosebirea între ei și noi nu constă, de cât asupra precisării înțelesului special, asupra căruia trebuie a face aplicarea lor. Și cu modul acesta devin clare toate împrejurările, cu cari se conlégă profețiile, pentru a fi explicate după adevăratul lor înțeles, ținând sémă tot-d'auna de însemnarea recunoscută de toți a termenilor figurați, din cari se compune o profeție sau alta.

Dar nu arare ori trebuie a ține sémă, că nu toate profețiile sunt de acest fel. Cele mai multe din ele nu au adesea-ori, nici figură, nici embleme, nici simboluri, ba chiar nici alegorii. Dintre profețiile coprinse în cărțile lui Moisi, aceea a lui Adam și a lui Abraam sunt singurile, cari trebuiesc luate într'un sens figurat, căci sensul literal și gramatical, în care Iudei voesc a le lua, este ridicul și chiar nedemn de Dumnezeu. Profeția lui Iacob, a lui Moisi, a psalmilor 21 și 109, cele două mari pređiceri a le lui Isaia (cap. 7 și 53) cele două a le lui Daniil, precum și acelea a le lui Ageu și Malachia, sunt în totul clare, spre a preinchipui, că Iisus Christos ca Mesia, chiar după însuși înțelesul lor imediat și literar, căci a le lua în alt înțeles și a nu le raporta la Mesia, precum fac Iudei, este a le sili înțelesul și a le lăsa fără nici un fel de explicațiuni.

Neînțelegerea și disputa, ce există între creștini și Iudei, asupra înțelesului profeției, coprinse în cap. 53 al cărți profetului Isaia, constă întru a se ști, dacă această profeție are un înțeles alegoric sau nu. Ei susțin, că în această profeție este vorba de poporul Iudeu și nu de un anume om; și într'un cas și într'altul este o alegorie și fiind-că profetul vorbește de un om umilit și în dureri, avem dreptul

și suntem întru totul justificați a afirma, că aci este vorba de un om, de Mesia și nu de un popor, căci cuvintele profetului sunt clare. Decî Iudei, explicându-l figurat și alegoric, nu i dau adevăratul înțeles.

Tot ast-fel este și cu psalmul 21; el nu se poate aplica lui David, de cât într'un sens metaforic, pe când dupe înțelesul său literal chiar, se rapórtă la Mesia—Iisus Christos.

Asemenea despre persóna preînchipuită și denotată de psalmul 109, despre carele se țice, *că mai înainte de lucéfăr te-am născut*; că este preot din véc după rînduiala lui Melchisedec, noi susținem că aceste cuvinte nu pot a se atribui lui David, cu nici un preț și că ele arată fórte vădit pe adevăratul Mesia—Iisus Christos, căruia apostolul aplică aceste cuvinte, în epistola sa către Ebrei.

Asupra altor profeții, în privința sensului lor figurat, suntem aprópe de perfect acord, chiar cu Iudei. Deosebirea între noi și ei este numai asupra aplicărei acestui sens; ast-fel și Iudei și noi, în cap. 54 al profețiilor lui Isaia, emblema celor două femei, una stérpă și alta roditóre, preînchipuesc două popóre, sau două stări ale aceluiaș popor. De asemenea convenim cu ei și asupra faptului, că profetul compară pe poporul lui Dumneșéu, așa cum el era înainte de venirea lui Mesia, cu sórta și starea acestui popor, în timpurile arătărei și după arătarea lui Mesia. Singura dificultate este de a se ști, dacă înțelesul figurat al profeției, s'a împlinit prin Iisus Christos și înființarea bisericei sale, sau trebuie a aștepta până la sfîrșitul lumei, spre a se verifíca sub așteptatul de mii de ani Mesia al Iudeilor, în care s'esperă și pe care încă 't așteptă.

În sfârșit chiar în profețiile cele mai literare, se găsesc adesea expresiuni și termeni metaforici și figurați, prin urmáre în acestea nu trebuie a lua în sensul literal, de cât aceea ce trebuie luat ast-fel, adică: acele cuvinte cari nu sunt susceptibile de un înțeles figurat, ci din contră toți

acei termen, cari presupun sensul metaforic, trebuiesc a se explica ast-fel. De altminterea acésta este și explicarea cea mai naturală și dréptă, în ori-ce mod de vorbire; ea se impune chiar și de bunul simț. În cap. 7 al profețiilor lui Isaia, după înțelesul literal al profeției, se dice că pruncul preșis de profet *se va naște din o fecióră*. Cât privește cele ce urméză, că el adică va mânca unt și miere etc, fie cine înțelege, că aci este o metaforă, în care profetul voește a arăta distinsa îngrijire și educațiune, ce va avea pruncul; când dar Iudei voesc a lua aceste cuvinte în înțelesul lor propriu, literat, fie-cine înțelege că o ast-fel de explicare duce la absurd.

Chiar aceste câte-va exemple ale modului cum Ebrei dispută și voesc a explica profețiile, sunt în deajuns pentru a învedera, cât sunt ei de rătăciți și de rea credință. Ei se silesc a dovedi, că toate profețiile sunt alegorice și că totă deosebirea între noi și ei, se reduce la faptul, dacă adică noi creștini reușim a afla mai bine cuvintele și sensul unei enigme, de cum ei le prejudecă și le explică, după a lor voință.

Ce dar póte să fie mai greșit, de cât o ast-fel de explicare? Trebuie dar a recunoște, că cele mai multe din discuțiunile creștinilor cu Iudei asupra profețiilor, constă în aceea, că creștinii lepădă toate alegoriile iperbolice și explicările forțate, pe cari Iudei se silesc din toate puterile lor a le atribui și a le socoti, ca înțelesul cel adevărat al profețiilor.

Dar în afară de profețiile literare și cele alegorice, mai există și o a treia speță, profețiile așa numite tipice. Se véd în V. Testament preziceri, cari par a se raporta și a denota direct pe David, Solomon sau altă persoană, dar cari nu s'a putut implini, nici realiza în întregul lor și după deplinul lor înțeles în aceste persoane, la cari se referă. Pentru aceea părinții biserice și explicatorii scripturii, cu

toți au fost și sunt de acord a recunoște și a susține, că în toate aceste profeții, toate acele persoane n'au fost, de cât tipul și preînchipuirea lui Mesia, într'o privire óre-care și că toate acele împrejurări, cari se conlégă cu acele persoane și cari, sau nu s'au realizat, sau s'au realizat într'un mod necomplet, se îndeplinesc în persoana lui Mesia—Iisus Christos, al cărui tip și preînchipuire este, după înțelesul literal persoana, la care se referă profeția și care în acest cas este tipul lui Mesia. Este în destul un exemplu chiar, pentru a învedera, ce sunt acest gen de profeții.

Să luăm pentru exemplu psalmul 71, care este conceput în următorii termeni:

«Dumnezeule judecata ta dă-o împăratului și dreptatea ta
«fiului împăratului.

«Să judece pre poporul tǎu întru dreptate și pre săracii
«tǎi întru judecată.

«Să pórte munții pace poporului și dealurile dreptate.

«Judeca-va pre săracii poporului și va mântui pre fiii să-
«racilor și va smeri pre cel clevetitor.

«Și se vor teme de tine, cât vor ține sórele și luna în
«neamul neamurilor.

«El se va pogori ca plóia pre lână și ca picăturile de plóe
«măruntă, ce pică pe pământ.

«Răsări-va în țilele lui dreptatea și mulțimea păcei, până
«ce va fi luna.

«Și va domni de la o mare, până la altă mare și de la
«riuri, până la marginile lumii.

«Înainte lor vor cădea Etiopenii și vrăjmașii lui țărînă
«vor linge.

«Impărații Tarsisului și ostróvele daruri vor aduce; îm-
«părații Arabilor și Sava daruri vor aduce.

«Și se vor închina înainte lui toate împărățiile pământu-
«lui, toate neamurile vor sluji lui.

«Că va mântui pre săracul de la cel puternic și pre mi-
«șelul căruia nimeni nu este ajutor.

«Nu se va îndura de cel sărac și mișel și sufletele săracilor va mântui.

«De camătă și de strâmbătate va mântui sufletele lor și sângele lor va fi prețios înaintea lui.

«Și va fi viu și se va da lui din aurul Arabiei și se va face rugăciune împrejurul lui pururea, totă ziua bine 'l vor cuvînta pre dînsul.

«O mână de grâu semănată în pământ preste vîrfurile munților, rodul lor va aduce vuet, ca și arborii Libanului.

«Renumele său va ținea tot-d'auna.

«Și va fi numele lui bine-cuvîntat în veci, cât va ține sôrele.

«Și se vor bine-cuvînta întru el toate semințiile pământului, toate neamurile 'l vor fericii pre el.

«Bine-cuvîntat este Domnul Dumneșul lui Israil, cel ce face lucruri minunate.

«Bine-cuvîntat este numele mării lui, în véc și în vécul vécului.

«Și se va umplea de mărirea lui tot pământul; fie, fie».

În titlul acestui psalm se dice, că el a fost compus, avînd de obiect pe Solomon, sau pentru Solomon. El cuprinde o rugăciune și dorințe căldurose ale unui părinte, pentru prosperitatea, fericirea și preamărirea fiului său. Dar de altă parte este știut, că David era profet, carele se inspira de Duhul cel Sfînt al lui Dumneșul, așa în cât psalmul acesta, pe lângă dorințe, cuprinde și preșiciri. Și atât unele, cât și altele nu s'aû împlinit cu desăvîșire în persoana lui Solomon, nici a vre-unuia din succesorii săi.

El nu și-a întins confinele împărăției sale, până la marginile lumii, nici a fost prea mărit de toți regii și de toate popoarele; din contră el a fost atacat, strâmtorat și prigonit și în timpul împărăției sale, chiar însuși supușii săi, s'aû ridicat în contra lui. Numai lui Mesia se potriveșc întru toate, titlurile măreșe, pe cari David i le atribue și nu-

mai în persoana lui se îndeplinesc cu desăvîrșire, însă într'un înțeles spiritual, acela ce după un înțeles literal întru cât-va, s'ar referi la persoana lui Solomon. Trebuie dar a admite, că Solomon aci este tipul, imaginea sa și preînchipuirea lui Mesia, pe care David 'l a avut în deosebi în vedere, a căruia împărăție a prea mărit-o și căria 'l a adus totă slava cuvenită.

Acest sens figurat nu este nici de cum în împotrivire cu înțelesul literal și n'are nevoie de nici un fel de demonstrațiune, fie că nimeni nici odată n'a pretins. Totă tăria acestui sens depinde de adevăratul înțeles al cuvintelor, la care orî cine poate pătrunde în această explicare. Insuși Iisus Christos și după exemplul său apostolii și părinții bisericii au recunoscut acest sens tipic, care era foarte în vîs, nu numai la Ebrei, dar chiar la păgânii și foarte instructiv.

Este deci cu desăvîrșire greșită ideea a celor ce susțin, că profețiile nu au și un alt înțeles, al cărui sens imediat, natural și literal, denotă pe Iisus Christos și biserica sa. Dar iarăși nu trebuie a căuta toate probele în V. Testament, pentru a adevăra existența acestui îndoit sens al profețiilor tipice, prin care se adevăresc faptele preînchipuite în V. Testament și realizate în N. Testament.

În special profețiile mai sus amintite, toate preînchipuiesc și se raportează la Mesia și sensul lor este așa de clar, în cât din ele tot-d'auna s'au scos probele cele mai convingătoare, despre adevărata mesianitate a lui Iisus Christos. Afară de acesta, dacă din aceste profeții, cu îndoitul lor sens se dovedește, că Iisus Christos este adevăratul Mesia, sensul lor cel adevărat acesta nici chiar Iudei nu'l contestă, căci atunci s'ar nimici profețiile scripturei V. Testament. Tot prin ele se învederează și D-zeasca trimitere a lui Iisus Christos și a sf. noastre religiunii, căci atât el, cât și biserica sa, nu sunt de cât o complectare și realizare, a celor prezise și preînchipuite în acele profeții.

Dar chiar de nu ar fi fost nici profeți, nici profeții, totuși nimeni nu se putea îndoi, că Iisus Christos a fost trimis de Dumnezeu, pentru mântuirea lumii, căci învățătura sa, viața sa, faptele și minunile săvârșite de el, înființarea minunată a bisericii sale, sfințenia și trăinicia ei, toate imprimă și învederază D-zeesca trimitere a lui Iisus Christos, căci totă învățătura și morala, predicată de el, face cunoscut omului pre adevăratul Dumnezeu și îi dă posibilitatea de a trăi, ca adevărată ființă morală aci pe pământ, asemănându-se lui Dumnezeu întru toate, prin curățenie și sfințenie și făcându-se prin aceasta, moștenitor al împărăției cerurilor.

Examinarea adevăratului sens al profețiilor, coprinse în Vechiul Testament, convinge și pe necredincioși chiar despre D-zeirea lui Iisus Christos, căci sensul lor este atât de clar și hotărâtor, despre persoana lui Iisus Christos, în cât numai cei cu rea credință, sau rea voință, se mai pot îndoi despre D-zeesca trimitere a Fiului lui Dumnezeu, în persoana lui Iisus Christos.

O tactică a necredincioșilor este și aceea, d'a se sili prin toate mijlocele, ca să întunece sensul clar și adevărat al acestor profeții, precum și de a susține că, înțelesul lor spiritual și metaforic, nu este în destul de clar, spre a se referi și a arăta pe Iisus Christos și biserica sa. Dar cine nu înțelege, că aci nu se ascunde, de cât o rea voință și tăgăduire formală a adevărurilor celor mai clare, recunoscute cu totă imparțialitatea chiar și de aceia, cari nu pun mult temeiu pe afirmările scripturei V. Testament.

Când sensul tipic al profețiilor Vechiului Testament este confirmat și adevărat, prin însuși cuvintele lui Iisus Christos și ale apostolilor, ce altă probă trebuie a căuta, că acesta și nu altul este adevăratul lor sens și înțeles? Dumnezeu dar, voinde a supune pe toți oamenii la învățătura evanghelică a Fiului său, pe carele l'a trimis în lume pentru a o mân-

tui, a pregătit omenirea mai dinainte, dând semnele, prin cari să se cunoscă adevăratul caracter Dumneșcesc, atât al lui Iisus Christos, cât și al învățătorei sale. «Iudei, ȳce Apostolul Pavel, cer semne și ce alt sunt tóte preinchipuirile profețiilor tipice, dacă nu semnele, prin cari să pótă cunoște mărirea lui Dumneșeu și marea sa iubire de oameni, prin trimiterea Fiului său în lume? Acelaș apostol spune, că Grecii, adică neamurile, cereau înțelepciune și apostolul spune, că ea se află în predicarea învățătorei despre Iisus cel crucificat, care Iudeilor este scandal, Elinilor pare a fi nebunie, iar celor ce cred putere și înțelepciune de la Dumneșeu ¹⁾).

Spre a arăta, până unde protivnicii noștri au împins buna lor credință asupra acestei chestiuni, dăm în puține cuvinte analiza lucrării lui Collins asupra profețiilor. Acéstă scriere în englezește era intitulată: Cuvint asupra baselor și rațiunei religiunei creștine. În traducere a fost intitulată: Examinarea profețiilor, cari servă de fundament religiunei creștine. Autorul își propune a demonstra: I-ú că creștinismul este sprijinit pe iudaism; că evangeliștii și apostolii baséză N. Testament pe V. Testament și conchide că, dacă acéstă probă nu este valabilă, religiunea noastră este o amăgire. II-lea, că probele scóse din V. Testament, tóte sunt alegorice și figurate și dá a înțelege, de câtă valóre pot fi aceste probe, în ochii celor ce știú a judeca. III-lea, el susține, că aceste probe alegorice nu sunt în mod simplu un argument *ad hominem*, saú personal contra Iudeilor, obicinuiți a înțelege ast-fel scriptura, ci o probă directă și absolută adresată atât păgânilor, cât și Iudeilor.

Teologii, cari au combătut acéstă lucrare, au demonstrat, că este greșită ideea aceia, că proba principală a creștinismului este extrasă numai din profeții, încá și mai gre-

¹⁾ I Cor. c. I v. 22.

șită ideea, că, acesta ar fi singura probă, asupra căreia apostolii și evangeliștii au insistat.

De altminterlea ei au arătat, că profețiile principale, care probază invederat, că Iisus Christos este Mesia, nu sunt nici de cum luate într'un sens mistic, figurat, strein însemnării imediate a profețiilor, ci în sensul propriu, literal și natural, precum am arătat.

Asupra punctului al III-lea, ei n'au avut trebuință a contradice pe Collins, pentru că el s'a ostenit a face el însuși acesta. El observă mai întâi-ă, că probele arătate de apostoli, erau adresate fără deosebire la toți discipolii lor. În urmă, el susține, că metoda alegoric d'a explica profețiile, nu era vechiă la Iudei; că Saduceii nu 'l admiteau și că Iudeii se depărtau de dînsul, când vedeau, că creștinii aveau folos. El se unește a arăta, că alegoria era în us la păgâni, chiar printre filosofi; că înclinarea acesta există încă la toate religiunile moderne. El pretinde în fine, că păgânii, înainte d'a îmbrățișa creștinismul, erau obligați a crede, că Iudaismul era instituțiune divină și V. Testament o carte inspirată și ast-fel ei se găseau atunci în același cas, ca Iudei.

Când toate acelea vor fi adevărate, va urma tot-d'auna, că apostolii și părinții bisericii alegorisau, spre a se *acomoda* înclinațiunei a diferiților lor auditori, pentru că păgânilor le plăceau alegoriile, ca și Iudeilor. Că acest metod era vechiă sau nouă la Iudei, acesta este foarte indiferent tot-d'auna ea era foarte în us din timpul lui Iisus Christos și apostolilor: fariseii și esenii erau foarte alipiți la acesta: Collins o susține, puțin importă că saduceii au respins-o; Ei erau niște eretici și discipoli mincinoși ai lui Moisi. Că Iudeii în urmă s'au depărtaț de alegorii, fiind-că nu le folosea, ci din contră era în defavórea lor, acesta nu invederază nimic. De aci cel mult rezultă numai faptul, că nu ne mai putem servi cu el contra Iudeilor cu același succes, ca apostolii și următorii lor.

Este greșită, și ideea, că înainte de a îmbrățișa creștinismul, păgânii erau obligați a crede, că iudaismul era o instituțiune divină. Un păgân putea crede în Iisus Christos, pentru minunile, învierea, sfința sa învățatură etc., fără a intra în nici o altă chestiune; fără a ști chiar, dacă s'a aflat vre-odată Iudei în lume. Sf. Ap. Paul vesti pe Iisus Christos în Areopag, el predică învierea sa, providența și unitatea lui Dumnezeu, vanitatea idolatriei și nici de cum divinitatea iudaismului. Dacă un păgân nu putea crede evangheliei, în virtutea miracolelor lui Iisus Christos și apostolilor, ce probă putea să-i dea cine-va lui despre revelațiunea Iudaică și despre inspirațiunea scripturilor? Iată ceea ce Callins nu ne-a spus. 15

Este de asemenea foarte nedrept faptul, că credincioșii incriminează pe apostoli și pe părinții bisericești, pentru că ei au explicat V. Testament în mod alegoric. Era ceva foarte comun și foarte obișnuit cu secolii și miile de ani, mai înainte de ei. Origina acesei explicări am vădut-o în iubirea, ce avea pentru simboluri și alegorie popoarele cele vechi și în special orientali, la cari am vădut cea întâi întrebuintare a ieroglifelor. Inclinațiunea acesta a lor era necesită, pe de o parte din cauza lipsei de expresiuni și a sărăciei limbii, iar pe de alta, însăși natura îi îndemna la o astfel de scriere și la sensul figurat.

Ast-fel fiind lucrurile, de aci rezultă, că atât apostolii, cât și părinții bisericești, n'au fost greșiți, când aplicau și aplică la Mesia, fie că după înțelesul lor literal acele profeții se raportă la alte persoane și obiecte.

Deci, Evangeliștii și apostolii, dacă au luat aceste profeții într'un astfel de înțeles, ei au fost îndreptățiți a face acesta, prin tradițiunea unanimă și constantă a sinagogei Iudaice, tradițiune, care și urca vechimea ei până la însăși timpurile profeților. Prin urmare rabini timpurilor posterioare acasă pe nedrept pe Iisus și apostoli, că au alterat sensul

profețiilor, căci ei prin această explicare n'aũ făcut alt-ceva de cât s'aũ conformat unei tradițiuni și us, admis și recunoscut de toți. Mai mult chiar el era admis de toți învățatorii și explicatorii legei, din cea mai profundă anticitate, probă parafrazele haldaice, talmudul și diferitele interpretări ale rabinilor asupra sf. scripturii și a profețiilor.

Deci este cu totul greșită și ideea, că apostolii și părinții bisericii s'aũ mărginit la acest fel de argumente, chiar în privința ludeilor.

Ei le-aũ probat, că Iisus Christos era Mesia, prin profețiile arătate, luate în sensul cel mai literal natural, și în fine prin mai multe alte mărturii, cari nu sunt mai puțin hotărâtoare. Am citat părțile N. Testament referitoare la chestiune și oricine se poate convinge despre acesta, prin scrierile ce ne-aũ rămas de la părinții vechi ai bisericii.

A vorbi în general contra alegoriilor, este a arăta puțină cunoștință despre anticitate. Când Isaia anunță, că sub împărăția lui Mesia, lupul va locui împreună cu mielul și iedul cu leopardul, că ursul și vițelul vor paște împreună, că leul va mânca fân, ca și boul. Trebuie să aibă cineva cap de ebreu, spre a'și închipui că acestea trebuie a se lua în sens literal.

Pre când noi am recurs la alegorii, am făcut acesta cu mai multă rezervă și certitudine, de cât ludeii. Suntem povățuiți I-ũ de natura lucrurilor și de istorie asupra căria noi ne facem o lege, spre a ne conforma; II prin tradițiunea veche a interpreților și învățaților lor, pe cari i-aũ părăsit și mărturisesc contra lor; III prin autoritatea lui Iisus Christos și a apostolilor, a căror misiune divină este probată din alte părți. Dar noi le-o repetăm, până când necredincioșii vor voi să o asculte, noi nu basăm pe alegorii arbitrării nici o probă, nici o dogmă, nici o parte óre-care a religiunii noastre. Acelaș lucru se întâmplă și cu figurile V. Testament. Este o încăpățănare egală din partea acelora,

cară răstornă toate legile, ceremoniile, evenimentele, persoanele în figură și a aceloră, care nu voesc a admite nici una dintr'însele.

Că legea veche a fost în mai multe lucruri figurativă legea celei noi și întâmplărilor viitoare, este un adevăr stabilit, I nu numai pe mărturia lui Iisus Christos, a apostolilor și părinților bisericești, dar și pe mărturia formală a Iudeilor învățați vechi și moderni cei mai celebri, ca Eilon, Iosif, Flaviu, compilatorul Talmudului, Maimonide, Abrabaniel etc. II. Pentru că era modul d'a învăța al tuturilor înțelepților egipteni, chaldeeni, persani, indienilor, grecilor, poezilor, oratorilor, filosofilor și în particular al școlii lui Pitagora și Platonicianilor. III. Acest metod era cel mai potrivit geniului Iudeilor și orientalilor în general. Dacă cine-va le-ar fi vorbit alt-fel, nu le-ar fi dat nici o atențiune; ei nu s'ar fi putut convinge, că un om, al cărui stil n'avea nimic de figurat, ar fi fost inspirat în mod divin. Chiar această prejudecare a desgustat altă-dată pe mai mulți filosofi de la citirea N. Testament; ei au găsit într'însul stilul prea simplu și învățăturile prea lesne de înțeles.

Sf. Ap. Paul, după ce a vorbit despre bine-facerile, ce Dumnezeu a acordat Iudeilor și de pedepsele ce aceștia și-au atras prin ingratitudea lor, dice că *»tote acestea s'a întâmplat aceloră, și prin pilde s'au scris spre a noastră învățătură, la cari sfârșiturile veacurilor au ajuns¹⁾»*. În alt loc, că legea veche ne-a fost nouă învățătoare spre Christos, ca din credință să ne îndreptăm²⁾; că erau primele elemente, prin cari Dumnezeu învăța lumea; că abținerea de la mai multe mâncări, sărbători, lunile noi, sâmbetele, erau umbra lucrurilor viitoare și că Iisus Christos ne dă corpul său substanța. El adaogă, că sacerdoțiul

¹⁾ Cor. c. 10 v. 11.

²⁾ Gal, c. 3 v. 24.

vechilă era o umbră sau o imagine a lucrurilor cerești; același lucru era tabernacolul și instrumentele cultului divin, că legea nu prezenta, de cât umbra bunurilor fiitoare și altele și că astfel le cugeta și le credeau Iudeii.

Prin toate aceste cuvinte, apostolul ne învață, că în legea veche nu este nici un precept, ceremonie, nici un eveniment, din care să nu putem trage argumente folositoare, pentru învățătura noastră asupra Evangeliului; astfel s'a servit el însuși pentru edificarea credincioșilor. Dar nu urmăzează din aceasta, că astfel a fost scopul unic sau principal, pe care Dumnezeu și l-a propus în stabilirea legii; această lege era folositoare în ea însăși pentru Iudei, relativă la împrejurări. Nu urmăzează asemenea, că cine-va poate extrage din aceste feluri de explicațiuni o probă demonstrativă, în favoarea legii noi; nici odată Sf. Ap. Paul n'a făcut această întrebunțare. Nu trebuie a conchide în fine, că totă lumea poate face aceste aplicări, după gustul ei și că este cea mai bună măsură d'a explica V. Testament.

Ea a fost foarte mult în us la părinții bisericeii, ca și la Iudei, despre care am probat și am arătat, că nu trebuie blamați, dacă a întrebunțat acest mod de învățatură; acela ce era plăcut pe timpul lor, astăzi ar putea să dea mai puține fructe. Deci este greșită și aceea idee, că părinții bisericeii au extras vre o probă absolută din explicațiunile alegorice ale scripturei, nici aceea, că ei le-au privit ca fundament al creștinismului; este o calomnie a necredincioșilor; însuși părinții bisericeii nu ne-au lăsat în întunecime despre valoarea, ce ei dau lucrului. Sf. Grigoriu al Nisei, după ce a extras din legea lui Moisi un mare număr de alegorii, conchide astfel: «Ceea ce propunem, se reduce la păreri, le lăsam la judecata cititorilor; dacă ei le înlătură, noi nu reclamăm și dacă le aprobă, nu vom fi mai mult mulțumiți de noi înșine. Fericitul Augustin, cu puțin timp după convertirea sa, a scris două cărți asupra Genesei contra ma-

nicheilor, în cari dăduse argumente alegorice, despre cea mai mare carte a faptelor, pentru că nu vedeam dice el, cum cine-va pôte să le înţelegă în sensul propriu. Când el fu mai bine instruit, scrise o altă lucrare tot asupra Genesei, în care el se apropie, pe cât se pôte la sensul literal.

Mu suntem strîmtoraţi a răspunde unei obiecţiuni, ce ne face deişti. Dacă susşinem, dic ei, că păgânii trebuie să fie învederat convinşi de absurditatea religiunii lor, prin necesitatea în care se afla, d'a recurge la alegorii, ei sunt în drept a face acelaşi imputare creştinilor, pentru că părinţii bisericei toţi au făcut alegorii şi au mărturisit, că era imposibil d'a înţelege scriptura în sensul literal. De ast-fel de mod, asemenea s'a servit Sf. Ap. Paul, sf. Barnaba, sf. Clemente Alexandrinul, Tertulian, Origen, fericitul Augustin şi alţii. Ca răspuns la acestea am făcut să se vadă, că aceşti autori au alegorisat, nu de necesitate şi pentru că era imposibil a face alt-fel, ci spre a se conforma gustului secolului şi auditorilor lor.

Dacă unii din părinţii bisericei au dic, că era imposibil sau absurd d'a înţelege V. Testament în sensul literal, ei înţelegeau sensul curat gramatical, asupra cărui insistau manichei şi alţi eretici şi părinţii bisericei aveau dreptate. Dar sensul curat gramatical al termenilor şi sensul literal al textului, nu sunt acelaş lucru. O probă, că este posibil a explica acest text în sensul literal şi că toţi comentatorii din zilele noastre au admis acest metod şi mai toţi au renunţat la alegorii, de când au văzut, că necredincioşii au profitat din această, atacând sfintele Scripturi. Dar noi credem, că am probat îndestul această posibilitate, şi că am răspuns la toate obiecţiunile protivnicilor.

Aşa dar trebuie a distinge cu îngrijire diferitele specii de profeţii şi argumente, ce se pot extrage dintr'insele. I. Acelea cari privesc direct şi numai la Mesia şi cari nu se pot aplica la alt-cine-va fără a sili textul, şi cari formază o

probă doveditoare, fie că ar fi luate în stilul simplu sau figurat și metaforic, pentru că sensul figurat a acestor din urmă este clar și adevăratul sens literal și natural. 2. Pe acelea, care se pot aplica la un alt obiect, până la un punct oarecare, chiar când nu s'ar putea a se dovedi acesta cu toată claritatea, că ele ar fi un argument puternic contra iudeilor, care se pretind că respecta tradițiunea: fie-că o astfel de explicare este basată tocmai pe tradițiune, 3. Când o profeție a fost împlinită înainte de timpurile lui Mesia, din acesta nu se poate deduce nimic contra metodei admise. Tot acesta se poate dice și despre tipurile și figurile V. Testament. Aplicațiunile ce se fac la Mesia și Evangheliel, poate fi folositoare, pentru învățătura sufletelor pioase și blânde și pentru îndreptarea moravurilor, dar ea n'are o putere demonstrativă, nici în contra Iudeilor și nici în contra necredincioșilor. În acelaș timp trebuie a mărturisi, că mulțimea semnelor, după cari Iisus Chistos este arătat în V. Testament și cum toate se împlinesc în persoana lui, concordând în modul cel mai minunat prin adevăr și energie, servă îndestul spre a întări pe credincioși în credința lor. Dar spre a înțelege și cuprinde toată valoarea, și puterea lor, trebuie a le lua în totul a le apropia și a le compara, fie că acesta este un studiu greu, ostenitor și puțin îl fac.

Noi mărturisim, că respectăm și admitem explicarea alegorică a V. Testament, însemnată în N. Testament, pentru că este denotată prin însăși pana scriitorilor sacri și sunt recunoscuți ca inspirați și pentru că, prin o astfel de explicare, ne ținem de vechea tradițiune a bisericei, care 'și urcă origina sa până chiar la timpurile profeților. Admirăm în acelaș timp povețile morale, pe cari părinții bisericei le-a extras din scriptură prin acest metod, și cum ei vorbeau auditorilor pioși și blânzi, cărora le plăcea acest fel de învățătură și se edificaau prin el moralmente în adevărurile credinței creștine

C.

ANDREIŪ ŐAGUNA.

I.

Românii din Ungaria Ői Transilvania în numër de peste 3 milioane sunt împărŕiiŕ bisericesce în Greco-Orientali sau Ortodoxi Ői în Greco-catolici sau uniŕi. Greco-Orientalii au un Mitropolit Ői Archiepiscop cu reŕedinŕa în *Sibiũ* Ői doi Episcopi, unul cu reŕedinŕa în *Arad* Ői altul cu reŕedinŕa în *Caransebeŕ*. Greco-Catolicii au un Mitropolit Ői Archiepiscop cu reŕedinŕa în *Blaj* Ői 3 episcopi cu reŕedinŕa în *Gherla*, *Oradea mare* Ői *Lugoŕ*.

Cel mai mare mitropolit al Românilor de confesiunea greco-orientală, cãruia i se datoresce tot ce s'a fãcut trainic în biserica lor e *Andreiũ Őaguna*, supra-numit cel mare. În 16 Iuniũ a. c. s'au împlinit 25 de ani de la încetarea lui din vieŕă. Cu acest prilej s'au ridicat rugãciuni în tôte bisericile Românilor greco-orientali de peste munŕi pentru odihna sufletului rãposatului, iar la mormintul lui din *Rãŕinari* (o comună curat romãnescã în apropierea Sibiului) s'a fãcut un pios pelerinagiũ la care au luat parte Mitropolitul Miron Romanul, cei doi episcopi sufragani, proto-popi, preoŕi, profesori Ői învãŕatori, delegaŕi ai diferitelor instituŕiuni Ői multă suflare romãnescã. A fost dupã cum se va vedea un moment de jale Ői de reflexiune pe de o parte, iar pe de alta de înãlŕare Ői de indemn la muncã pentru binele bisericii Ői al neamului. Credem cã e o da-

torie sfântă din partea noastră de a reaminti și cititorilor acestei reviste, cine a fost Ţaguna și care l-au fost meritele pentru biserica și neamul lui. Și acesta cu atât suatem mai mult datorii, cu cât, dacă vom răsfoi colecțiunea acestei reviste, care a apărut și apără interesele bisericii ortodoxe române, puțin vom afla despre acest bărbat, cum n'a mai fost pentru frații noștri de peste Carpați de aceeași limbă și confesiune cu noi.

Am la îndemână tot ce s'a scris și s'a vorbit despre acest mare bărbat în viață fiind și după moarte. Voiu căuta pe temeiul acestor documente să-l fac adevărata iconă și să-l presint așa după cum a fost: *mare la minte, mare la inimă*. Un bărbat, care și-a iubit biserica și neamul mai mult de cât pe sine!

II.

Mitropolitul Ţaguna s'a născut în 20 Decembre 1808 la Mișcolț în Ungaria, dându-i-se prin botez numele de Anastasie. Tatăl său se numia Naum, iar mama sa Anastasia. Ei erau români din Grabova în Macedonia și se ocupaă cu negoțul. Pe când Anastasie era în clasa VI-a gimnazială îi mōre tatăl, așa că e silit să mērgă împreună cu fratele său Avreta și cu mama sa la un unchiu al lor din Pesta anume Anastasie Grabovski, un neguțator cu mare avere și cu bun nume. Grabovski s'a îngrijit de aprōpe de instrucțiunea nepotului său Anastasie. L'a lăsat să-și termine cursul gimnazial și l'a ajutat să-și continue studiile filosofice și juridice. Pe lângă acesta, în casa unchiului său a făcut o adevărată școlă națională și de viață înțeleptă, căci aci se întruniaă cei mai de frunte literați ai Românilor de pe vremuri. Amintesc numele lui Petru Maior, Neagoi, Bojinca etc. Se spune, că și frații Golesci din țara românească la trecerea lor prin Pesta și aveau locuința tot în casa lui Grabovski, cum și alți bărbați politici. Intr'un asemenea

mediu aptitudinile naturale superioare ale lui Anastasie Şaguna s'au putut desvolta cu cea mai mare uşurinţă.

În 1829 Anastasie 'şi termină studiile juridice la universitatea din Pesta. În urma îndemnului mamei sale, al unchiului său, cum şi al episcopului *Manuilovicî* din Verşet, român de origine şi bun prieten al lui Grabovski se duce să înveţe şi teologia la Verşet. Acastă tendinţă însă de a se ocupa şi cu studiul teologiei se datoriază mai presus de toate înclinărilor sale sufletesci. E puterea dumnezească, care îndemnează pe om la ce poate fi folositor lui şi semenilor săi; e puterea care a făcut din el pe această cale cel mai mare binefăcător al neamului său mult oropsit şi persecutat! De multe ori s'a exprimat el servitor al altarului fiind: *De m'aşi nasce de o sută de ori, tot preot m'aşi face*. Era Duhul lui Dumnezeu, care 'l atrăgea către cele sfinte, care 'l încânta pentru cele sfinte! În Verşet termină studiile teologice cu un succes strălucit. Ştefan Stratimirovicî, Mitropolitul sârbesc din Carloviţ informându-se de calităţile superioare ale lui Anastasie 'l chemă la sine şi 'l face profesor de teologie, notar consistorial şi secretar privat al său. Timpul cât l'a petrecut aci, l'a întrebuintat Şaguna foarte bine şi 'l-a fost de cel mai mare folos pentru ulterioara lui activitate bisericăscă şi literară. Aci a avut prilej de a cunoşce în amănunţimî întregul mecanism al organizaţiunei bisericesci, cum şi de a aduna material pentru multe din scrierile lui teologice.

În 1 Noembrie 1833 Anastasie intră în tagma monahală în mănăstirea Hopova din Sirmiu luând numele de AndreiŢ. De acum înainte începe o nouă viaţă pentru Şaguna, o viaţă de abnegaţiune personală şi de lucrare numai pentru ce e adevăr, bun şi frumos. Calea lui nu e de cât calea Domnului. În 2 Februarie 1834 e sfinţit diacon, iar în 1835 de protodiacon şi archidiacon. În 1837, ziua Sf. Apostolî Petru şi Pavel e sfinţit singel, iar în 1838, ziua

Buhei-Vestiri e sfințit protosincol. In 1842 e Inaintat ca archimandrit in mănăstirea Hopova, iar in 1845 luna lui Maiu e numit ca archimandrit al mănăstirei Covil din eparchia Neoplantei.

In 27 Octombore 1845 incetăză din vieță *Vasile Moga*, episcopul eparchiei ortodoxe române a Transilvaniei după ce o păstorise timp de 34 de ani. Incetarea din vieță a acestui episcop se aduce de către consistoriul eparchial la cunoscința guvernului și a mitropolitului sârbesc din Carloviț. Mulți ar fi dorit să fie numiți ca vicar general al acestei episcopii devenită vacantă până la alegerea și numirea unui episcop titular! Nu e însă după dorința omului, ci după voința lui Dumnezeu! Mitropolitul din Carloviț cunosea din isvóre sigure starea materială și mai ales morală a văduvitei episcopii și de aceea privirile sale au rămas prin indicațiune dumnezească asupra lui *Andreiŭ Ţaguna*, pe care l'a recomandat guvernului și care in 27 Iuniu 1846 a fost numit prin decisiune regescă ca vicar general. In 21 August acelaș an, Ţaguna 'și face intrarea in Sibiu, iar in 22 August Ia conducerea eparchiei aducându-se acesta la cunoscința întregului cler și popor. Primirea ce s'a făcut lui Ţaguna a fost foarte rece. Mulți nu se uitaŭ cu ochi bunŭ la el, alții erau indiferenți, căci nu-l cunoseau, nu era dintre al lor! Dar când s'a pomenit ca cel anume trimis să fie bine primit de omeni? Ţaguna simția, dar tăcea și răbda, căci el era adinc convins că cauzele mari numai cu răbdare se resolvă și se câștigă. Impreună cu consistoriul eparchial face demersurile necesare ca scaunul vacant să se împlinescă prin alegere, căci el singur spune, că considera de cea mai sfintă datorință a lui să nu se calce canónele bisericesci, care cereau ca o eparhie să nu fie mai multă vreme vacantă ca trei luni. Iată propriile cuvinte ale lui Ţaguna: «Vicarul 'și-a ținut de sfinta datorie de a stărui ca scaunul episcopesc să se reintregescă, de aceea

cu împreuna înţelegere a Consistoriului au făcut rugare la guvern pentru ţinerea alegerii după modul din anul 1810  i Majestatea Sa imp ratul Ferdinand sub 20 Octobre 1847 a  i rezolvat ţinerea Soborului in 1 Decembre st. n. in orașul Turda, poruncind ca alegerea să se facă după modul din 1810, in să cu lăsarea afară a acelei restric ii, ca Episcopul din sinul clerului alegător să se aleg ¹⁾. Alegerea s'a facut in prezen a comisarilor guvernului Contele *Ladislav Lazăr*  i *Paul Istvani* la data fixată  i in orașul Turda. Inainte in să de a se proceda la alegere, contele Ladislav Lazăr a ţinut o prea frumo să cuvintare in care a arătat, care este dorin a Impăratului relativă la calităţile ce trebuie să insu s iasc  episcopul ce se va alege  i apoi continu  cu următoarele cuvinte: «Deci, dacă venerabilul cler va putea nimeri tocma pe acel b rba , in frumuse at, cu ar tatele calit  i, după cum poftesce prea inaltul loc, atunci nimeni nu se va indoi că bunătăţile, care vor purcede din ac sta vor fi mari  i fără număr; atunci se va putea nădăjdui tare, că clerul t ner, care după ac sta cur nd se va adăpa in t te ramurile sciin ilor, va arăta fără in t rziere din mijlocul său b rba i a să harnici in c t religia să aibă in ei tot at ţia st lpi  i cei mai tari ai săi apărători, prin a căror nepregetat  silin  a poporul român cu incetul in br c nd năravuri mai bune  i nu numai in religie, ci  i in sciin e  i inv ţaturi inaint nd, cu timp să fie norocit a se număra in sinul celor mai de frunte popóre ale monarchiei austriace; iar de la prea bunul  i prea induratul principe vor putea a s tepta tot felul de folosuri aducătoare de fericire». Ţaguna la r ndul său ca vicar a ţinut două cuvintări, una adresată comisarilor prin care mul amesce in numele in-tregei eparchii Majestăţii Sale Impăratului pentru inalta

¹⁾ Andrei  Baron de Ţaguna: Istoria bisericii ortodoxe r saritene universale, tom. II, pag. 203—204. S'a inl turat restricțiunea fiind că alt-fel Ţaguna nu putea fi ales.

bună-voință ce a avut ca să le dea puțința să se folosescă de dreptul cel vechi al bisericii din Ardeal, față alta adresată părinților protopopii, cari formați colegiul electoral și în care le spune între altele: De a fost oare când un moment mai însemnat pentru biserica noastră, cu adevărat momentul acest present se poate dice cel mai însemnat pentru ea, pentru noi toți, ba încă și pentru urmașii noștri, căci astăzi limpede vedem mai mult de cât părintesca îngrijire și prea înalta milă a prea înălțatului și mult stăpânitorului împăratului și regelui nostru Ferdinand, ce o nutrește în pieptul său pentru toți credincioșii săi supuși și toate religiunile, care sunt sub prea înalta sa stăpânire: așa dar și pentru noi și pentru religiunea noastră, el este unul întru adevăr rege apostolic! Inșă, ca să putem noi deslega problema noastră cu un rezultat bun matematic, recunosc și mărturisesc a fi de lipsă, ca lăsându-ne de interesele personale și având înaintea ochilor sfințenia țilei de astăzi, precum și binele obștesc, să cugetăm și să urmăm poruncei celei împărătesci și coprinsului înduratului decret, care acuma mi s'a publicat și așa pentru mai sigura deslegare a problemei noastre, vă rog cu prea bine încuviințeniile vóstre întru Domnul, *ca cu vrednicie să umblăm după chemarea cu carea suntem chemați; cu totă smerenia și cu blândețe, cu îndelungă răbdare îngăduind unul altuia cu dragoste, să ne nevoim a păzi împreunarea duhului întru legătura păcii; un trup și un duh, precum și chemați suntem întru nădejdea chiamării noastre; un domn, o credință, un botez, un Dumnezeu și Tatăl tututor, carele este preste toate și prin toate și întru noi toți; căci așa făcând adevăr întru dragoste vom crește întru el prin toate, carele este capul—Christos, Efes. c. IV, v. 1—6, XV. Iar peste toate acestea să avem dragoste, care e legătura săvîrșirei și pacea*

lui Dumnezeu va stăpăni întru inimile noastre, la care şi chiemaţi suntem într'un trup. Colos. c. III, v. 14—15.

În urma acestor cuvântări s'a procedat la votare şi au întrunit: *Ión Moga*, protopopul Sibiului I, 33 voturi; *Ión Fulea*, protopopul Sibiului II, 31, iar Vicarul Şaguna 27. Resultatul acestei alegeri s'a comunicat guvernului şi la rândul său l'a comunicat Împăratului, care a numit de episcop în 24 Ianuarie 1848 pe Vicarul Şaguna, adică pe cel care a întrunit mai puţine voturi.

Din cuvântarea Contelui Ladislav Lazăr, din ţinuta pe care a avut-o Şaguna cu prilejul alegerii, din întreaga procedare, rezultă destul de clar, că Şaguna era candidatul oficial. El era cel voit de curtea împărătească! Persóna sa a fost ca şi indicată de către Comisarul guvernului în cuvântarea ce a ţinut. Numirea sa de episcop ca a unuia, care întrunise mai puţine voturi de cât cei-l-alţi doi candidaţi, a confirmat pe deplin dorinţele prea înalte. De altfel se indica ómenilor calea cea bună şi adevărată, iar ei în orbirea lor inconştientă, din cauza intereselor personale erau cât pe aci să n'o pricépă şi să n'o urmeze!

În 18 Aprilie acelaş an, în ziua Duminicei Tomii s'a făcut în Carloviţ sfinţirea lui Şaguna de Archiereu de către Mitropolitul sêrbesc al Carloviţului *Rajacic*, şi de către episcopii Eugeniu Iónovicî al Carlstatului şi Ştefan Popovicî al Verşetului. Cu această ocaziune a ţinut Şaguna o cuvântare de cea mai mare importanţă, atât prin conţinutul, cât şi prin forma ei. Regret că spaţiul nu-mi permite de a o reproduce aici în întregul ei, căci această cuvântare 'şi trage el linia de purtare în viitor ca părinte sufletesc al poporului român ortodox din Ardeal şi Ungaria. De la început spune el în cuvântare «*că se cere de la mine, ca prin ocârmuirea mea să se pună în lucrare reînvierea diecesei noastre transilvane şi, ca reînvierea acésta să co-*

respundă trebuinţei bisericii, mântuirii poporului şi spiritului timpului! Iar cuvîntarea sa şi-o termină -ast-fel: Înaintea Ta Dómnne cad şi dic: *Tu Dómnne scii, că către scopul meu a alerga doresc: pre Românii transilvăneni din adîncul lor somn să-i deştept şi -cu voie către tot ce e adevărat, plăcut şi bun să-i trag!* Şi în adevăr, că întunec domnia peste întreaga viaţă bisericească şi naţională a Românilor din părţile aceste! Şi greu lucru e de a te purta aşa ca să plăci cu cei -ce zac în întunec şi de a ajunge la scopul pe care-l urmăresc! Şi unde mai punem fierberea cea mare în spirite în acest an al sfinţirei sale de Arhieru în întreaga Europă şi în deosebî în eparchia sa? Dar iată propriile lui cuvinte: «Intorcîndu-mă din Carloviţ ca nou episcop, am avut poziţie grea din pricina mişcărilor politicé, care cu atîta mai mare grijă mă făcea, cu cât mai limpede am priceput, că acele mişcări taie în viaţa bisericii şi a clerului şi a poporului, atît în privinţa intereselor religioase, cât şi în privinţa intereselor naţionale şi politice». Ce consecinţe a avut acéstă mare mişcare însă pentru poporul român şi ce rol a jucat Şaguna în acéstă mişcare se va vedea la rîndul său!

Biserica Ortodoxă română din aceste părţi era dependentă de Ierarchia sêrbescă din Carloviţ. *Idealul lui Şaguna era de a-şi face mai întăi biserica lui independentă şi de a reconstitui vechia Mitropolie Ortodoxă română.* După o luptă extraordinară reuşesce în cele din urmă ca în anul 1864 să se înfiinţeze pentru Românii Ortodoxi o mitropolie independentă, coordonată cu cea sêrbescă şi că biserica episcopală din Transilvania să se ridice la demnitatea metropolitană. Tot de odată prin acelaş decret imperial Şaguna e numit ca Archiepiscop şi Mitropolit al Românilor greco-orientali din Transilvania şi Ūngaria. Faptul acesta a umplut de bucurie sufletul tutelor

Românilor greco-orientali, căci cu toții sciaău cu câte greutate s'a câștigat. Avea marele Șaguna să lupte contra intrigilor de culise ale Jesuiților, contra mitropolitului sârbesc din Carloviț, contra episcopului român Hacman din Cernăuți, care doria să ajungă el mitropolit și contra mitropolitului român unit Șuluț! Pe toate căile intrigaău, prin toate mijlocele se opuneaău! O dată faptul fiind implinit, Șaguna a primit felicitări din toate părțile și chiar din partea acelor, cari până aci 'l combătuseră. Iată din cuvintele mitropolitului sârbesc *Masirevicî*: «Bucuria, care în acest prea plăcut moment impresoră sufletul meu și umple inima mea, cu atâta e mai mare și mai curată, căci prevedința divină a bine-voit, ca grația prea înaltă împărătescă să se reverse în acest timp decisiv asupra Escelenței tale, carele pentru ajungerea dorinței fraților noștri români, pentru însăși mitropolia acum câștigată, *mai mult de cât ori și cine te ai nevoit și ai lucrat și carele vei sci să dai filor spirituali vieță și putere și să-i pui pe picioare statornice*». Dar bucuria era atât de mare în mijlocul poporului român greco-oriental, în cât n'avea cuvinte să-i dea expresiune! O nouă vieță se începuse pentru ei, o vieță cu multe speranțe în viitor! De aceea avea dreptate un corespondent din Banat al «Telegrafului Român din Sibiu» să spună între altele: «Oh, noi nu ne putem exprima în cuvinte bucuria, suntem debili a o descrie, însă o simțim, căci cordele inimii noastre vibrăză și acum de sunetele cele dulci și fermecătore, ce ni le aduce pe buze restituirea metropoliei române! Voi cari sunteți liberi, nu sciți co-prinde nici nu puteți pricepe bucuria sclavului, când după un timp îndelungat prima oră dăresce lumina sórelui în aerul curat al libertăței; voi, care în privința religiunii, a consciinței și a dreptului vostru nici când n'ați simțit mâna crudă a străinului, nu sunteți capabili a judeca, cât de mare este bucuria vóstră la restituirea metropoliei române! deci

nu vă miraţi, dacă noi astă-zi în presara libertăţii noastre religioase şi în zorile culturii noastre naţionale, înălţăm ton de bucurie şi imn de mulţămire! Metropolia română a reînviat şi cu acesta şi Românul! Se cuvine, ca Românul drept credincios astă-zi să salte de bucurie, între munţi şi peste câmpuri să resune de pe buzele lui imn de laudă şi de veselie, căci ochii lui văd astă-zi mântuirea sufletului său de scârbă şi necaz! Toţi bărbaţii de vaţă, apreciatori ai acestui mare fapt recunosc unanimi, că numai atât de ar fi făcut Şaguna, tot ar fi rămas numele lui nemuritor în istoria poporului român greco-oriental.

De aici înainte Şaguna 'şi pune întreaga lui fiinţă pentru înflorirea bisericii şi prin acesta pentru binele poporului până ce în ziua de 16 Iunie 1873 îşi dă obştescul sfârşit, după ce conduse biserica peste 27 ani ca vicar, episcop şi mitropolit! Plâns a fost el de întregul popor român, dar în deosebi de cel greco-oriental de peste munţi, pentru care a luctrat ca un adevărat trimis al lui Dumnezeu. Plâns a fost el şi va mai fi încă plâns, fiind-că el a întrupat în sine toate darurile poporului român din acele laturi, pe care pe unele le-a realizat iar altele n'aŭ mai putut fi realizate fără el.

Să intrăm însă cu studiul mai aproape în viaţa cea plină de fapte mari a lui Andrei Şaguna, ca să ne putem convinge mai bine de măreţia figurei sale, ca să ne putem convinge mai bine de faptul, că așa viaţa plină de ródé pentru biserică şi popor ca a lui Şaguna, puţine se pot găsi în istoria întregului neam românesc!

G...

(Va urma).

MASSILLON.

Ioan Baptist Massillon ¹⁾, născut 1663 și mort 1742, este cel din urmă mare predicator din timpul lui Ludovic XIV. În timpul când el veni la curtea regală, Bossuet și Bourdaloue muriseră deja, iar Flechier trăia retras la episcopatul său.

Timpul cel strălucit al lui Ludovic, cuvântările cele alese pronunțate în acest timp, n'au rămas fără influență asupra oratorilor de atunci. Ori-care voia ca să imiteze, în cuvântarea sa, strălucirea timpului, pompa oratorică a lui Bossuet, însă mulți cădură în afecțiune și oratoria de anon deveni întocmai ca o damă cochetă, care, pentru că natura n'a îngrijit ca să îi dea un chip frumos, nu se rușinează ca să alerge în toate drogheriile ca să cumpere dresuri, pomadă și pudră. Massillon se plângea foarte mult de această degenerare a oratoriei și declară, că atunci când el va predica, va predica alt-fel și în adevăr că și-a ținut cuvântul. El se îngrija foarte puțin de dicțiune și de figurile oratorice și căuta mai mult să vorbească într'un mod simplu și cu demnitate și reuși în așa grad, că renumitul actor Baron, în urma unei cuvântări a lui Massillon, se exprimă astfel: «Noi suntem numai comedianți, însă ascultați aici un brator». El a fost chemat adesea ori la curte și Ludo-

---

9

¹⁾ Joseph Lutz: Chrisostomus und die übrigen Kirchlichen Redner

vic XIV îi vorbea ast-fel: «Când te ascult vorbind sunt singur nemulțumit de mine însumi». Talentul său oratoric a făcut ca timpurile lui Bossuet și Bourdaloue să se mai prelungească.

Demnitatea de orator căută să o susție prin o expunere hotărâtă a convingerilor sale, prin o descoperire fără cruțare a vieții celor mari și prin o iubire neschimbăcioasă către popor. Cele zece cuvântări ale sale pentru Ludovic XV, care atunci era un copil de nouă ani, sunt satire tot așa de puternice ca și acele ale lui Juvenal, nu prin aceea că batjocoresce cugetările cele frivole și întreprinderile nobililor, ci pentru că arată cu o adevărată inspirație netemețnicia acelor, față de ceea ce e în realitate este adevărat și contribuie la mulțumirea sufletescă. Cuvântarea sa asupra viciilor și virtuților celor mari, cuvântarea sa către soldați cu ocaziunea sfințirei steagurilor regimentului Cafinat, în ce privește lăria expresiunilor, stau alături cu cele mai însemnate cuvântări de acest gen. În o cuvântare a sa se adresază ast-fel către Ludovic XV: «Nu victoriile contribuesc la mărirea unui rege, ci iubirea către poporul său; iubesc poporul tău și ascultă cu plăcere acest cuvânt, supușii tăi te iubesc și iubirea trebuie răsplătită tot cu iubire». «Nu ești dator să dai nimănuî socotela, ȳic lingușitorii, însă această socotelă o așteptă întreaga Francie și Europa; sunteți stăpân pe faptele vóstre, însă numai după nume, dacă nu sunteți virtuos; totul vă este permis, însă nu trebuie să faceți tot ceea ce voiți; puteți să nu vă interesați de conducerea statului, însă atunci veți deveni ca acel regi leneș, cari au numai numele de rege». Nici una din greșelile celor mari nu au fost cruțate de dñsul: «Renumele și puterea vóstră vă póte ajuta mult, când voiți să dați un exemplu bun, să apărați și să recompensați virtutea, experiența însă probéză contrariul: curtea este centrul tuturor pasiunilor, orașul e o Ninive păcătósă; cei mari au nevoie de lapte și cer mănăcare de la noi; noi trebuie să le vorbim limba înțelepciunii, ca și cum am vorbi cu ómenii perfecti». El îi muștră cu deosebire pentru mândria strămoșescă, pentru egoismul lor, pentru aversiunea contra religiunii, și ipocrisia lor: «Pentru că causați nenorociri, voi sunteți Antichrist, Christos a mântuit pe ómeni, voi însă îi aruncați în co-

rupțiune; Christos și-a adunat adoratori și voi îi goniți; Christos a rescumpărat sufletele prin sângele său, voi îi răpiți proprietatea sa: Christos mântuiesce sufletul, voi îl corupeți; el este drumul, voi sunteți cursa; el este păstorul, voi sunteți lupul cel răpitor». «Voi socotiți mărirea voastră după secolele cari s'au scurs, după titlurile de onoare pe cari le-a posedat un altul, după fapte pe care nu le-au efectuat ei, după statui pe care timpul le-a sfărâmat, ei cred că sunt cu atât mai mari cu cât timpul ne arată mai mult sfărâmături ale vanității lor». «Ateismul servă astăzi ca renume, e un titlu pe care cine-va îl socotesce ca o onoare, un merit prin care se dobândește intrarea la cei mari; ateismul mărește strălucirea celor mari și inobilizează plebea cea ordinară. Dumnezeul cerului e batjocorit pe față și în deplină libertate». «Să 'mi arate cine-va numai o singură familie în care posturile sunt păzite tot mereu; să mi se arate o masă pe care să nu se afle mâncări oprite; poruncile se calcă pe față; noi purtăm crucea vițiilor noastre, mândriei noastre, a dușmăniei, crucea lumii, a diavolului și nici de cum crucea lui Christos, care nu e așa de amară». «Gloria voastră v'a înmulțit vițiile; mai mult extravaganțele voastre vă deosibesce de plebee, de cât poziția voastră înaltă. Credeți că aveți să faceți vre o excepțiune? Dumnezeu, ôre, să conserve asprimea judecăților sale numai pentru cei săraci?».

«Părăsiți de Dumnezeu, ei sunt un joc al pasiunii lor, martori iluștri ai necesității unui Dumnezeu, o probă că pe pământ nu este nici o fericire de cât în virtute. Invențai toate modurile de distracții sensuale, imaginați-vă voluptăți or cât de fine voiți, aruncați-le în vasul de topit, din acest amestec nu va eși nimic de cât ceva desgustător».

El combate lingușirea și trădarea care avea loc la curte; «Temerea de Dumnezeu, trădătorii o numesc ipocrisie; bravura, fanfaronadă, abilitatea e considerată ca ambițiune; nimic nu e recunoscut, nici delul pentru patrie, nici întreprinderile fericite, nici noblețea nașcerii și această limbă criminală e limba curții, ea predomină în societate; se laudă vițiul și acesta se consideră ca o onoare; nu e patria pe care ei o iubesc, ci invidia». «Lingușitorul, ȳice el în o altă cuvântare, înlătură orice limbă a adevărului, pe când toți

scim tot ce se petrece în regat, numai monarhul e singurul strein în regatul său, lui i se ascunde pierderea și i se pune înainte profitul, miseria publică i se arată micșorată; lingușirea face din sceptru un jug greu». «Cât de desprețuit este un orator care lingușește! Când extravagantele lingușitorului face să se bănuiască renumele său, atunci lingușirea nu are o atracțiune așa de mare; când însă ea apare sub acoperișul virtuții, atunci este periculoasă. Cât de desprețuitor lucru este, când singurul mijloc prin care poate adevărul să pătrundă la rege, este o lumină înșelătoare, când cuvântul lui Dumnezeu cel înalt și sublim i se anunță în limba curții cea târătoare și lingușitoare, când oamenii curții întâlnesc lingușitorii, unde au ei să găsească pe un Ambrosiu». «E cu totul departe ca panegiricile cumpărate să facă nemuritoare onoarea principilor, ele cernisesc numai infamia oratorului». «Noi chiar de pe amvon îndulcim rigorea poruncilor sfinte prin întâmplări omenesci ne temem să combatem ceea ce trebuie să combatem, sub pretextul ca să nu ne ridicăm cu totul contra adevărului, noi arătăm adevărul sub o formă cu totul necunoscută».

Cu privire la viața din lagăr Massillon se exprimă astfel: «Oamenii mor în lagăr din cauza vițului și a corupțiunii. Spăimântător destin! La acela către care eu vorbesc, acesta este ceva obișnuit». Despre moravurile corupte ale timpului el dice: «Muriș sunt deschiși, inamicul se apropie, pustiirea umple orașele și satele, poporul suspină de greutatea impozitelor, Franța se află în doliu. De unde? Mânia lui Dumnezeu s'a revărsat asupra credincioșilor fără moralitate, asupra nobililor fără religione, preoților fără temere de Dumnezeu, femeilor fără rușine. El vede demoralizarea celor mari, localurile de corupțiune, el privesc din înălțimea sa cea sfântă».

Pentru popor arată Massillon o iubire neșarmurită: «Un principe care domnesce peste popor, trebuie să-l și cunoscă, un principe care nu judecă singur, nu e la locul lui, meritul nu se recunoște, oamenii cei răi dobândesc posturile de onoare cele mai însemnate, pe când cei buni rămân înapoi. Activitatea însemnată a unui principe nu constă în aceea că el să se găsească în tot-d'auna în capela sa; ci ca să cunoscă poporul și țara sa. Rege, nu te încrede acelor».

carî îți vorbesc de prosperitatea poporului, ceea ce complăce regenților, este mai cu sémă nenorocirea supușilor săi». «Regii trebuie să acorde tuturor intrare la dînsii, legile nu pot în tot-d'auna să apere de nedreptate, nenorociții nu cutéză să invóce scutul legilor. Iubirea popórelor către principi este momentul etern. Acel principe e mare, care caută fericirea sa în acésta, care este un om al poporul și consideră inima poporului ca comóra cea mai prețioasă, șocotesce pe supuși ca pe copiii săi și își întrebuințéză puterea sa spre fericirea lor. Sire, iubescce poporul și ascultă cu plăcere acest limbagiú. Un principe care își stăpănesce pasiunile sale și învață prin sine însuși cum să domnescă asupra altora, față cu puterea sa are numai grijă, e mișcat mai mult de greșelile sale de cât de laudele ce i se aduc, care nu are nici o margine de cât dorința și cu tóte acestea își ia regula ca margine, pasiunilor căruia fie-care servește și cu tóte acestea se îngrijescce numai de binele poporului, care póte să facă abus de tóte și cu tóte acestea se abține și de la cele permise, care e înconjurat de tóte lucrurile atrăgétóre și totuși nu iubescce de cât virtutea acésta este privesccea cea mai frumoasă pe care póte să o procure credința lumii». Și după ce Massillon a pus tóte acestea înaintea ochilor regelui și e aprópe să sfârșescă cu admonițiunile sale, își ia rēmaș bun de la dînsul cu urmátóarele cuvinte: «Să fii așa de mare cât te iubim noi. Acestea nu sunt numai dorințele mele, ci ale multora, acésta este dorința piosului principe, care v'a dat nascere, dorința acelor carî m'aú auđit, dorința întregului popor. Dómne, poți tu să-ți închiđi ochiul milostivirii tale? Privescce din înălțimea ta, te ai supărat indeajuns, trimite-ne și dila de bucurie, fă din rege un părinte al poporului, un protector al Bisericii, un model de moravuri, fă-l mai mult pacificător de cât cuceritor, mai mult judecător de cât spaíma vecinilor, ascultă aceste dulci și drepte rugăciuni».

Acéstă vorbire îi inspiră lui cea mai adâncă consciință de deșertăciunea a tot ceea ce e pămăntesc: «Eú, în afară de tine, nu m'am folosit de nici o plăcere adevărată, dice el. O recunosc astă-đi și prea măresc gloria ta».

Motivul pentru care el desaprobă așa de aspru viața nobililor este, pentru că primele înclinațiunii ale acestora trebuie

să fie către virtute: «Educația, instrucția, averea, stabilesc drumul către virtute. Inzestrat cu acestea cine-va ar trebui să-și învingă mai ușor pasiunile sale. Speranțele unei fericiri mari nu zdrobesc inima. Temerea de oameni nu trebuie să conducă la ipocrisie. De aceea ei sunt mai puțin de scuzat, când nu dau probă-de cugetări mai înalte și de moravuri curate».

Massillon poseda, ca și Bourdaloue, o adâncă cunoștință a inimii omenesci, pe care, după cum singur o spune, o câștigase prin contactul continuu cu oamenii. Aceste cunoștințe es în relief în sfaturile sale și în cugetările sale asupra diferitelor subiecte morale. Nici un sentiment nu este, ori cât ar fi de profund, pentru care el să nu pótă găsi expresiunile proprii. Ceea ce cugetă și simte cel mândru ca și cel umilit, cel liniștit ca și cel violent, amicul fals ca și adevăratul amic, cel credincios ca și cel necredincios, cel care și-a corectat erorile și s'a reînoit prin creștinism, starea sufletescă a acestora e descrisă cu o veritate și profunditate uimitore. Cuvîntarea sa «cine-va trebuie să fie mare sau să devie mare, dacă voesce să fie creștin» e plină de reflexiuni frumoșe: «Oamenii sunt vanitoși și- ceea ce fac o fac din egoism; prin laudele ce ei le aduc altora, ei dau să se înțelégă că cine-va trebuie să aibă considerațiune către dînșii». «Religiunea se află cu atât mai puțin la aceia cari vorbesc în tot-d'auna despre religiune. Cine-va află veritatea numai de cât, când o caută în mod consciincios; pentru ca să o găsescă nu trebuie nici să se cufunde în adîncimi, nici să se ridice la înălțimi, trebuie să o căutăm în noi. Ori-ce indoială trebuie să dispară înaintea luminii; cu cât cine-va se indoesce mai mult, cu atât indoiala cresce. O dată rațiunea abătută de la adevăratul drum, nu mai pôte să se rețină și eresia, la început timidă și fricosă, nu mai observă nici măsură nici țintă; rațiunea care vola la început să îndrepteze religiunea acum nu mai scie de nici una și voind să se ție de cuvintele scripturii, ajunge la închipuirii fantastice. Nu, credința e singura care ține pe om. Mai departe nu mai e nici un drum sigur, când rațiunea nu mai are nici un frâu, erorea nu mai are asemenea nici o margine».

Cestiuni filosofice nu abordéză de cât rar, și nu cu de-

plin succes. Cuvîntarea sa asupra adevărurilor religiunii creștine nu convinge pe acela care cere probe filosofice, iar cel care crede nu are nevoie de aceste probe, care sunt luate parte din rațiune, parte din experiență și sunt expuse saū în mod practic saū abstract. «Credința, ȳice el, nu rațiunea formăză principiul creștinului; rațiunea conduce la credință, însă nu o crează; în credință se află asemenea o rațiune și chiar una mai bună, căoi se raportează la importanța aceluia în care cine-va crede, la baza credinței. Religiunea noastră se bucură de o mare vasă, pentru că datăză din timpurile cele mai vechi și s'a arătat triumfătoare față de judaism și păgânism. Subiectul este cel mai înalt, pentru că conține cele mai curate noțiuni despre Dumnezeu și cele mai mărețe despre omeni, pe când religiunea păgână conține cel mai josnic antropomorfism. Basa creștinismului este cea mai sublimă, pentru că pentru present, presintă forma cea mai perfectă, pentru viitor promisiunile cele mai frumoșe, iar pentru esecutarea învățăturilor oferă modelele cele mai mărețe. În religiunea păgână rațiunea e slabă și acēsta arată necunoscința păgănilor de natură și de omeni; corupțiunea o arată însăși învățăturile lui Socrate și Plato asupra căsătorii; neconstanța se arată prin aceea, că în fie-care timp se află alte deități, alte sisteme, așa s. e. o dată a predominat sistemul dinamicilor, altă dată al mecanicilor, saū al atomiștilor și dialecticilor.

În felul de expunere al adevărurilor morale, Massillon procedăză aprópe tot așa ca și Bourdaloue. Plecând de la acēstă idee: «Adevărul are atracțiunea sa proprie și după un timp mai scurt saū mai lung reușese a convinge ori ce spirit înțelept și înalt, pasiunea póte să orbescă pentru un timp óre-care, etatea póte să seducă, exemplul póte să rătăcescă pe cine-va, cuvîntările cutezătoare pot să uimescă, totuși însă adevărul triumfă. Lucrul de nimic e înlocuit prin ceva mai înalt, căci ori-cine dorește ceva sigur. Numai un cap superficial póte se persiste în a fi înșălat, lumea póte să seducă numai capete slabe». Plecând de la aceste idei, el expune mai mult lipsurile vieței creștine, de cât mijlócele de perfecționare; urmăresce până în adîncime pe fie-care pasiune și poftă, și după ce a întrebuiņat cea mai mare parte din timp cu acēsta, puņin îi mai rămăne ca să umple

cu ceva bun golul ce l'a făcut. Din ultimele sale cuvinte reese liniștea conștiinței, bucuria inimii și acea consolare naturală pe care o oteră virtutea creștină.

Voind să combată absolutismul, el se exprimă ast-fel: «Ce pôte să egaleze cu plăcerea de a se face iubit! Cine-va nu are nevoie de monumente spre a se face nemuritor. În inima fie-cărui supus se află un monument mai durabil ca oțelul și marmora; numele unui cuceritor e scris pe marmoră, acela însă al unui părinte al patriei e scris în inimă». În o altă predică a sa el dice: «Christos e rege care móre pentru popor și cere numai ca voi să 'l iubiți; el cucerește lumea pentru Dumneđe; se luptă pentru el; victoria e sigură; el e rege cu insignii sângerânde; el nu privesce tronul ca scaun al plăcerii, el e rege pentru ca să domnéască asupra inimilor, e rege care aduce fericire și pace».

Argumentațiunea sa nu e așa de tare și dialectică ca aceea a lui Bourdaloue; el influențează mai mult asupra sentimentului, de cât asupra minții; voesce mai mult să îmoe inimile și e convins că cele mai bune și mai puternici argumente nu pôte să miscé o inimă tare, iar cuvintele mișcătore își croesc mai repede drumul către inima omenescă, de cât desvoltarea logică. Amvonul nu este, după părerea lui Massillon, locul pentru o argumentație dialectică, ci numai pentru expunerea de idei și sentimente cari trebuie să entusiasmeze și să transporte inimile. De aceea argumentele sale nu sunt adunate din toate părțile, ci un singur fapt din istorie, un apel puternic făcut inimii, o analiză clară în forma unei descrieri, acesta e tot secretul argumentațiunii sale. «Dacă aș voi să probez», dice el în cuvântarea sa asupra numărului celui mic al celor aleși, «că numărul celor aleși e foarte mic, v'aș pune înainte micul număr al celor aleși din Vechiul Testament pe Noe, Abraam, Lot, Iov, v'aș aduce aminte de maximele Evangheliei și ale profeților, însă spre ce folos? Aș turbura inimile vóstre, fără ca să vă învăț ceva. Acesta e motivul pentru care eă întreb inima vóstră». «Dacă aș voi», dice el în cuvântarea sa asupra postului, «să probez necesitatea postului, aș merge până în primele timpuri ale creștinismului și aș arăta cum s'a ridicat Biserica în stnul postului, aș arăta cum aș postit apostolii în Ierusalim, cum primii creștini și chiar le-

giunile creștine s'aŭ supus postului, aș arăta că tiranii tocmai pentru acésta admiraŭ pe creștinî, că inamicul cel rău tocmai acéstă virtute căuta să o înmormînteze de la început, însă eŭ nu vorbesc cu ómenî cari se revoltă contra necesităŭii postului, ci cari numai îl neglijează». Voesc el să probeze că talentele cele mari, la cei fără Dumneđeŭ, aŭ contribuit numai la corupŭiune, atunci pune înainte istoria și arată cum așa numiŭii dascăli ai lumii aŭ lăsat în urma lor scrieri nedemne, aŭ provocat desbinări; cum un singur om (Cromvell) s'a ridicat peste ruinele patriei sale, a sfărîmat libertatea unui popor și a țintit să dobândească demnitatea regală. «Ast-fel de ómenî voesc mai bine, ca Samson, să fie acoperiŭii în dărîmături, de cât să nu utilisese talentul lor». Căutând să arate că în virtuŭile omenesci nu este nici o siguranță, vorbește ast-fel: «Pentru că ele sunt formate în iubirea de onóre, în acésta își găsesc și mormintul, pentru că se nasc ca să atragă atenŭiunea lumii asupra lor, ele se sting ca o lumină falșă, pentru că se bazéază pe judecata omenéscă, ele cad împreună cu acéstă pârghie slabă, pentru că sunt fructe triste ale egoismului lor, ele rămân constante sub conducerea schimbăciósă a celor mai mari, pentru că sunt o operă slabă a omului nu pot să susŭină proba».

M. P.

Ale Fericitului Teodoret Episcopul Cirului

CINCI CUVINTE

DESPRE ISTORIA BISERICESCA

(Urmare. Vezi Bis. Ortodoxă Română, No. 8).

CAP. XII.

Despre sevîrșirea lui Gratian, și despre tirania (adică nelegăvitiță apucare de stăpânire) a lui Macsim.

Iar de vreme ce cel ce a arătat vitejie în războe, și cetățile înțelepțește cu dreptate le îndrepta, din vrăjmașie s'a sevrșit, și copil moștenitor împărăției nelăsând, ci un frate tiner atunci de un nume cu tatăl, Maxim dar ore-carele defăimând tinerțele lui Valentinian, a răpit ocârmuirea Apusului.

CAP. XIII.

Despre Iustina soția lui Valentinian, și despre vrăjmașia vieții lui Amvrosie.

Intru acea vreme Iustina, soția marelui Valentinian, și maica tinerului Valentinian, semințele cele ce din vechi le-au primit ale arieneștii învățături, le-au făcut arătate fiului său, că fierbințela credinței soțului său fiind'o, în totă vremea s'a silit ale ascunde. Iar frăgezimea cugetărilor fiului său lesne trasă vedend'o, a cutezat a-l descoperi amăgirea.

Iar acesta sfătuirile maicei socotindu-le de folositoare. Că privind la amăgitura firii (ca peștele la nadă) undița cea aducătoare de morțe nu o vedea. Lui Amyrosie mai întâi i-a descoperit cuvintele cele despre acestea, socotind că pre acesta de-l va înduplica, pre cel-l-alți cu lesnire îi va birui. Amvrosie însă i-a adus aminte de buna cinstire de Dumnezeu a tatălui lui, și îl ruga să păzescă sorta nerăsluită care o aș primit. Il învță încă și osebirea dogmelor, și cum că cele ale noastre se potrivesc cu învțăfura Domnului și cu propoveduirile apostolilor, iar cele-l-alte sunt desăvirșit protivnice, și luptătoare duhovniceștei legături. Iar tinerul, și ca un tiner, așat de o maică amăgită, nu numai nu primea cele ce i se dicea de acela, ci s'aș făcuș plin de mânie, și cu regementuri de într'armași și toporași aș încunjurat biserică ogradă. Iar fiind-că pre vităzuș a-cel prea mare nimic l'aș înspăimăntat cele ce se făcea de acela, că momăi de spaimă le socotea acesta, ci se pun de ore-caril să sperie copiiș, atuncea dar cumplit mâniindu-se, viderat i-aș poruncit să iasă afară din sfințitele îngrădiril. Iar el a șis, de voe nu o voș face, nici staulul oilor îl voș vinde lupilor, nici Dumneșca Biserică o voș preda nici celor ce hulesc pre Dumnezeu. Iar șie de și se pare a mē omorș, înlăuntru, înfige în mine sabia, ori sulia. Că cu bucurie voș primi o junghiere ca acēta.

CAP. XIV.

Despre cele ce s'aș arătat lui Valentinian de către Maxim țiranul.

Vreme însă indestulă trecēnd, a aflat Maxim cele ce se cutēză improtiva propoveditorului adevărului celui cu mare glas, și aș scriș lui Valentinian, să înceteze de rēșboiul cel asupra buneș cinstiril de Dumnezeu poruncindu-i, și sfătuindu-l a nu strica părintēșca buna cinstire de Dumnezeu. Aș adus încă și îngrozire de rēșboiș de nu s'ar îndupleca. Incă și lucrul aș pus asupra cuvintelor, că oștea

ridicând'o, aŭ năvălit asupra Mediolanului, unde acela petrecea. El însă aflând năvălirea, fugind s'aŭ dus în părțile Iliriei, cu cercarea înțelegând ce a ȃobândit din sfătuirea cea de maică.

CAP. XV.

Despre scrisorile împăratului Teodosie pentru acesta.

Înștiințându-se însă Teodosie pre laudatul împărat, atât de cele de împăratul lucrate, cât și de cele scrise de tiranul, aŭ scris tinerului celui fugar, că nu ar trebui a neminuna, dacă fuga împăratului, saŭ însoțit cu stăpânirea tiranului. Că împăratul s'aŭ oștit asupra bunei cinstiri de Dumneȃeu Iar, tiranul o aŭ ajutat, și cel ce pre acăsta nu o bagă în sémă, fuge gol. Iar cel cu acăsta înarmat stăpânește pre cel golit. Că cu buna cinstire de Dumneȃeu s'aŭ întărit legăuitorul acăsteia. Decă acestea depărtat fiind le-aŭ scris. Și fiind-că aŭ aflat de fugă aŭ venit spre ajutor, și împărăția sa lăsând'o Iar la acestuia viind aŭ văȃut, mai întâi aȃdecă i-aŭ adus vindecare sufletului, și bóla ceea ce í se adăusese a păgânățăȃii o aŭ gonit, și la buna cinstire de Dumneȃeu cea părintescă l'aŭ întors. Apoi chizășluindu-l să îndrăsnescă, și asupra tiranului oștiindu-se, fără vărsare de sânge aŭ dat tinerului împărăția, Iar pre tiranul l'a omorít. Că a nedreptăȃi aŭ socotit, și a călcatocmelele cele făcute către Gratian de nu va pedepsi precuigașii lui.

CAP. XVI.

Despre Amfilofie Episcopul Iconiet.

Iar după întórcerea de acolo, aŭ venit minunatul Amfilofie, de carele de multe orí am pomenit rugând pre împăratul Theodosie a se isgoni eteriile Arienilor de prin ce-

șăști, Iar împăratul mai cumplită, prepuind cererea, nu o aŭ primit, Iar pre înțeptul Amfilohie îndată tăcând, aŭ aflat o mecanică vrednică de pomenire. Că îndată intrând în curțile împărătești, și vedând pre Arcadie fiul împăratului lângă el ședând, că de curind se hirotonisise acesta împărat, pre însuși Impăratul bătrîn dupre obiceiŭ l'a urât, ne urât însă lăsând pre fiul. Iar împăratul socotind că Amfilohie a uitat, l-a poruncit să se apropie să sărute pre fiul. Iar el a ȃis că nu trebuiește lui cinstea ceea ce se aduce de dînsul. Atunci împăratul scârbindus-e aŭ ȃis că a sa ocară este necinstea fiului, Atuncea dar prea înțeleptul Amfilohie, descoperi școposul lucrului ce s'aŭ făcut, și strigând aŭ ȃis: veȃi o împărate, cum nu suferi necinstea fiului, ci pentru afronturile cele ce se fac lui te mâniŭ cu amar. Crede dar că și Dumneȃeul a tôte de cei ce hulesc pre fiul lui cel unul născut se îngreșozază, și ca pre niște nemulțamitori către făcătorul de bine și mântuitorul îi urăște. Așa înțelegând împăratul și cele ce s'aŭ făcut, și cele ce s'aŭ ȃis mirându-se, îndată aŭ scris lege oprind pre societățile ereticilor, Dar însă nu e lucru lesnicios a scăpa de tôte curselile obștescului vrăjmaș al neamului. Că de multe ori cine-va scăpând de patima inverșunării, cade în cursa lâcomiei de averi, Iar și de acêsta de va scăpa, de alurea isbucnește prăpastia zavistiei. Și preste acêsta încă de va sări Iarăși, află cursa mâniei întinse înaintea sa. Și altele încă nenumărate împedicări pune înaintea omenilor, yănându-i spre peire. Și patimile trupului le are el slujindu-i la mihanicile cele de dînsul meștesugite împotriva sufletului. Ci singură mintea cea privighitoare biruește, cu plecarea cea către cele Dumneȃești stricând șirul meștesugirilor lui. Decî și minunatul împăratul acesta împărțășit fiind de omenesca fire, era părtaș și patimilor, și mâniei cei drepte nemăsurare adăogându-se, aŭ lucrat o patimă crudă și fără de lege. O volŭ spune și acêsta însă pentru folosul celor

ce vor citi. Că nu e numai pricinuitoare de prihană, minunatului împărat, ci și laudă prea vrednică de pomenire.

CAP. XVII.

Despre jughierile cele ce s'au făcut în Tesalonie, și despre îndrăznețea Episcopului Amvrosie, și despre buna ținstire de Dumnezeu a Împăratului.

Thesalonicul este o cetate mare și locuită de mulți oameni, aflându-se în parte neamului Macedonesc, și povățuitoare fiind a Thesaliei și a Ahaei, încă și al altor multor neamuri câte au ocărmuitori pre Iparhul Iliriilor, în această făcându-se ore-care rebelie, s'au batjocorit și s'au târit ore-carii din stăpânii boeri. Iar împăratul aprințându-se de mânie de către cei ce l-au vestit, nu au suferit pornirea mâniei, nici cu zăbava cuvîntărimii au oprit pornirea lui. Ci cu acesta au dat hotărîre pedepsei acestuia, și au poruncit această stăpânire acela luând'o, ca un însuși de sine legiuitor și tiran rupând legătura și fugând de cumpăna socotinței, nedrepte săbiu au golit asupra tuturor, și pre nevinovați au ucis împreună cu cei vinovați, că 7000, precum dic s'au omorit, nici judecată urmând, și împreună cu cei ce au cutezat acele fapte s'au osândit și cei nevinovați, ca într'o vreme de seceriș toți împreună ca nisce spice tăindu-se.

Acastă osîndă și primejdie plină de tânguire aușind'o Amvrosie acela, de carele de multe ori am pomenit, viind împăratul la Mediolan, și duple obicei vrând să între în Dumneșcă Biserică, întimpinându'l afară de pridvorul Bisericii, l'au oprit de a pași preste sfințitele praguri dîcându'l unile ca aceste. Nu simțești, precum se cuvîne o împărate, mărimea vărsării de sînge care o ai făcut, nici după încetarea mâniei cugetarea nu au cunoscut ce ai cutezat. Că nu te lasă pôte puterea împărăției a cunoște păcatul, ci stăpânirea covârșăște precugetarea. Deci trebuie

a-și cunște firea, și mărirea ei și curgerea, și strămoșasca, țărână din care ne-am făcut, și întru care ne țopim, și nu cu flórea hlamidei amăgindu-te, să nu'ți cunoști neputința trupului celui ce'l acoperă ea. Asupra celor de o sēmintișe stăpânești o împărate, încă și asupra celor împreună robî. Că unul este stăpânul și împăratul tuturor, ziditorul a tóte. Decî cu ce ochi vei vedea biserica stăpânului celui obștesc? Și cu ce piclóre vei călca pragurile, cele sfințe? Și cum vei întinde mîinile din care încă ținge sîngele nedreței ucideri? Cum dar cu acest feliiu de mîini vei primi prea Sf. Trupul Stăpânului? Și cum cu acéstă gură vei primi sîngele cel șcump, atăta sînge cu neleguire vîrsînd pentru cuvîntul mîinii? Du-te dar, și nu te ispiți, cu cele al doile a crește fără de legea cea de mai 'nainte, și primește legătura, căreia Dumneșeu stăpânul tuturor de sus se face împreună hotărîtor. Vindecătóre este acésta însă, și pricinuitoare de sănătate. Aceste cuvinte înțelegîndu-le împăratul, că de Dumneșeuști cuvinte acum era hrănit care sînt ale preușilor, și care sînt însușite ale împărașilor, suspinînd și lăcrămînd s'aũ întors la curtea împăratéscă. Și vreme îndestulă trecînd, că opt luni aũ trecut aũ sosit praznicul nașterei Măntuitorului nostru. Și împăratul ședea în curtea împăratéscă vîrsînd izvórá de lacrimi. Acésta privind'o Rufin, cel ce atuncea era prea mare, și avea multă îndrăznélă, ca unul ce era mai apropiat, apropiindu-se 'l-aũ întrebat de pricina lăcrărilor, iar el cu amar suspinînd, și mai cu deadinsul vîrsînd lacrimi, i-aũ șis, tu Rufine te joci, rélele mele nu le simșești. Iar eũ suspin și mă tânguesc primejdia mea socotind'o, că slugilor adică și cerșitorilor, slobodă le este Dumneșeșca Biserică, și întră fără frică, și staũ înaintea stăpânului lor, iar mie locul acesta imi este neumblat, și pre lângă acésta cerul mi s'aũ închis. Că imi aduc aminte de stăpănescul glas, carile arătat șice, orî ce vești lega pre pămînt, legat va fi în ce-

riuri. Iar acesta, voiu alerga, aũ. ȕis, de se pare ȕie și pre-
 arhieru l'oŕ înduplica înblândindu'l să deslege legăturile
 tale. Împăratul i-aũ ȕis: Nu se va înduplica, că eũ știũ
 dreptatea hotărârei lui Amvrosie, nici sfiindu-se de stăpâ-
 nirea împărăției va călca legea Dumneȕească. Inșã fiind că
 mai multe cuvinte întrebuița Rufin făgăduind că va în-
 duplica pre Amvrosie, i-aũ poruncit împăratul să mergã eŕ
 mai degrab. Și însuși încă de nãdejde bizuindu-se, i-aũ
 urmat mai încet incredințându-se în făgăduințele lui Rufin.
 Iar îndată Dumneȕeescul Amvrosie vedẽnd pre Rufin i-aũ
 ȕis: Nerușinarea câinilor o rãvnești Rufine. Cã sfãtuitor
 făcẽdu-te a unui atât de mari vãrsãri de sânge, ȕ'ai ras
 de pe frunte rușinea, și nici te rușinezi cât de puțin, nici
 te temi, atãta turbându-te asupra Dumneȕeescului chip.
 Inșã fiind că Rufin îl ruga ȕicẽnd că și împăratul vine,
 de Dumneȕeesca rîvnã aprinȕându-se Dumneȕeescul Am-
 vrosie, aũ ȕis: Eũ o Rufine, mai înainte spun că'l voiu
 opri pre el de a pãși preste sfințitele praguri. Iar dacã îm-
 pãrãția o va muta în tiranie, voiu primi și eũ cu dulcẽțã
 junghiere. Acestea auȕindu-le Rufin, aũ înștiințat prin ore
 cine pre împăratul de socotița Arhiepiscopului, și l'aũ sfã-
 tuit să rămãe în curtea împărătescã. Iar împăratul, în mij-
 locul orașului aceste aflându-le aũ ȕis, mẽ voiu duce, și
 voiu primi dreptele sfãtuirii. Și fiind-cã aũ ajuns la sfinți-
 tele îngrãdirii, înlãuntru în Dumneȕeesca Bisericã nu aũ
 intrat. Iar cãtrã Arhieru mergẽnd, că în casa cea de în-
 tãlnire acesta ședẽnd, îl ruga să se deslege de legãturii. Iar
 Arhierul numea cutezarea tiranicescã, și ȕicea că Theodosie
 s'aũ turbat asupra lui Dumneȕeu, și legile aceluia le calcã.
 Iar împăratul, nu mẽ mãniũ, aũ ȕis, asupra legilor celor
 așãzate, nici cu fãrã de lege doresc a pãși preste sfințitele
 praguri, ci pre tine te rog să deslegi legãtura mea aducãn-
 du-ȕi aminte de iubirea de omeni a obștescului stãpãn, și acum
 închide ușa, pre care stãpãnul o aũ deschis tuturor celor

-ce întrebuițază pocăința. Iar Arhiereul I-aŭ ȃis: Dar care pocăința ai arătat după atăta fără de lege? Și cu care doftorii ai vindecat ranele cele atăt de cu anevoia, de tămăduit? Iar împăratul I-aŭ ȃis: A tēŭ lucru este și a'mi arăta și a drege doftoriile. Iar al meŭ lucru este a primi cele ce mi să vor da. Atuncea Dumneȃescul Amvrosie aŭ ȃis: De vreme ce a judeca asupra mâniei dai voe, și nu cugetarea pre socotiŃe, ce mânia o slobode, scrie legea care pre hotărârile mâniei să le facă nelucrătore și de prisos, și treiȃeci de ȃile socotiŃile cele ucigătore și de spiculator să rămăe scrise, așteptând judecata cugetării. Iar trecând ȃilele acelea, cei ce aŭ scris cele cunoscute să arăte cele poruncite, și atuncea mânia încetând, în deosebi judecând cugetarea, va cerceta cele cunoscute, și va vedea orî de sînt nedrepte, orî drepte. Și de le va afla nedrepte, arătat e că va rumpe cele scrise, iar de le va afla drepte, va întări, și numărul ȃilelor nu va vătăma pre cei ce cunosc drept. Acéstă sfătuire împăratul primind'o, și prea bună a fi socotind'o, îndată aŭ poruncit a se scrie legea, și cu slovile mâinii sale o aŭ adevărit. Acésta însă făcându-se, aŭ deslegat Dumneȃescul Amvrosie legătura. Și prea credinciosul împărat așa îndrăznind a intra în Dumneȃesca Biserică, nu stând aŭ rugat pre stăpănul, nici genunchile plēcând, ci cu fața la pămēt căȃend aŭ slobodit Daviticescul glas, s'aŭ lipit de pămēt sufletul meŭ, vieazi-mă dupre cuvintul tēŭ, și cu mâinile smulgându-și perii capului, și fruntea bătându-și, cu picăturile lacrărilor udând pămētul, se ruga să dobăndescă ertare. Și fiind că vremea cerea de a să proaduce sfințitele daruri pre masă, sculându-se cu aceleași lacrămi saŭ suit pre trepte. Apropiindu-se însă, precum obicînie, aŭ rămas în lăuntru lângă canghele. Ci iarăși marile Amvrosie nu aŭ tăcut, ci aŭ învățat deosebirea locurilor. Si mai întâiŭ l'aŭ întăbat de voește ceva. Iar împăratul ȃicend, că așteptă împărtășirea Dum-

nețeștilor taîne, l'aŭ făcut cunoscut, slujitor întrebuițind pre mai marile diaconilor, cum că cele din lăuntru, o împărate, singuri de preuți sint umblate, iar de cei-l-alți de toți, și neumblate și neatinsă, deci eși, și împărtășăști-te de stare cu cei-l-alți, că hlamida împărați face, iar nu preuți. Și această sfătuire încă cu bucurie primind'o prea credinciosul împărat, aŭ înștiințat pre Arhierieŭ, că cu sumeție întrebuițind aŭ rămas în lăuntru între canghele ci știind că în Constantinopol acesta se obicnuește. Inșă îi cunosc har, aŭ dis, și pentru vindecarea acesta. Cu atâta de mare și cu acest fel de faptă bună strălucea și Arhierieul și Impăratul. Eŭ inșă pre amândoi îi laud, pre Arhierieŭ pentru îndrăznélă, iar pre împăratul pentru buna supunere. Și fierbințala rtvnei arhierieului, și curăția împăratului. Iar hotarele bunei cinstirei de Dumneđeŭ, care de la marile Arhierieŭ le-aŭ învățat, și după ce saŭ întors în cetatea lui Constandin le-aŭ ținut. Că iarăși un Dumneđeesc praznic, aducându-l pre el la Dumneđeésca Biserică, sfințitele daruri proeducându-se la Sfințita masă îndată eșind, iar proedruk Bisericei atunci Nectarie fiind, întrebându-l pentru ce nu ai rămas înlăuntru, mâniindu-se abia, aŭ dis m'am învățat osebirea împăratului și a preutului, abia am aflat învățător de adevăr. Că pre singur Amvrosie l'am văđut episcop cu vrednicie numindu-se. Atâta aŭ folosit mustrarea de la un bărbat strălucit cu fapta bună proeducându-și-se.

CAP. XVIII.

Despre împăratésa Plachila-

Avea încă și altă pricină de folos împăratul. Că ceea ce primise jugul nunții împreună cu el, adese ori îi aducea aminte de Dumneđeștile legi, pre sineși mai întâiŭ cu amăruntul învățându-se. Că nu o aŭ învățat pre ea stăpânirea împăratésca, ci Dumneđeescul dor mai mult i l'aŭ

aprint. Că mărimea facerei de bine mai mare făcea pre iubirea cea cătră făcătorul de bine. Indată dar avea mare purtare de grije pentru cei vătămăți la trup, și pentru cei stricați cu toate mădulările, nu pre slugi, nici pre purtătorii de dajde întrebuițindu-i slujitori, ci însuși se făcea poslușnică lucrătoare, și prin casele lor pogorindu-se, și fieștecărui dându-i cele de trebuință. Așa și casele cele de străini ale bisericilor cercetându-le, pre cei ce zăcea bolnavi înseși îi poslușea, și de otele cu mâncare atingându-se înseși, și din zemuri gustând și strachina cu mâncare aducându-le, și pâine frângându-le, și bucate întințindu-le, și casa ridicând'o, și cele-l-alte toate lucrându-le, câte se socot a fi lucrări de slujnice și de poslușnice. Și celor răniți le dăcea se primescă slujirea, că aur a împărți împăratului se cuvine. Eă însă pentru înseși împărăția slujba acésta o aduc celui ce a dat împărăția. Și soțului său însă adeseori obiceiue ai dăce, o bărbate, pururea ți se cuvine să socotești, ce erai de demult, și ce ești acum că acestea neîncetat aducându-ți aminte, nu vei fi nemulțemitor către făcătorul de bine, și împărăția care o ai primit o vei ocărui după lege, și cu acésta vei mulțami pre cela ți o ai dat. Aceste cuvinte pururea întrebuițindu-le, ca ore-care prea bună și potrivită adapare făcea semințele faptelor bune ale bărbatului său.

Însă mai înainte de bărbat său săvârșit, și său întâmplat după câtă-va vreme după săvârșirea ei, un ceva de acest fel a se face care lucru ai descoperit iubirea împăratului cea către dinsa.

CAP. XIX.

D spre revoluția ce s'a făcut în Antiohia.

Din pricina deselor răsbóe ai fost silit împăratul a însărcina cetățile cu ore-caré contribuție străină.

Cetatea Antiohenilor însă acest bir nu l'au suferit. Ci vedând norodul acesta, au spânzurat pre străngătorii de bani, și altele au făcut, care iubește mulțimea a face luând prilej de nerânduială, și chipul cel de aramă al prea lăudatei l'achilei, că acesta era numele împărătesei, l'au obo-rât și în multă parte de cetate l'au tărit. De aceste înștiin-țindu-se împăratul, și mâniindu-se precum era de cuviință, privilegiile cetății le-au stricat, și ocărnuirea ei o au dat cetății cei megiesite, cu acesta mai ales socotind ale iz-bândi. Că din început Laodichia zavistua pre Antiochia. După acestea însă o îngrozea că o va și arde, și o va topi, și o va preface în praf. Iar stăpânitorii și a omori pre uni, de la acesta luând cutezarea, mai înainte de a cu-nosște împăratul tragodia.

Acestea toate însă împăratul le porunci adecă, dar nu se făcea, că oprea legea care marele Amvrosie l'au sfătuit se o puie, fiind dar că au fost venit cei ce au adus îngrozirile, și Elevih atuncea fiind voevod preste oște, și Chesarie ocărnuitor curții împărătești, Magistru însă romanii numesc pre cel ce are dregătoria acesta. Toți dar se afla în temere, înfricoșându-se de îngroziri. Inșă nevoitorii faptei bune cei ce locuia în patele muntelui, că mulți se afla atuncea și prea buni, multe sfătuirii au făcut și rugăciuni au adus cătră barbații aceia. Iar Machedonie pre Dumneșcescul, ni-mica știind din cele lumești, încă și de Dumneșceștele cu-vinte cu totul fiind neiscusit. Ci în vârfurile munților petre-când, noaptea și ziua rugăciuni curate aducând mântuitorului tuturor, nespălmântându-se de pornirea împăratului, nici stăpânirea celor trimiși luând'o în minte. În mijlocul cetății, apucându-l de haună și pre unul și pre altul, le-au poruncit să descălece de pre ca. Iar ei vedând un moșneguț mic, cu terfe proste înbrăcat, întâiū adecă s'au mâniat. Iar fiind că uni din cei mai aleși le-au arătat fapta bună a bărba-tului, au sărit de pre ca, și de genunchile aceluia apu-

cându-se cereaŭ ertăciune. Şi acesta de Dumneđeésca înlepciune umplându-se, aŭ întrebuintat către dînşii acest fel de cuvinte. Spuneţi, o ũbişilor barbaţi împăratului, nu eşti numai împărat, ci şi om, deci nu vedeŭ numai împăraţia, ci firea socoteştiŭ. Că om fiind, împăraţeşti asupra celor de o fiinţă cu tine. Iar firea ómenilor saŭ făcut duple chipul şi asămănarea Dumneđeéscă. Deci nu aşa cu cruşime şi fără milostivire să porunceşti a se junghia chipul lui Dumneđu. Că mâniŭ pre făcătorul muncind pre chipul lui. Că socoteşte că şi tu pentru chipul cel de aramă mâniindu-te le faci acestea. Şi cu cât se osebeşte cel neînsufleţit de cel însufleţit şi viu şi cuvîntător, arătat tuturor celor ce aŭ minte. Pre lângă acestea socotéscă şi acelea, că noué cu lesnire ne este în locul aceluŭ un chip a face multe chipuri de aramă. Iar lui fórte cu neputinţă îl este macar un pěr a face din aceŭa care s'aŭ omorit. Acestea auşindu-le minunaşii barbaşii aceŭa, prin vestitorŭ aŭ înştiinşat pre împăratul de cele dişe, şi aŭ potolit vapaŭa mânieŭ, şi în locul îngrozirilor acelora aŭ scris desvînovăşire, şi aŭ arătat pricina mânieŭ. Că nu trebuia aŭ dişe, eŭ greşind, o femeie prea vrednică de tótă lauda după mórte se primiască alăta batjocură. Ci asupra mea trebuia a-şî înarma mânia ei. Aŭ adaos însă că îl dóre şi îl pare răŭ, că óre-carŭ din dregătorŭ saŭ omorit, eŭ însă acestea le-am trecut cu vederea, şi îndrăznéla prea lăudatului monah nesocotind a fi lucru drept se o daŭ ultării, şi legea aceea arătând'o folositoare, pre care marele Amvrosie m'aŭ sfătuit a o scrie.

CAP. XX.

Despre stricarea Capiştilor idoleşti din tot pămîntul.

Prea credinciosul împărat însă ş'aŭ întors sirguinta asupra rătăcireaŭ idoleşti, şi aŭ scris legŭ poruncind capiştile idoleşti să se risipéscă. Că şi marile Constandin, cel vrednic

de totă lauda, carele întâiu a înpodobit împărăția cu buna cinstire de Dumnezeu, și lumea vedând'o încă, turbată, de a mai jârfti demonilor adică cu totul a oprit, iar capiștile lor nu le-a stricat, ci a o poruncit a fi necălcate dar încă și fiii aceluia a umblat pre urmele cele părintești. Dar Iulian a înoit păgânătatea, și a înălțat flacăra vechii rătăcirii. Iovian însă luând împărăția, iarăși a oprit slujirea idolilor. Și Valentinian însă cel mare niște legi ca acestea întrebuițând îndrepta Evropa. Iar Valent tuturor celorlalți le-a o poruncit să urmeză religia care o vor voi, și cele ale religiei lor să le urmeză. Ci pre singuri cei ce apărau apostoleștile dogme a petrecut oștindu'i. Decă în totă vremea împărăției aceluia, și focul cel de jârftă idoleștil se aprindea, și turnările și jârftile se proaduceau idolilor, și prăznuirile cele obștești a le păgânilor prin orașe se săvirșia, și praznicile cele de joc ale lui Dionisie se urma, ci cu caprile alergă, și câini zmulgând, și turbându-se și vachecsindu-se, și cele-l-alte făcându-le, care arată pre reutatea învățătorului (adică a Diavolului). Aceste toate prea credinciosul împărat Theodosie aflându-le, din rădăcină le-a o smult, și uitărei le-a o dat.

C. E.

(Va urma).

DARE DE SEAMĂ.

Notițe istorice asupra lui Iosif I Mușat, Mitropolitul Moldovei (1373—1410), țesă pentru licență în teologie de Ión A. Grigoriu.

I.

Am înaintea mea lucrarea cu titlul de mai sus a fostului meu școlar Ión A. Grigoriu cu care a obținut titlul de licențiat în teologie și cu care 'și inaugurează în acelaș timp și activitatea literară teologică. Trebuie să spun de la început că această lucrare e de o deosebită valoare și mi se umple sufletul de bucurie că conținutul ei e luat din istoria bisericii noastre naționale. Am spus-o în nenumărate rânduri în această revistă că tinerii noștri teologi pot pentru îndelungată vreme să-și ia de subiecte al lucrărilor de licență momente din istoria bisericii naționale, căci aproape totul este de studiat în această privință, aproape totul e de desmormintat. Și avem o datorie sfântă de îndeplinit cu toții în această direcțiune, fiind-că e timpul și e și nevoie de a arăta ce a fost biserica în trecut pentru țara și neamul nostru. Trebuie să se arate că biserica a fost sora, care trimetea rațele dăltătoare de viață pentru Român! De aceea iscălesc în totul frumoșele cuvinte din prefața lucrării D-lui Grigoriu și anume că: «sub ospiciile bisericii și

cu nădejdea, că Dumnezeu le va ajuta, strămoșii noștri au știut să-și impună neamul și să-l graveze în istoria popórelor cu litere ce nu se pot șterge. Desmormintarea persónelor, în a căror viață sunt puse în evidență nobilele și marile sentimente ale acelora pe cari 'i urmăm, o cred de mare folos, căci ne sunt ca o iconă vie a curatelor moravuri de atunci, cu totul necesară sbuciumată vieții de astă-đi a noastră. Calea sănătósă deci, pe care tot-d'auna va trebui să mergem nu este de cât a ne educa la șcôla frumóselor moravuri ale acelor bărbați, cari împodobesc paginile trecutului nostru istoric». Da, e fôrte adevêrat, că biserica a fost în trecutul nostru factorul principal al existenței și al dezvoltării noastre naționale! Fie-care pagină a istoriei noastre din trecut afirmă și dovedește acesta! Și suntem datori noi cei de astă-đi să punem acesta în evidență, din multe puncte de privire. Biserica a stat în fruntea tuturor întreprinderilor mari. E bine să cunoștem și să ne inspirăm și noi de la acele figuri mărețe, care au muncit și nopțe, fără pregeț, pentru binele bisericii și al neamului. E în profitul nostru personal acesta! Ne va servi ca un indemn la muncă și la abnegație!

II.

Să revenim însă la lucrarea D-lui Grigoriu.

Am spus de la început, că această lucrare e de o deosebită valóre, fiind-că autorul tratéză o chestiune nu tocmai ușoră din domeniul istoriei noastre bisericești și cu documente la îndemână nu tocmai lămurite! Pe lângă acesta espune chestiunea destul de complect pentru studiul de dezvoltare al Istoriografiei noastre și că nu se mărginește numai la îndeplinirea unei formalități cerută de regulamentul facultății respective. În cele 16 pagini de la început, autorul face o privire generală asupra ierarhiei bisericești în Moldova până în timpul lui Iosif I Mușat și ajunge la conclusiunea, că ierarhie bisericească a existat din cele mai îndepărtate timpuri și chiar de la răspândirea creștinismului. Ba ce e și mai mult această ierarhie a fost chiar autocefală și dacă a apelat când-va în altă parte, apoi acesta n'a făcut-o de cât la trebuință și unde a găsit cu cale. Interesante

sunt în această parte datele și părerile relative la dependența bisericii Moldovei de *Ohrida, Țarigrad și Haliciu*. Restul lucrării în 104 pagini coprinde două părți. În partea I tratăză despre *vięta lui Iosif I Mușat, despre timpul cât a păstorit biserica Moldovei și argumentăză cum că el este primul Mitropolit al Moldovei*. Multe, variate și incurcate sunt datele asupra primului mitropolit al Moldovei. Unii susțin că Teoctist ar fi cel d'intăiu, iar alții Iosif. După ce autorul studiază cu cea mai mare minuțiositate și scrupulositate tot ce ne-a rămas scris în această privință, ajunge la concluziunea, că Iosif I Mușat e primul mitropolit al Moldovei. De notat e spiritul sever critic al autorului în studierea diferitelor date, punând în contradicere pe mulți din cunoscuții noștri istorici, iar pe alții luându-i la vale pentru naivitatea lor cea mare în cercetările istorice!

Iosif e fiul lui Petru Mușat domnul Moldovei. Mama sa era încă fica lui Vladislav Yagello, regele Poloniei. Prin urmare Iosif nu era ori și cine, ci se trăgea din cea mai nobilă familie duple vremuri! El s'a călugărit în mănăstirea Neamțului și anume în schitul Bogoslovul vechiu. La urcarea pe tron a tatălui său în anul 1373 pentru a pune capăt stării incurcate în care lăsase biserica Lațcu-Vodă se înțelese cu divanul țării și împreună hotărîră înaintarea la rangul de mitropolit a fiului său Iosif, care se enumăra printre clericii locali. Hirotonisirea sa de arhiereu s'a făcut de către Antonie Mitropolitul ortodox de Haliciu. Odată cu sfințirea sa de Vlădică e adus și instalat ca mitropolit al Moldovei cu scaunul la Sucéva, unde se afla și scaunul domnesc. Acest mitropolit era un bărbat instruit și cu un caracter de o rară statornicie. El a lucrat neîncetat pentru binele și drepturile bisericii sale, fiind ajutat de familiile domnitoare din țară și din afară (cu care se înrudia) și fiind încurajat și de iubirea poporului. El a murit probabil în 1410, după ce a păstorit biserica timp de 37 de ani și fiind în vîrstă de 72 de ani!

III.

În partea a II-a autorul tratăză despre activitatea externă

și internă a Mitropolitului Iosif. Biserica Moldovei era autocefală. Patriarhul de Constantinopol căuta însă motive de a o aduce sub jurisdicțiunea sa. Așa, Patriarhul Antonie al IV-lea trimite ca Mitropolit pentru Moldova pe un óre-care-Ieremia, pe care poporul nu l'a primit pe motiv, că 'și are mitropolitul său. El voind însă a se impune, fu alungat de popor cu necinste în August 1394. Atunci Ieremia spre răsbunare afurisi pe episcopii Moldovei și tótă țara, nu numai pe vii, dar și pe morți. Acéstă afurisanie a lui Ieremia a fost confirmată și de patriarh. Ea n'a fost însă luată în sémă de Iosif și de colegul său Meletie din părțile Romanului. Patriarhul trimete acum din nou un esarch al său în persóna Mitropolitului de Velleem, dar tóte în zadar, căci iarăși nu e băgat în sémă. Patriarhul apelază acum la împératul bizantin (Manuil Paleologul) ca împreună să lucreze pentru drepturile patriarchiei. Și în adevér, că se trimite Mitropolitul Mitiliniei cu scrisori din partea împératului către domnul român din Valahia și către cel din Moldova. Domnul Moldovei trimite pe protopopol Petru, un bărbat învățat și deștept cu scrisóre către patriarh ca să deslege pe Iosif și Meletie. Patriarhul însă în loc de a lucra cu duhul blândetei răspunde Domnului cu o vehemență în asprimă, în cât rămâi ulmit dacă e posibil acéstă din partea unei căpetenii a bisericii lui Christos. Episcopii români sunt numiți *hoți*, *tâlhari*, pseudo-episcopi etc., etc.. Același stil îl întrebuintează Patriarhul și în scrisórea adresată Mitropolitului Iosif și Meletie și 'i amenință, că nimic nu este, care să ajute sufletului lor de cât să mérgă la patriarhie ca să se canonizeze pentru cele ce au greșit. Adreséză încă și o epistolă canonică poporului drept credincios și preoților prin care le face cunoscut, că a numit pe Petru ca loc-țiitor de Mitropolit și îndemnă ca să alunge pe mincinoșii episcopi. Relațiunile dintre Mitropolitul Iosif și Patriarh devin din ce în ce mai încordate cu tóte amenințările Patriarhului. Cu venirea lui Juga Vodă la tron se întâmplă să móră episcopul Meletie. Domnul împreună cu Mitropolitul Iosif întăresc ca Mitropolit în părțile Romanului pe Teoctist și acesta cu bine-cuvîntarea Archiepiscopului de Ohrida pentru ca să înlătore orî și ce obiecțiune din partea Patriarhului de Constantinopol. Antonie patriarhul de Constantinopol

măre însă și succesorul său Matei caută toate mijlocele spre a ajunge la împăcare cu Iosif Mitropolitul Moldovei. Patriarhul prin mijlociri diplomatice puse la cale cu împăratul Manoil Paleologul, înduplecă pe Mircea cel Mare Domnul Munteniei, rudă cu Mușeteștii și a cărui biserică sta în bune relațiuni cu patriarhia ca să intervină pe lângă Iuga-Vodă să se retragă din domnie și să facă loc fratelui său Alexandru, supranumit în urmă de cel bun ca să aducă bună armonie între ambele biserici.

Alexandru cel Bun se urcă pe tron în anul 1401 și ia îndată măsuri pentru împăcare, fără însă să se jicnescă întru ceva prestigiul și demnitatea Mitropolitului Iosif și al bisericii sale. Alexandru cel Bun trimite la Constantinopol o delegațiune spre a mijloci împăcarea. Delegații explică patriarhului, că țara fiind turburată prin război și prin schimbări de domnie nu s'a putut mai de mult să se trimită robi săi să i se scrie, de aceea Mitropolitul Iosif cere acum *ca creștin și călugăr* iertare. Patriarhul nepricepând spiritul diplomatic al delegaților și voind în acelaș timp să profite de fericitul prilej se declară împreună cu întregul Sinod mulțămît cu espunerea delegaților și face împăcarea. Patriarhul în bucuria sa cea mare pentru acest fapt a trimis chiar daruri Mitropolitului Iosif și anume *omitră, un sacos* și o iconă făcătoare de minuni având zugrăvit pe una din fețele sale *Chipul Măicii Domnului*, iar pe cea-l-altă pe al sfintului Gheorghe, patronul țării.

Mitropolitul Iosif s'a ocupat foarte mult în timpul păstoriei sale și cu organizarea bisericii și acesta mai cu seamă în timpul domniei lui Alexandru cel Bun. Alexandru cel Bun orânduind administrația civilă a statului pe noi temelii a trebuit să se orânduiască și o nouă organizație bisericască. S'a fixat reședința mitropoliei la Suceva și a episcopiei la Roman și s'a mai înființat și episcopia de Rădăuți. Mitropolitul și cu episcopii aveau de ajutori în administrație pe protopopii.

Tot în această din urmă parte a lucrării sale tratăză Dl. Grigoriu și chestiunea cârților rituale din timpul lui Iosif, cum și în ce limbă se slujia în biserică. Mai departe vorbesce și despre școlile pentru cultura clerului din timpul lui Iosif.

IV.

Am spus cât se poate pe scurt coprinsul lucrării D-lui Grigoriu și lăsând la o parte chiar unile chestiuni neatinse. Lucrarea e de o deosebită valoare prin faptul că tratăză despre o persoană însemnată a bisericii noastre asupra căreia s'a scris foarte puțin și în multe privințe destul de greșit. A studiat dl. Grigoriu cronicarii, istoricii, documentele și a adunat, a coordonat și ne-a prezentat o lucrare complectă, care 'i face laudă. Pe lângă bucuria ce am simțit în urma citirii acestei lucrări, mă mai simț dator a o recomanda cu tot dinadinsul cetitorilor acestei reviste spre a'și o procura. Merită să facă parte din biblioteca ori și căruî cleric. Doresc încă cu acest prilej tinerului teolog ca să-și continue studiile în acéstă direcțiune, căci se vede că e cu aptitudinî deosebite pentru acésta.

G...

*Note, relative la caracteristica vieții preotului
Constantin Catichitis, parohul parohiei Opișom, ju-
dețul Mehedinți, extrase din raportul No. 650/98 al
Protoiereului respectiv.*

Preotul Constantin Catichitis de la biserica parohială cu hramul Sf. Nicolae din parohia Opișom, județul Mehedinți, s'a născut la anul 1802. În tot timpul cât a fost preot s'a bucurat de respectul parohienilor săi și a celor cări l'a cunoscut, pentru viața-l corectă, deșteptăciunea naturală, și bunul simț cu cari era înzestrat de sus. A contribuit cu 4000 lei, pentru rezidirea Bisericeii și a ajutat material și moral, pe acei cari au recurs la ajutorul său.

A fost veșnic omul datoriei, devotat cu trupul și sufletul până în momentul morții; neabătut la vre-un vițiu, și lipsit de ori și ce suferință trupescă și sufletescă. Până la sfârșit și-a păstrat sănătatea exemplară și întregimea facultăților sufletești, daruri ce le-ar fi păstrat încă multă vreme, dacă nu s'ar fi întâmplat să fie răsturnat din trăsură, aceea ce l'a pricinuit morțea.

Sfinția sa, a servit altarului 61 ani fără ca în acest timp să se fi întâmplat să cadă în vre-o abatere canonică.

Era bun, blând, cinstit, sincer, spiritual, foarte cuvîncios și nobile, așa în cât, era o plăcere pentru cine petrecea câte-va momente în conversație cu Sfinția sa. Pare că și reda speranță de viață, și te sustrăgea din curentul scepticismului și al necredinței timpului actual.

Un ochi fin, vedea într'ânsul un zel de om deosebit, și se convinsese că credința-l nestrămutată în Dumnezeu, și iubirea misiunii sale, l'a folosit, pentru că a făcut dintr'ânsul, pe omul care a putut afla fericirea în această lume, atât de rea și de nesuferit pentru unii.

Influența morală între colegii săi, între poporanii săi, n'a fost mică, și prin modul cum și-a înțeles misiunea și viața pămîntescă, a adus serviciu real Bisericeii din județul Mehedinți, contribuind foarte mult la acreditarea adevărului, că principiile religiunii creștine, au influența aluatului de a transforma natura omenească.

Copie după raportul P. C. Protoiereu al Plășei de sus din Capitală sub No. 270 din 4 Septembrie 1897, către Sfînta Mitropolie a Ungro-Vlahiei.

În cursul timpului de un an sub-semnatul inspectînd bisericile din plasa de sus, cu cel mai profund respect îmi permit să aduc la cunoștința Înalt Prea Sfinției Văstre cele constatate în mersul a-facerilor bisericești.

Numărul clericilor pregătiți spre a putea predica cuvîntul lui Dumueđeu este mic în plasă, aflîndu-se numai câți-va absolvenți ai Seminarului complet și numai câți-va licențiați în teologie. Dar și aceștia, nefiind puși în aplicare o regulă isvorită dintr'un regulament, prin care să fie scutiți de serviciile dîlnice și obligați cu anul succesiv să aibă numai grija predicării, cad toți în obiceinu-înța comună de a nu se mai gândi la predică, lăsând poporul să se ducă la predicatorii catolici și protestanți.

Aprópe totalitatea celor-l-alți preoți împlinesc serviciile de pură practică religioasă în biserică și în parohie, neputînd face mai mult ori cît ar fi obligați din cauză insuficienței.

În privința serviciului divin în biserică, am constatat că e de mare trebuință și riguros de pus în aplicare un orar precis pentru o generală cunoștință și pentru uniformitatea timpului pentru toate serviciile divine, ce se sêvirșesc în biserică. Din cauza lipsei de orar precis și determinat, fie-care preot începe utrenia saũ vecernia când voește: une-ori la ora 2, alte-ori la 3 și la 5 etc. Acesta a făcut ca adesea să nu găsesc pe preotul sêptămânei în serviciu, comunicîndu-mi însă mai târziu, că atunci, când am vizitat biserică, serviciul era de mult terminat, de și nu făceam inspecții de

cât între 6—8 dimineața; iar alții ne găsiți în serviciu arătau că a-tuții aveau de gând să începă. În vederea acestora adesea am fost în nedomire și îndoială, dispus mai mult a crede că nu s'a sêvrit serviciul în acea zi, de și preotul respectiv pôte să fi fost mai mult sau mai puțin de bună credință în spusele sale. Din acel moment am înțeles că o fixare de timp între 6—8, cum e scris în condicele de inspecție e nesatisfăcătoare pentru un serviciu ce nu ține de cât o oră; căci lasă loc la oscilare și nu e de mirare să lase loc și la abatere de la datorie, fiind loc de eschivare.

În privința pûrtării clerului se constată în general ore-care ridicare. Sunt ore-care țasuri ca unul sau altul dintre clerici trec printr'o grădinhă și singur, sau cu familiile lor se opresc ca totă lumea cu purtare cotectă, iar nu în fugă de sêlbatic prin lume. Acesta n'am cređut de cuviință să o reprim întru cât nu atingea nici buna cuviință, nici prestigiul lor, ci numai le-am spus incidental, când și când: *orî unde se vor gîsi să nu ție ce sunt, să fie model; căci ochi tuturor sunt spre ei*. N'aș putea tăcea dacă s'ar petrece lucruri, ca unele făcute de un preot vădov, în disponibilitate la be-răria Bragadir.

În timpul anului se găsiu preoți disponibili și ne așezați în mod definitiv pe la biserici. Dar în interval de un an toți cei găsiți în această stare, hirotonisiți în oraș au fost puși în cunoștința chiriar-chiei și sunt acum toți rînduiți în mod statornic, cel menționat mai sus ocupându-se cu alte afaceri de negoț.

Despre unii aflând ore-care abateri, spre a-i corige, am dresat procese verbale la fața locului. I-am chemat în urmă și le-am spus să își ia sêma, dar n'am dat nici un curs lucrărilor, nefiind în intențiunea mea de a face rēu, ci de a pune în calea biuelui și a corectitudinii convenită unui cleric conștient de chemarea sa.

Nefînțelegerile, pe cât mi-a fost posibil, am căutat să le potolesc și să aduc pacea, ca la Precupeții Vechi; iar unde n'am putut, a decis Consistoriul, ca *Schitu Măgurénu*.

Dintre 4 preoți notorii, unul a început a da probe de îndreptare la *Cărămidarii de sus*, cel puțin până acum; unul de la Spirea-Vechi a cădut isbit de paralizie. Se speră, de și nu cu siguranță a-și împune ore-care schimbare cel de la Sf. Spiridon Vechiu; iar al patrulea, de la Sf. Dumitru, este înaintea Consistorului.

Conform articolului 46 din regulamentul de aplicarea legii, am luat în de aprópe băgare de sémă registrele de stare civilă; le-am cercetat cu deamăruntul. Dar în deplină regulă le-am găsit numai la bisericile: Brezoianu, Manea Brutaru, Ghencea, Silvestru, Cre-

reșulescu, Mihai-Vodă, Popa Chițu, Precupeții Vechi și Noi. În registrele celorlalte biserici am făcut cuvenitele observații spre a le aduce la uniformitate și corespondența de cifre între registre și condițiile de certificate. Numai la biserica Sf. Ștefan (cuibu cu barză), Cucernicul Paroh nu a prezentat registre de cât pentru decese, dîcînd că nu cere legea registre, ci numai condiții de certificate. L'am rugat să nu fie singur excepție în totă eparhia și sper că pôte să între în regulă generală.

Mulți dintre parohi au întreat: ce să facă cu buletinele de naștere, să le oprască, sau să le înapoeze celui în drept după înregistrare? Avînd în vedere că nimic legal nu este fixat în acastă privință, am răspuns că trebuie să lipască actul de botez sau cununie cu buletinul ofierului civil și să le înapoeze titularului, avînd convingerea că cel puțin în orașe și mai ales în București nu se pot aduce buletine false, ne trecute în registrele ofierului, lucru ce se dice că se întimplă mai ales prin comune rurale, punînd pe paroh în pozițiune de a trece date ce nu există la primărie și deci constituind o cauză de judecată pentru preot, care n'are buletinul spre a se justifica, pe ce, s'a întemeiat la botez sau la cununie și spre a se descoperi cine a liberat biletul fictiv,

Inspectînd zidirile bisericesti în interior și exterior am făcut observațiunile ce am cređut necesare pentru îndreptarea unora din scăderile constatate. În urma observațiunilor făcute s'a reparat pe din afară biserica Dichiu-Tirchilești, biserica Sf. Ión Moși se pune în reparațiune, bisericei Sibilele i s'a renoit pictura, biserica Dușuméua este în reparație pentru restaurarea picturei; tot asemenea și biserica Sf. Dumitru Colețina. Biserica Stavropoleos se va repara de Onor. Minister ca monument istoric. Biserica Sf. Spiridon Vechiu nu mai pôte dăinui la un loc cu Societatea Tirului, care i-a dărîmat clopotnița și-i aruncă în usă tôte gunoale, murdăriile și i întinde înainte rufele de baie. Biserica Sfinții Apostoli pe din afară este o ruină ce inspiră tristețe. Abia prin observațiunile verbale des repetite s'a putut ajunge ca să se împrejuéacă în tótna acésta. Biserica Zlătari, de nu se va desființa, are trebuință de reparație esternă. Biserica Bradu-Boténu în afară și în năuntru este o ruină ce înghiață inima pioasa. Biserica Cotroceni are nevoie de reparație și de restituirea crucei pe clopotniță; iar filiala ei Cărmidarii este despicată și amenință cu cădere mai curînd sau mai tîrziu.

Celelalte biserici, în forma, în care le-a construit timpul potrivit cu starea orașului de altă dată, sunt în buna stare relativă, a-

vënd unele trebuință de óre-care micę reparațiuni ca Sfinții Voevođi, ce se vede de tótă lumea streină, Brezoianu și altele. Biserica Popa-Tatu în tótna anulul aspirat și i s'a renoit pictura. Asemenea. *Schitu Maicilor* de lângă Antim pus în reparație de mult s'a deschis la Sf. Petru, fiind în afară și înăuntru fórte frumos reparat; iar pictura tótă în ulei făcută din nou. Tot asemenea s'a reparat biserica Colțea și i s'a renoit tótă pictura,

Maí tóte bisericile în limitele posibile aű veșmintele necesare, cel puțin câte un rînd saű două. maí bune pentru sãrbãtori. La tóte bisericile, unde se gãsesc epitropi compuse din ómení buní și cu trãgere de inimã, cu pietate și cu cãldura credinței, maí nu se simte lipsã de cele strict necesare serviciului și-mí fac o datorie de a aminti dragostea ce pãstrează bisericii Epitropia bisericeí Popa-Tatu.

Prescripțiunile regulamentelor Sf. Sinod adesea aű rãmas ne puse în aplicaține. Dar dacã prescripțiunile privitoare la deschiderea cutiilor și distribuirea coprinsului aű rãmas neaplicate din cauza imposibilitãții și a cunoștințelor ce ar fi provocat, nu însemna cã tóte-regulamentele sã rãmãnã literã mórtã. De aceea am cãutat și neconținut volũ stãrui, ca sã deștept atențiunea clerului de a studia și cunoște bine tótã legislațiunea coprinsã în regulamente. Noile regulamente pentru punerea în aplicare a legel din 1893 coprinđînd principií salutare pentru limpedirea situațiunei bisericești, inspirã ideea de progres în bisericã. Articolul 30 din regulament prevede înființarea la fie-care parohie a unei bibliotecí parohiale. Maí întãiu am stãruit sã se pue în aplicaține principiul bibliotecilor ca nu prin nebãgare de sãmã totul sã cadã în disuetudine și clerul sã se deprindã a nu maí ímplini nimic din prescripțiunile regulamentare; iar pe de altã parte principiul de progres fiind dat, am cređut ca trebuie sã facem bisericește un pas înainte în respectul instrucțiunei bisericești spre a eși clerul din starea veche de amorțire intelectualã și pãstoralã. Pentru acãsta am îndemnat și notat în condica de inspecție pentru înființarea bibliotecel parohiale. Dar avënd în vedere cã o veche amorțire face ca nici prin gãnd sã nu maí trecã eu-va ce cãrți ar trebui sã se afle în biblioteca parohialã, și temëndu-mẽ de casurí constatate prin comunele rurale de uní protofereí, ca nu cum-va cel cu atențiunea nedeșteptatã, și care s'ar gãsi în confusiune dn cauza neprecisãrií art. 30. sã nu umple bibliotecile cu romãnțe, care abundã prin orașe și prin sate, am întocmit o listã de cãrți teologice, despre care v'am pus în cunoștință în mod verbal. Am știut însã cã nu toți parohii íși dau bine sãma de bine-facerile bibliotecel, nici de scopul ce urmãrește

biserica în lume. Puținii au înțeles binele articolului 30, chiar dintre cei cu ore-care instrucțiune, dovadă este că la circularile făcute de a se conforma cu art. 30 puținii au răspuns. Totuși o mișcare spre bine s'a produs și sper că treptat voiți fi în măsură de a vă aduce la cunoștință fufințări de bibliotecă. Cu acesta însă respectuos aduc la cunoștința Inalt Prea Sfinției Văstre înființarea de bibliotecă numai la următoarele parohii: Silvestru, Manea-Brutaru, Ghencea, Brezoianu, Popa-Chițu, Sf. Ilie Gorgană, Precupeții Vechi, Sf. Ión Moși, Tîrchilești, Spirea Nouă, Mihai Vodă.

Parohii se plâng că nu li se aprobă cifrele prevăduta de ei în bugete pentru bibliotecă spunându-li-se: ce e aia bibliotecă? Negreșit lucrul fiind nou și în deobște necunoscut mai în toate sferile și stratele, prezintă ore-care dificultăți până când se va cunoște bine scopul și mai ales când va resuna de pre anvon vocea predicatorilor noștri bine pregătiți, atunci se va recunoște scopul bibliotecilor. Pentru aceste motive nici nu am făcut us de o forțare, dar nici nu voi lăsa să cadă în disuetudine articolul 30 al regulamentului, ci pe cât imi va sta în putere voi stimula, ca preoții să și adune uneltele misiunii păstorale, cel puțin să fie utilizate scrierile de către preoții viitori, de ore-ce multe scrieri editate acum nu se mai editază altă dată, punând predică de a poseda o carte. Aș merge până acolo să solicit înalta bună voința chiriarhală ca să bine-voiți a dispune ca nici o monografie de teză să nu lipsescă din bibliotecile parohiale, luându se măsură ca studenții să le tipărescă în mai mare număr cel puțin pentru capitală.

În inspecțiunile făcute am constatat că la unele biserici, *Icôna, Zlătari și Silvestru* funcționează coruri de voci bărbătești și femești. Parohii de la *Icôna și Silvestru* în urma unei circulari au făcut cunoscut formal existența unor asemenea coruri. Sub-semnatul, *știind că totă suflarea trebuie să laude pre Domnul*, nu vede un rău în asemenea compunere de coruri. Dar este bine ca acest lucru să fie încuviințat de Chiriarchie, spre a nu fi lăsați dirigenții de coruri să facă ce vor și să introducă ce voesc ei în serviciul liturgic. Dacă Sfîntul Sinod a dat voie corului din Iași, lucru ce servește de pre text, totuși n'a dat o învoire generală pentru totă țara.

De aceea respectuos-supun cunoștinței Inalt Prea Sfinției Văstre această cestiune spre a fi îngrădită cu măsurile necesare pentru o înțeleptă și de folos funcționare în biserică a acestor coruri.

În cursul anului am întors o serioasă atențiune asupra serviciului religios cerut la diferitele aședăminte publice. Spitalele și casarmele au trebuință de preoți confesori. Duhovnicii acestor aședăminte

aŭ 6re-cara remuneraŭiune pentru serviciile ce fac. La aceste aŝedăminte, din cauza necunoŝtinŭei legislaŭiunii bisericeŝti, se numesc preoŭi din parohii streine, iar nu din parohia în care cade aŝedămintul respectiv. La aceste numiri serveŝte ca motiv partea ce a luat un preot în luptele electorale, partea de activitate ŝi de înjosi-re ce a luat un preot împreună cu gl6tele pe strade etc.. Pentru stingerea acestui reŭ încă din timpul Locotenenŭei Sfintei Mitropolii, provocat de cererile celor în drept am intervenit cu rngămite să se pună în aplicaŭiune principiul constant, ca preoŭii parohiei să fie confesori la asemenea aŝedăminte. În parte s'a împlinit la casarma Cotroceni, iar la spitalul Colentina până astă-đi funcŭionează ne canonic un preot de la Tirchileŝti, când spitalul cade în parohia Precupeŭii-Vechi. Pentru limpedirea situaŭiunii rog înalta buna voinŭă chiriarhală să bine-voiască a rezolva acéstă cestiune stabilind starea canonică.

La punerea în aplicare a legii clerului, protoierii aŭ întocmit tablouri de numărul parohienilor ŝi de limitele fie-cărei parohii ŝi dupre cerere, le-aŭ înaintat Onor. Primăriei în original. În decursul timpului adesea protoieria a avut ŝi are trebuinŭă de aceste tablouri pentru stingerea neînŭtelegerilor provocate de trecere peste limitele parohiale. Presentându-se cestiunea de confesor la spitalul Colentina a trebuit să se ŝtie în ce parohie cade numitul spital. S'a cerut Onor. Primăriei tabloul parohiei Precupeŭii-Vechi ŝi al Tirchileŝtilor ŝi s'ău înaintat în copie protoieriei, care le-a trimis Locotenenŭei Mitropolitane. În Aprilie espirat protoieria a cerut Onor. Primăriei să bine-voiască a da protoieriei în copie saŭ tipărite tablourile tuturor parohiilor plăŝei de sus, spre a nu fi siliŭi a cere tablouri pentru fie-care cas ivit, adesea de rezolvat urg nt. Onor. Primărie prin adresa No. 15931 răspunde că n'are nici un tablou de la protoierie ŝi nu este în măsură de a satisface cererea. Am re-petit cererea printr'o nouă adresă, al căreii rezultat înceă nu'l avem Sub-semnatul, crede că o intervenire a Chiriarhiei ar putea face să avem tablourile parohiilor pentru o esactă ŝi promptă executare a ordinelor chiriarhale atingătore de asemenea cestiunii bisericeŝti.

Convertiri dintre Israeliŭi la ortodoxie aŭ fost de la 1 Ianuarie anul enrent ŝi până în present nouă (9), dintre mahometani un cas; iar treceri de la eterodoxie la ortodoxie aŭ fost (13) trei-spre-ŝece casuri.

Pentru edificarea ŝi înfrurirea spre tărie ortodoxă a celor matorî intraŭi în ŝinul bisericii n6stre, sub-semnatul socoteŝc că ar fi bine să se stabilească niŝce forme externe corespondătore cu schimbarea

ce se face în viața celui ce îmbrățișază ortodoxia. Că, dacă catehisarea, care de cele mai multe ori se face necomplet și de catheți ne pregătiți, cel puțin aparatul extern să influenteze asupra stărei psihologice. Un singur tablou al lui Metodiu a fost în stare să aducă la creștinism pe regele bulgar Bogore și pe tot poporul. Dar n'ar fi rău ca noii fi ai bisericii noastre să fie elemente bune în tot viitorul vieții lor. Actualmente cei în vîrstă ved un simplu preot citind și împlinind tot fără nici o pregătire specială în forme. De aceea în viitor sunt pôte mulți indiferenți, privind pur și simplu numai interesul.

În această privință aș fi de părere ca să disigneze câte va bisericii în capitală pentru botez, anume bisericii, care să fie în posibilitate de a avea aparatul necesar: colimvitre pentru fie-care vîrstă, costume pentru intrat cu ele în baie, neputînd cei său cele în vîrstă să stea desevîrșit goi. Pe lângă acestea biserica pentru cei în vîrstă să aibă mantele albe cu care să se îmbrace după eșirea din baie și cu care să facă ocolirea pentru solemna recepțiune în sânul bisericii ortodoxe creștine. Pentru copii să fie normă constantă a-și avea haîne albe pentru botez, fie de madipolon chiar. Dacă dintre cei în vîrstă ar voi și putea să-și facă mantelă de stofă prețioasă, pôte să-și o facă, dar biserica să-și aibă tot necesarul ținut într'o perfectă stare de curățenie, inspectată adesea. Pe lângă acestea este bine să se disigneze catiheți anume, pe de o parte ómenți cu instrucțiunea necesară, iar pe de alta, ca aceștia să se specializeze cugetînd tot-d'auna ce au de făcut, cum au să procedeze, ce să învețe, cât să învețe pe catehumen? Cu chipul acesta niște asemenea catiheți dobîndesc atîta dexteritate, în cât fiind stăpîni pe principiile sumare, ei pot să termine catehisarea complet și în scurt timp. Un om nepregătit nu știe ce să facă, de unde să o începă și cum să procedeze, ci se presintă mai mult ca un descîntător, preot cu care catehumenul pentru prima óră are a face pentru intrarea în biserica noastră și cu a cărui impresiune rămîne pôte pentru tot-d'auna în viață.

Știindu se că cea mai mare parte dintre cei intrați în sânul bisericii ortodoxe nu sunt ómenți cu dare de mînă, ar fi bine ca catiheții să fie remunerați de Minister, spre a nu aștepta plată de la acela, care tocmai trebuie mîngăiat și primit cu multă căldură ca fiu al bisericii noastre, iar nu să-l importunăm cu cerere de plată, sau căutăm rău, când nu plătește.

În cursul timpului s'au făcut protoieriei întrebări orale: ce trebuie să se facă, când un eterodox singur, ne silit de nimeni ar cere

nu numai catehisarea și mirungerea, ci botezare pentru a lui deplină convingere de trecere la ortodoxie, mai ales știind că botezul tutor eterodoxilor este prin stropire.

Sub-semnatul de și știam practica anterioară regulamentului Sf. Sinod pentru eterodoxi, de a boteza din nou pe toți ce doriau a veni în sînul bisericii ortodoxe, totuși știind că există un regulament în această privință nu mi-am permis a emite nici o opinie ne autorisat de chiriarhie, care este în drept de a stabili norma, la care să ne supunem pentru buna rînduială ce trebuie să domnescă în toate ale bisericii.

Regulamentul Sf. Sinod pentru eterodoxi nu precizează anume cine sînt eterodoxi. Dacă sub numele de eterodoxi trebuie să înțelegem pe romano catolic, pe armeni, pe protestanți cu toate nuanțele: luterani, calvini, anabapțiști, cvacheri, socinieni, mormoni. Dintre aceste secte multe au pătruns până la noi. Pentru aceasta este necesar să ne dea o interpretare articolului I din Regulament spre a ști cum trebuie să procedăm, când Chiriarhia ne ordonă de a satisface cererea unui proslit de una din confesiunile țitate, când regulamentul precizează, ca introducerea în biserica ortodoxă să se facă prin mirungere, fără a aștepta vre una din sectele protestante.

În biserica noastră este stabilit și prevădut chiar în confesiunea lui Petru Movilă, ca la casuri grabnice afundarea cu numele sfintei treimi, adică botezarea unui copil bolnav o poate face ori-ec creștin, bărbat sau femeie, numai să fie creștinii afundătorii și să pronunțe în numele Tatălui, al Fiului și al Sfîntului Duh, negreșit în virtutea preoției universale din care fac parte toți creștinii. Dacă copilul trăește se chiamă în urmă preotul să citească slujba. Asupra celor ce are de făcut preotul în aceste casuri nu este nimic stabilit și precizat. Pentru aceasta preotul ia totă slujba botezului de la început. Citește exorcismele sau lepădările, când copilul este creștin, sfințește aghiazma, când n'are să mai afunde pe nimeni. Dacă aici nu este nimic precizat și formulat, cel puțin natura, realitatea lucrului și rațiunea forțază să se recunoscă că cele sevrișite nu mai pot avea loc și că rămâne a se sevriși numai cele din urmă afundări. Asupra acestui punct, pentru regularitatea procedurii la cas, rog înalta chibzuință a Înalt Prea Sfinției Văstre, să binevoiască a decide pentru o generală știință.

Tot aci respectuos supun la cunoștința Înalt Prea Sfinției Văstre ca în cas de a se admite după cerere rebotezarea unui eterodox să nu citească exorcismele, omul fiind deja creștin.

Copiii eterodoxilor prezentați numai la botezul ortodox ar fi bine

să fie stabilit ea ei să fie botezați ca ori ce copil de ortodox și trecut în registru, în urma unei cereri formale adresată de părinți parohului, fără să mai aibă loc cereri către Chiriarchie, numai având naș ortodox. Pentru buna rânduială și aci socotesc că este necesară deciziunea Chiriarchiei, pe care s'o aducem la cunoștința clerului spre a se conforma.

În privința părții financiare n'am insistat în inspecțiunii, știind că Onor. Primărie, care liberază sumele de întreținere, este mai mult de cât ori-cine în măsură de a verifica și controla totă starea economică. Dacă aș fi intrat în asemenea cestiuni cu totă intensitatea, aș fi provocat pôte o sumă de vijălii între epitropii și autoritatea bisericăscă alergând ei pe la Primărie. Dar pentru liniștea dorită în biserică am evitat asemenea vijălii, lăsându-i în mâna Primăriei, când numai au la cine să plângă pentru réua administrație bănéscă.

De alt-fel nici un paroh n'a sesizat protoeria pentru vre o neorânduială de felul acesta.

Acestea sunt cele ce am putut constata timp de un an și cu cel mai profund respect le supun la cunoștința Inalt Prea Sfinției Vóstre, dorind asupra multor puncte soluțiunile necesare pentru o corectă orientare, ce-mi este atât de necesară în îndeplinirea datoriiilor cu care Inalta încredere Chiriarhală a bine-voit a mă însărcina.

Sunt cu cel mai profund respect al Inalt Prea Sfinției Vóstre, prea plecat și prea supus servitor.

DONAȚIUNI.

D-î Alexandru Plagino dăruind un rând veșminte naționale bisericesti, bisericeii cu hramul Sfintul Ión parohiala din comuna Moldovenii plasa Oltul de jos-Balta, județul Romanați, i se aduce mulțumiri publice.

Se aduce mulțumiri publice preotului Radu Cînbucénu, parohul bisericeii cu hramul Sf. Ión din com. Moldovenii, jud. Romanați, care b'nevoind a oferit cărți bibliotecii parohiei Moldovenii: Un Catavasier vechiu tipărit cu litere otirlice, toate catavasierale în grecește și apoi toate iar în românește tot cu aceleași litere cari se pot citi de ori-oine; Una broșură intitulată „Vino la Iisus“ carte morală religioasă. Una broșură colecțianea tuturor parabolilor Mântuitorului lucrată de G. Ionescu; Un manual de Tipicul bisericesc ediția de Roman; Una carte de rugăciune către a tot puternicul Dumnezeu pentru Domn și Națiune în timp de rebel; Una carte de Te-Deumuri; Una broșură „Visita păstorală și canonică“ făcută de adormitul întru fericire Episcopul Iosif Bobulescu în Olt'nia anul mântuirii 1881. Un op Evanghelile și Epistolele Duminicilor; Una Evanghelie cu explicațiuni; Un număr din revista „Bis. Ort. Rom. pe anul 1881; 12 numere pe anul 1884, 11 numere pe 1885; 5 numere pe 1886; 3 numere pe 1887; 9 numere pe anul 1893; 12 numere pe 1894; 12 numere pe 1895;

Chiriarchia Dunărei de jos aduce mulțumiri persoanelor mai jos notate cari au bine voit a dăruii bisericeii cu serbarea Adormirea Maicii Domnului cathedrala parohiei Târgu-Bujor din județul Covurini, obiectele notate în dreptul fie-cărui precum urmază: D-î Costică Economu, Administratorul moșiei Golășei, a donat un rând de vestminte preoțescii complete precum și un rând de acopereminte pentru sîntele

vase tóte de stofă, în valóre de 250 l. D-l Petrache Sârbu. a donat 2 sfeșnice argintate pentru sf. masă și una icónă Sfinții Apostoli Petru și Pavel, tóte în valóre de 65 lei; D-l Hristache Damaschin a donat 2 îmbrăcăminți pentru sf. Masă, una de pânză de in și una de lână precum și o coovertură, tustrele în valóre de 80 l. Ilie Filipescu a donat icóna M. D-lui și a profetului Ilie precum și o candelă argintată, tóte în valóre de 200 l. Toma. Filipescu cu soția sa Sofia au donat o cruce de argint în valóre de 100 l. Gh. B. Ionescu, percepător a donat Mineele pe 12 luni, ediția Sf. Sinod, legate cu piele marochin în valóre de 180 l. Edmond Basero comptabil la administrația moșiei Golășei a donat sf. vase cu accesoriile lor, în valóre de 125 l. Ión Manea Brățileanu a donat: Apostolul, Evhologiu, Psaltirea, un Penticostar Octoiului mare și Evangelia, tóte legate cu piele marochin în valóre de 220 l. D-șóra Elena Petrescu, învățătoare a donat o îmbrăcăminte pentru analog lucrată în catifea în valóre de 20 lei. D-șóra Aglaia D. Pasou maestră de lucru la școala de fete din Târgu Bujor a donat un acoperămint pentru iconostas lucrat cu catifea în valóre de 30 l. D-l Petru Boureanu, dirigintele școlii din Târgu Bujor a donat o perdea de lână pentru ușile împărătesci și o icónă Nascerea Domnului nostru Iisus Christos, ambele în valóre de 40 l. D-l Andrei Stancu, primar a donat o icónă mică Sfinții Voevođi în valóre de 13 l. D-l Gh. Bălăne cu, notar, id-m a donat o icónă mică Sf. M. Gheorghe în valóre de 13 l. D-l Niță Filipescu, ide u icóna Sfinții Impărați Constantin și Elena în valóre de 13 l. D-l Nicolae Cîndin idem icóna Sf. Ierarh Nicolae în valóre de 13 lei; iar soția sa Elena a donat un Epitrahil și un acoperămint pentru Sf. Vase ambele în valóre de 17 l. D-l Dimitrie Săvulescu, icóna Sf. M. Dimitrie în valóre de 13 l. D-l Mihalache Athanasiu, icóna sf. Vasile în valóre de 13 l. D-l Mihail I. Vasilache, icóna sf. Trei-Ierarhi, în valóre de 13 l. D-l Ilie Gh. Costea icóna Sf. Profet Ilie în valóre de 13 l. D-l Gh. Corbu, pictor, icóna Prea Cuvioasa Parascheva în valóre de 13 l. D-l Nicolae Popescu, pictor, a donat icóna sf. M. Archidiacon Ștefan în valóre de 13 l. D-l Ión P. Damaschin, a donat o învelitoare pentru Sf. Masă și un leghicer, ambele obiecte în valóre de 25 lei. D-l Nicolae Giurgea, Epitrop a donat bisericii filiale Sf. M. Dimitrie din octuna Umbrărești, parohia Tîrgu-Bujor un acoperămint pentru sf. Masă și o perdea pentru ușile împărătesci, ambele în valóre de 25 lei.

D-l Ión M. Carp și soția numitului Safta, din comuna Păncești, cătuna Poenari, județul Roman au oferit bisericii Parohiale din comuna Averești județul Roman un rînd vestminte preoțești din stofă de mătase complete în valóre de 180 l. D-l Ión Timofte, cu soția sa Ana din comuna Averești, au dăruit la menționatul templu una cruce de paradă, în valóre de 35 l. D-na Maria I. Podolenu a donat Bisericii din arătata comună cinci perdele în valóre de 15 l. Pr. Gh. Platon actualul paroh în comuna citată a donat bisericii din Averești, una Evangelie cu litere străbune ediția Sf. Sinod, legată cu piele și frumos picturată pe ambele fețe în valóre de 33 l. 50 b. Pentru

procurarea unui rînd sînte Vase de argint și zugrăvirea a 5 icoane în valoare de 146 lei, în trebuința bisericii parohiale din comuna Averesei, au contribuit persoanele următoare: D-nii Constantin Podolenu 22 l. Dimitrie Șelaru învățător și cântăreț în comuna Averesei 5 l. Ión Timofte 7 l. George Ghimpu 4 l. George Th. Ciobănașu 7 l. Ion Popovici 5 l. George Duca 1 l. George Vrabie 2 l. Ión I. Iosub 1 l. Ión Prăjescu 1 l. Mihalache Carp 1 l. Procopie Donici 1 l. Vasile Tăbăcaru 1 l. Enache G. Ajdeanu 1 l. Gh. Apostol 1 l. 60 b. Teodor Iosub 1 l. Teodor Vrabie 1 l. Ión Jeleru 2 lei, și alții cu sumi mai mici de 1 leu, mai adăogând și Epitropia Bisericii 65 l. cu cari s'a format suma de 146 l. Cântărețul Constantin Mitru de la biserica parohială din comuna Bogzești plășile unite, județul Roman, a donat numitei biserici o ipogonație în valoare de 10 lei. Gatinca Tomșa un acoperemînt pe sf. Masă, la biserica din satul Bogzești, în valoare de 8 lei. Pentru care li-se aduc mulțumiri publice.

Din partea Sfintei Episcopii a Hușilor se aduce căldurose mulțumiri tuturor pioșilor creștini, cari au contribuit cu bani și obiecte în folosul mai multor biserici din județul Fălcui și anume: D-nei Paraschiva Bancovici din Huși, pentru că a dăruit bisericii Sf. Dimitrie din acest oraș un lef de aur; Nicolae Toma, pentru că a donat bisericii parohiei Basga o Psaltire nouă legată cu piele de marochin. Dănilă Lanciu și Vasile Șopărlenu, din Vaslui, precum și Constantin Ioniță Balaur din Albești, pentru că au contribuit cu suma de 27 lei și 25 bani la cumpărarea unui rînd de vestminte preoțești pentru biserica parohială din Albești. Maria Anghelută Tofan din Fălcui, pentru că a dat bisericii parohiei Fălcui a II-a, un rînd vestminte preoțești în valoare de 75 lei. Locuitorului Dumitrache Zegrea, pentru că a donat bisericii parohiei Ghermănești, o cădelniță de metal și un prosop în valoare de 20 lei. Constantin Filon și Gh. Motaș, pentru că a dat bisericii parohiei Crănașeni, cel întăi, două șfeșnice mari de alamă în valoare de 108 lei, iar cel al doilea un felon, epitrahil și măneacă în valoare de 60 l. Locuitorilor din Stăniilești, cari au contribuit la facerea unui rînd vestminte preoțești de mătase albă în valoare de 200 lei; apoi locuitorilor cari au contribuit la cumpărarea unui rînd de vestminte preoțești pentru biserica parohiei. Dimitrie Andriesou, fost subprefect și Vasile Turbure, comerciant, pentru că cel întăi a făcut grilajul din fața bisericii parohiei Olteșești, iar cel de al doilea gardul de la cimitir.

Se aduc mulțumiri publice persoanelor care au avut bună-voință a contribui la reparația bisericii Filiale Sf. Nicolae, din parohia Lupșia de sus, plasa Motru de sus, distr. Mehedinți, cu bani și obiecte:

Preutul I. Lupșianu 300 l. 30 b. G. Roșianu 294 l. 75 b. Preutul N. Andrejan 48 l. Mihael Vasile 84 l. V. Burtea 49 l. 50 b. M. Calofrescu 38 l. D. Păduraru 36 l. Pătru Andrei 38 l. I. Mustăța 36 lei. N. Mușat 36 l. Trică Daea 34 l. Dumitrașcu Băicu 33 l. Niță al Măriei 32 l. 25 b. Sandu Burtea 32 l. Gh. Girjôbă 32 l. Stan

Popescu 31 l. N. Burtea 28 l. 65 b. N. Piscă 25 l. D. Iovița 25 l. Gruea Negrescu 25 l. Iona B. Ionașcu 24 l. 30 b. Ghițe Cărcănu 23 lei 50 b. D. Ivan, C. Pescaru, Radu Pufan, I. Marian, I. Muntănu și I. C. Gógă câte 53 lei. V. Gógă 22 l. 50 b. I. D. Cónđă 22 l. 25 b. I. Andrei și D. Stroescu câte 22 l. I. Negrescu, I. Dochiu, I. S. Pescaru, Băloi Pufan, Matei Pufan, N. Vlăcu. I. Drulă și Maria V. Marian câte 21 l. Elisaveta Răcescu 20 l. 20 b. M. Bideleci, I. Bidileci. I. Pufan și M. Aendu câte 20 lei. Preotul N. Catan și V. Pescaru câte 19 lei. N. Vîpie 18 l. 50 b. Barbu Daea și Luca Gógă câte 18 lei. M. Istodur 17 lei. 35 b. C. Stroescu 18 lei. 15 b. N. Codîțe, G. Stroescu, C. Leurzan și I. Corcodel câte 17 lei. Gr. Maran și Gh. Bidileci câte 16 lei. 50 banl. I. Trușconiu, Const. I. Pescarin, I. Cocărlă, D. Roșu, Maria Vișianu și I. Andreiú câte 16 lei. M. Leurzan 15 l. 50 b. Ghițe Vîpie și Maria Mrița câte 15 l. V. Trușconiu 14 l. 50 b. I. Stroescu, I. I. Pufan și Sandu Semenoiu câte 13 l. Ghițe Bidileci, Gh. Ciocan și Gh. Drulă câte 12 l. I. B. Ularin 11 l. 50 b. Dinu Condulescu 11 lei. Marian Busuioc 10 l. 50 b. Const. Dochiu. Preotul V. Popescu, Filip Popescu, Ilie M. Vasile și Nicolae I. Trușcon câte 10 lei. I. Popescu Ploștina 33 l. I. D. B. Samarnești 24 l. P. Bengulescu 22 l. I. Ghelmegeanu și V. Călăpărean câte 12 l. Gh. Ghindă, St. Cojocaru și G. Iorga câte 11 lei. Gr. Ciobă 10 l. 50 b. I. M. Popescu, Petru Giubega, P. Drăghia și Traian câte 10 l. S. G. Pufan 10 l. 50 b. I. Bidileci și I. Pătruți câte 10 lei. D. Ionescu 9 lei. 50 b. N. Ghindoco 8 lei. Afară de acești 100 locuitori, cari au contribuit cu sume însemnate, au mai contribuit mulți alți locuitori cu sume de la 10 lei în jos până la suma totală de 4300 lei.

Dl. Ión Croitorul a dăruit bisericeii parohiei Grozești, din județul Mehedinți, o colimivtră în valoare de 18 lei, și pentru această ofrandă, Epitropia sus țisei bisericeii iaduce mulțumiri publice.

D-na Ruxandra din parohia și comuna Popesoi, jud. Râmnicu-Sărat, împreună cu fiica sa Zoe Codrănu, au dăruit bisericeii parohiale din acea parohie, un rînd vestminte preotești. în valoare de 160 lei. Pentru această faptă lăudabilă li se aduce de către epitropia sus țisei comuni mulțumiri publice.

Din partea sfintei Episcopii a Eparhiei Hușilor, se aduc căldurose mulțumiri D-ului Nicolae Păduraru, din comuna Banca, județul Tutova, pentru că a dăruit bisericeii parohiale cu hramul Adormirea Maicei Domnului, din numita comună, un Euhologiu legat cu piele de marochin în valoare de 15 lei.

Din partea Sfintei Episcopii a Hușilor, se aduc căldurose mulțumiri obștiei locuitorilor comunei Sendrești, din plasa Corod-Pereschi, județul Tutova, pentru că au contribuit la reparațiunea bisericeii filiale cu hramul sfinții Voșvođi din numita parohie, cu suma de 325 lei.

Se aduc mulțămiri publice persónelor, care au făcut deosebite donațiuni bisericeii parohiale cu hramul Adormirea Maicei Domnului, din Drăgășani, județul Vâlcea: D-nele Maria D. Predescu, două perechi perdele (batistă). Elisaveta Ilie Marinescu, două perechi perdele și o pólă la iconostas, cusu e, pe etamină, cu mătășă. Ana D. Șerbănescu, patru perdele de plisă neagră și două de matasă. Elisaveta C. Pop a dăruit acoperemintele sântelor vase, cusute cu mătășă pe etamină. Ana G. Stănescu, a îmbrăcat în argint icóna împărătescă Maica Domnului, costând 1200 lei.

Chiriarchia Dunărei de jos aduce mulțămire publică D-lui Ghiță Găitan din Galați, care a dăruit bisericeii cu hramul Sf. M.M. Gheorghe, din urba Sangeorge, una platră de marmoră pentru sânta Masă, în valóre de 150 lei.

Dl. Constantin Ghica, marele proprietar din comuna Deleni, plasa Coșula-Miletin, județul Botoșani, a bine-voit a repara cu spesele sale esteriorul bisericeii filiale cu hramul Sf. Pulheria din ocuna Nărcovacii, și anume: Acoperemintul, tenenitul, vărutil și facerea din nou a unui pridvor. De asemenea și Preotul Ioan Gheorghiu, parohul numitel parohii, a înființat o bibliotecă parohială, dăruind 100 Reviste „Biserica Orthodoxă Română“, și o Liturghie. Pentru acestea pioșe și lăudabile fapte creștinești, Epitropia le aduce numișilor donatorilor vii și căldurose mulțămiri.

Se aduc mulțămiri publice D-lui Dimitrie N. Grăcănuș, care a dăruit un felinar bisericeii filiale cu hramul Adormirea Maicei Domnului, din parohia Petreni Costești, județul Vâlcea.

Dl. Marin Șerbănescu cu soția sa Dumitra dăruind bisericeii din parohia Plența, județul Dolj, trei perdele de borangic pentru sântele icóne împărătești, i se aduce mulțămiri publice.

Preotul, cântăreșii și mai mulți locuitori enoriași ai bisericeii din comuna Morteni, județul Dâmbovița, bine-voind a dăruii bisericeii parohiale din acea comună cărți bisericești, Epitropia le aduce donatorilor mulțămiri publice.

D-l Ilie Ión Săbărănu dăruind bisericeii Cuviósa Parascheva din comuna Orbeasca de jos, jud. Teleorman, șapte ohilo unt de lemn i se aduce mulțămiri publice.

Mai mulți pioși creștini enoriași ai bisericeii Sf. Nicolae (Dușuména) din Capitală, bine-voind, au contribuit cu diferite sume la reparația numitel bisericeii, li se aduce mulțămiri publice.

Familia decedatului Ion T. a Preotesei, din parohia Străónii de jos plasa Zăbrăuți, județul Putna, dăruind bisericeii „Sf. Voevođi“ din a

cea parohie un rînd vestminte în valoare de 120 lei, li se aduce de către epitropia sus-țisei bis. mulțumiri publice.

D-na Vasilichia St. Tomescu a dăruit bisericii Sf. Apostol Filip din urbea Vălenii de Munte, Județul Prahova, icôna Maicii Domnului frumos pictată în valoare de lei 40. D-na Maria Pr. Al. Niculescu icôna Domnului Christos tot în valoare de 40 lei; și D-nul Dinu și soția sa Elena Brutaru perdelele de pânză, frumos țesute pentru icônele din tinda bisericii. Pentru care li se aduc mulțumiri publice.

D-l Dimitrie Cărăbuș din orașul Focșani, dăruind bisericii filiale „Vovidenia“ din parochia „Sf. Dimitrie“ acea urbă, un prapur și două sfeșnice de alamă în valoare de 60 lei, i se aduce mulțumiri publice de către epitropia sus-țisei bisericii.

Preotul Dimitrie Rălescu, din urbea Focșani, a dăruit bisericii parohiale „Intrarea în Biserică“ din țisa urbă, un policandru în valoare de 180 lei și două flinare în valoare de 15 lei; asemenea pentru cumpărarea a două cardelabre pe Sf. Masă și repararea icônelor împărătești, din aceeași biserică, au contribuit: D-na Sultana Marin cu 30 lei; D-na Smaranda N. Lascăr cu 10 l. D-nii Tache Bădic, Teodor Niculescu, Ioniță Enache, Ion Catiichi, Nică Pancu. și Vasile Iordache, cu câte 5 lei, iar D-l Nică Toea cu 2 l. Pentru care li se aduc mulțumiri publice.

D-l Zamfir Ion din comuna Raciu, județul Dambovița a dăruit bisericii parohiale din numita comună un oazan de aramă pentru botezat copil în valoare de lei 33. pentru care i se aduce mulțumiri publice.

Chiriarchia Dunărei de jos aduce mulțumire publică locuitorului Ștefan Nicolescu din parochia Casapohioi, jud. Tulcea, care a dăruit bisericii cu serbarea Sf. Dimitrie din numita parohie una candelă de argint.

Chiriarchia Dunărei de jos aduce mulțumiri publice D-lui Comerciant Haralambie Popescu, care a dăruit bisericii din parohia Oltina jud. Constanta, un rînd de vestminte preotești, în valoare de lei 231 și o colimvitră de aramă, în valoare de lei 51; D-lui Ion M. Popescu, administratorul bălței Oltina, care a dăruit un epitrahil, în valoare de lei 18 și D-lui Nicolae Zavergiu, care a dăruit tot un epitrahil în valoare de lei 20.

Se aduc mulțumiri publice pioșilor creștini cari au bine-voit să facă mai multe danii bisericilor din coprinsul parohiei Mitropoliei, din orașul Târgoviște: D-l Petrică Petrescu a făcut două icône mari îmbrăcate peste tot cu argint, așezându-le la dreapta și stînga altarului lângă părțile împărătești, în tâmpla bisericii Lemnului Maica Domnu-

lui și Domnul Christos. D-l Ión I. Stematiu o icónă de argint mică cu imaginea Maicii Domnului. D-l Mihalache Câmpeanu a reparat sf. Vase poleindu-le precum și două cruci. D-na Efrosina Zorileanu a dăruit o perdea lungă de etamină așezată pe atlas alb și brodată elegant pentru icóna Maicii Domnului de la Mitropolie. D-șora Elena H. Constantinescu o pólă de etamină brodată cu măt.suri colorate și cu pluș bleu pe ambele laturi tot pentru Maica Domnului, D-l Răducanu Grigorescu Boboc, o candelă mare de argint în greutate de $\frac{1}{2}$ oca argint, pentru icóna Maicii Domnului de la biserica Stolnicului; D-șora Maria Atanasiu Petrescu, o perdea de atlas de mătase, lucrată foarte elegant bine brodată cu janiluri, pentru ușile Impărătești. D-șora Titi M. Protopopescu, un rînd procovețe de catifea bordo, compuse din trei bucați garnisite și brodate cu fir și oțcuil de argint poleiți. D-nul Dimitrie Strâmbeanu cu soția sa Maria a făcut și dăruit bisericii Stolnicului un Epitaf care costă peste 100 lei, precum și preotul bisericii I. M. Abrămescu garnisind acest epitaf și așezându-l în ramă spre conservare a cheltuit lei 73; Mahalagii bisericii Lemnului reparând biserica a și zugrăvit-o după trebuință, cu care s'a cheltuit peste 3500 l.

Din partea epitropiei bisericii parohiei Hănăseni din jud. Tutova se aduc căldurose mulțumiri D-lui Toma Ciocan din cătuna Raia, comuna Murgeni, jud. Tutova, pentru că a contribuit cu suma de 80 lei, la cumpărarea unui rînd vestimente preoțești de ștofă de mătase, pentru biserica filială cu patronul Sf. Ierarh Nicolae din cătuna Ralu.

Epitropia bisericii S-ții Voevođi din urbea Iași aduce mulțumiri publice D-nei Maria Haritonescu care a dăruit bisericii cu patronul Sf. Voevođi din Comuna Durnești, jud. Botoșani, un rînd vestimente preoțești de catifea neagră, în valoare de 120 lei.

D-na Ecaterina Dumitriu din Giurgiu, a dăruit bisericii parohiale cu hramul sf. Nicolae, din comuna Frasinu icóna Ierusalimul zugrăvit pe pânză, i se aduce mulțumiri numitei dómne. Locuitorul Gheorghe N. a Flerei, a dăruit bisericii filiale din satul Sărata din parohia Comunei Dobreni, un sfeșnic de lemn în valoare de 4 lei; iar D-l Leon Bogdan proprietarul moșiei Dobreni, a oferit bisericii cu patronul Adormirea aceeași parohii Dobreni două icóne mici pentru iconostas în valoare de 40 lei. Epitropia le exprimă mulțumiri publice pentru ofrandele făcute.

D-l Constantin Peciivaliștenu și soția sa, la repararea bisericii parohiale Prigoria, plasa Amaradia, jud. Gorj a contribuit cu lei 900. Epitropia sus țisei bis. le aduce mulțumiri publice,

Se aduc mulțumiri publice D-lui Miron Dumitrescu Copreanu care a dăruit bisericii parohiale din comuna Gârbovi, județul Ialomița, un rînd complet de odăjdii preoțești de mătase cu fir, în valoare de lei 180, cum și persónelor de mai jos cari au contribuit cu osebite sume

pentru facerea tâmplii de la Țisa biserică: Ștefan Petre Ioniță 30 l. M. Rădulescu 30 l. Pr. G. Dinulescu 20 l. Micluș Georgesau 2 l. Meltiade B. Teodoru 21 l. G. Borșaru 7 l. D-na Anouța V. Petcu 10 l.

D-na Păuna Vasiliu, din urbea Focșani, dăruind bisericii parohiale Sf. George Nordic, din acea urbe, un stihar preoțesc de adămască-mătase, în valoare de 46 lei; D-l Stolan Stoenescu, proprietar, dăruind aceleiași biserici, Icoana Maicii Domnului, pusă pe un pedestal înaintea icônelor Împărătești în valoare de 150 lei; D-l Mitin Mateescu, comerciant, a dăruit două străni pentru cărți, un iconostas și două sfeșnice, toate de lemn de tei, lucrate în tablă și sculptat, în valoare de 125 lei; D-na Maria C. Coliu, dăruind un rînd vestimente preoțești de mătase, brodate cu fir de aur, în valoare de 450 lei. Epitropia le exprimă mulțumiri publice piosilor donatori.

D-l Vasile Caragea, din urbea Craiova, dăruind o candelă de argint în valoare de lei 36, iar D-na Maria Vălenu, un epitrahil de damaso, în valoare de lei 20, bisericii cu hramul Adormirea, parohia Petre-Boji, din urbea Craiova, li se aduc mulțumiri publice din partea Epitropiei.

D-l Dimitrie Florea Bănuțescu, din urbea Craiova, dăruind pentru împrejmuirea și repararea bisericii cu hramul Sf. Nicolae, parohia Craiovița, din urbea Craiova, județul Dolj 1500 lei, i se aduce publice mulțumiri.

D-l Ion S. Parapenu, arendașul moșiei Bianca, bine-voind a construi cu propriile D sale mijloace, biserica filială din cătunul Barăitam pendinte de parohia Drăgănești, județul Prahova, pentru care a cheltuit suma de 12000 lei. Epitropia aduce piosului donator mulțumiri publice.

D-l Alexandru Constantinescu, proprietarul moșiei Gașteni, din comuna Fundul-Răcăeluni, jud. Bacău, dăruind bis. Sf. Voevođi din cotuna Gașteni, un rînd sf. vase și un chivot cu inscripția „dat de micul Constantin, în ziua botezului său“, și împodobind icônele și ușile împărătești cu perdela de atlas, Epitropia Țisei bisericii aduce piosului donator, mulțumiri publice.

Preotul Ștefan Murgășanu, parohul parohiei Murgășu din județul Dolj, cu propriile sale mijloace acoperind cu șită biserica parohială din acea comună, cheltuind cu această lucrare suma de 1400 lei, Epitropia îi exprimă mulțumiri publice.

Parohul parohiei Ungurelu de sus, plasa Amaradia, județul Gorj, Preotul Ion Bușe, înființând biblioteca parohială și însuși dăruind 173 volume cu coprins variat. Pentru această faptă laudabilă și demnă de imitat i se aduc mulțumiri.